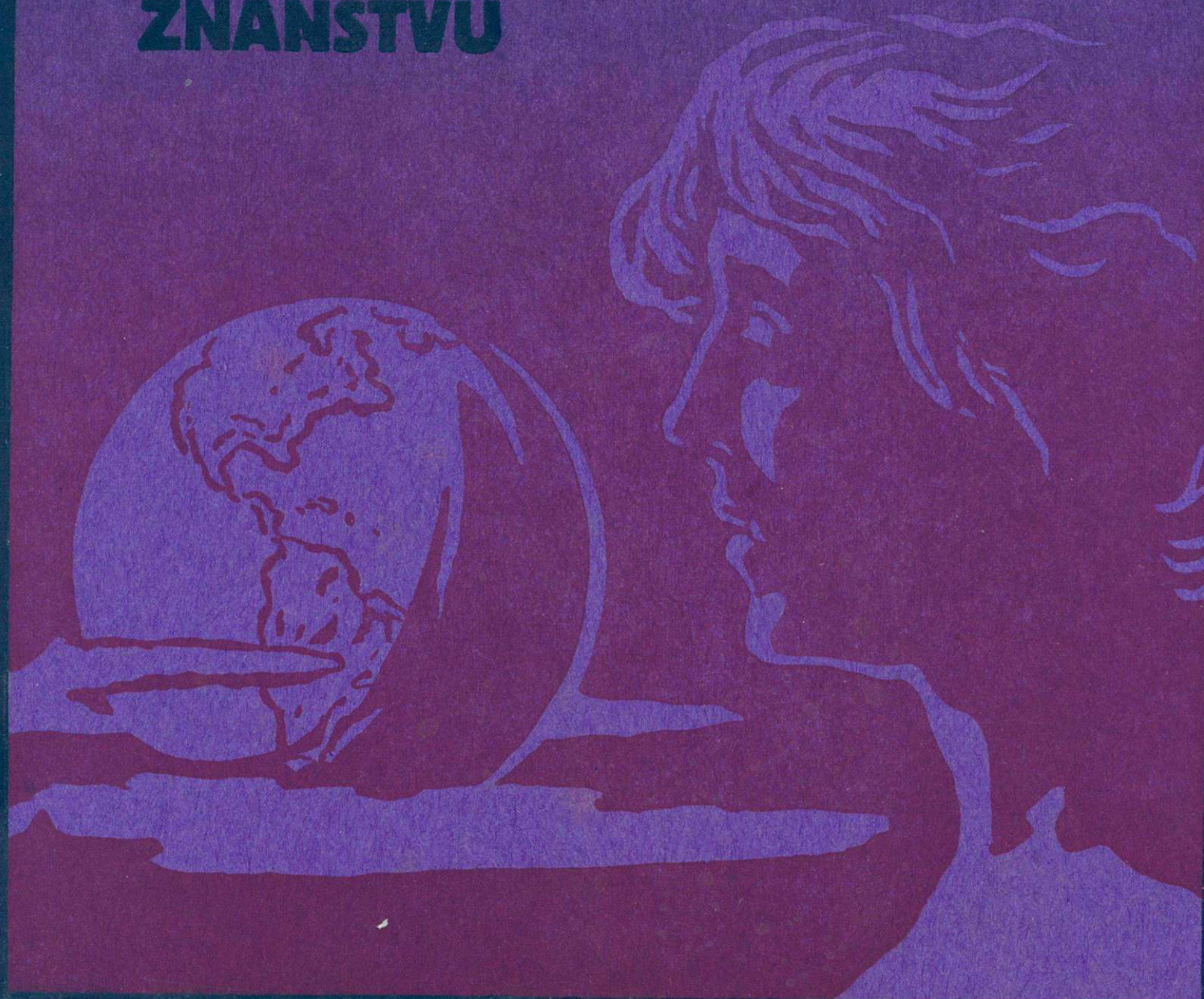

DOM IN SVET

♦♦♦♦♦♦♦♦
XXIV
ŠT. 11
1911
♦♦♦♦♦♦♦♦

LEPOSLOVJU
ZNANSTVU

VSEBINA.

	Stran		Stran
Sošolci. Povest. Spisal dr. Franc Detela.		Ob knjigi. Zložil Josip Lovrenčič	435
(Dalje)	409	Boheme. Zložil Josip Lovrenčič	435
Iz naših dni. Novela. — Spisala Lea Fatur.		Pasijske igre v Oberammergauu. Spisal	
(Dalje)	420	prof. Anton Sušnik. (Dalje)	436
Staro in novo o ljudskem štetju. Sestavil		Obiski. Iz življenja in delovanja naših umet-	
dr. Vinko Šarabon. (Dalje)	425	nikov. Spisal Izidor Cankar. (Dalje)	441
Konec literarne krčme. Spisal Ivan Can-		Književnost	446
kar	430	Glasba	447
La Divina Commedia. Prevel in razložil		To in ono	448
dr. Jos. Debevec. (Dalje)	431		

Slike.

Uvodna vinjeta	409	Italijansko brodovje na poti v Tripolis	437
Razdejanje Jeruzalema. W. Kaulbach	413	Dr. Gojmir Krek	444
Model Rima v cesarski dobi	420—421	Novo predsedstvo državnega zbora	446
Tomaž Alva Edison v laboratoriju	425	Ruski ministrski predsednik Stolypin	448
Pogled na mesto Tripolis	429	Vladimir Nik. Kokovcov, naslednik Stolypina	448
Turški vojaki v Tripolisu	436		

„Dom in Svet“ izhaja 25. dne vsakega meseca.

Urednika: **dr. Mihael Opeka** za leposlovje, **dr. Evgen Lampe** za znanstvo in ilustracije. —

Založnik in lastnik: **Katol. Bukvarna.** — Tiska **Katol. Tiskarna** v Ljubljani.

Naročnina: 10 K, za dijake 7 K, za Ameriko 3 dolarje, za Italijo 13 lir, za Nemčijo 11 mark. Sprejema lastništvo in upravištvo v Katoliški Bukvarni.

Sošolci.

Povest. Spisal dr. Fr. Detela.

(Dalje.)

XI.

Ivan Balant je bil zopet prestavljen v Ljubljano. Čudno se mu je zdelo, da ni v treh mesecih, kar je bil na svojem novem mestu, nikdar srečal Zore. Iskal je seveda ni; a tudi umikal se ji ni. Morda se ga ogiblje sedaj ona. Toda s kakšnim razlogom? Razžaljenega bi se smel čutiti kvečjemu on, ker ga je ona zavrnila. A njega ni zbolela zavrnitev čisto nič; celo prijetno ga je bila iznenadila, ker je rešila mučno zadevo zadovoljivo na obe strani. Oglašalo se je v Ivanovem srcu samo še samoljubje z vprašanjem, zakaj da je zavrnila Zora ponudbo, ki je bila mnogo ugodnejša za njo ko za njega. Da se niti uboga šivilja ne meni zanj, tega ni mogel verjeti; čim dalje pa je razmišljal to uganko, tem bolj se je manjšala v njegovih očeh požrtvovalnost, ki se je bila odklonila tako gladko, tem višjo ceno je dobivalo to, česar ni dosegel. Sramovati se je začel domišljavosti, ki se mu je bila laskala z mislijo, da Zora komaj čaka njegove besede, da mu prihaja kar sama naproti. Kako odločno je bila v resnici pokazala vrata njegovi ničemurnosti! Napol zavedna nagnjenost, ki so jo budili spomini mladih let, in domišljava trma, ki jo je bil zbudil odpor, sta pri-

pravili Ivana, da je sam začel iskati Zore, previdno od začetka, kakor da bi ne vedel prav, ali bi jo srečal rad ali nerad, potem vedno trdovratneje. A iskanje je bilo brez uspeha; Ivan je začel poizvedovati in se obrnil na prijatelja, komisarja Josipa Narobeta.

„V Ljubljani je ni več, dragi moj,“ je razlagal Josip, ko sta se izprehajala nekega večera po drevo-redu. „Kam da je izginila, tega pa jaz tudi ne vem in še brat Janko ne; sicer bi ne bil že parkrat vprašal mene.“

„Ali sta si vidva z Jankom zopet dobra?“

„Jaz pa Janko? Kakor pes in mačka. Janko je zloben in nevaren človek in popolnoma propadel. Parkrat mi ga je že pripeljal policaj, ker je razgrajal po ulicah. Koliko sem mu prigovarjal jaz, da naj se vendar spomni svojih staršev, svoje sestre, naj ne dela sramote svojim sošolcem! Ali misliš, da sem ga genil? Stare grešnike so že pretresle moje besede, da so se jokali; Janko se mi je smejal v obraz, češ, da je to sramota, da ga ne pustimo v miru peti slovenskih pesmi, in da dela ravno on kot pisatelj svojim sošolcem največjo čast. Premisli! On imenuje to petje, ko je tako kričal, da so drli ljudje vkup, in on pisatelj, ko se mu tako trese roka, da podpiše komaj svoje ime! Rekel sem mu, kako hudo mi je,

da ga moram kaznovati. On se mi je rogal, češ, da še ni dobil nikdar nobene odškodnine za spodobno vedenje, morda dobo kaj za nespodobno. Jaz sem mislil, da ga umejem, in sem mu dal par kron, da ne bi več razgrajal. Tako nesrečno sem se prenaglil.“

Ivan je pogledal prijatelja, ker ni umel, kako da bi se bil ta prenaglil.

„Le počakaj!“ je vzdihnil Josip. „Janko je vzel krone, jih vteknil v žep in me začel porogljivo gledati. Torej ti me podkupuješ, je dejal, uradnik obtoženca! Ta je lepa. Jaz sem ugovarjal, da se on moti; a nič si ni dal dopovedati. Preti je, da me naznani državnemu pravdnistvu. Premisli! Mene, svojega sošolca. Jaz sem ga spominjal dolgoletnega prijateljstva in ga prosil, da naj mi ne vrača dobrote z zlobo. Ali misliš, da sem ga pregovoril? Očital mi je, kaj da sem storil jaz njegovi sestri, da sem tožil njega po krivici in da se bo on še maščeval. In res me je že parkrat prikrito napadel po novinah in namigaval na podkupovanje. Jaz trpim grozne muke. Nikdar nisem varen. Prijazneje ga že ne morem več pozdravljati; on pa se mi posmehuje. Kakor sem prosil njega, da naj se me usmili, naj me pusti pri miru, tako prosim tebe, da izpregovoriš ti ž njim resno besedo in rešiš mene iz njegovih rok. Jaz ne morem ne jesti, ne mirno spati, ker se vedno tresem, kdaj da pride zopet ta zlobni človek nadme. Jaz da bi ga hotel podkupiti, jaz, ki nisem zagrešil ves čas svojega uradovanja nobene sence nobenega prestopka! Miloščino sem mu jaz dal, miloščino; in to je zahvala. Oh, koliko sem sanjaril jaz o svoji bodočnosti, in zdaj se tresem pred njo. Dannadan visi nad menoj zahrbtni napad brezobzirnih novin. In jaz sem oženjen, imam rodbino; on pa nima usmiljenja. Ali se morem veseliti jaz svojega življenja, ki je toliko obetalo in tako malo držalo? V naši stroki ima vsak sum nepravilnega postopanja grozne posledice. Vam sodnikom se godi dobro. Vi ste popolnoma neodvisni. Da le spravite svojo vest v sklad s paragrafi, pa vam ne more nihče do živega.“

„Oh, mi neodvisni!“ je dejal Ivan, ki je mloval strahopetnega Josipa in se jezil na hudobnega Janka. „Ali ne bereš nobenih novin? Ali ne slišiš, kako zahteva vsaka stranka ozirov za svoje pristaše, brezobzirnosti za nasprotnike, da naj ene v vsakem slučaju oprostimo, druge vse pobesimo? Kdor hoče biti neodvisen, si mora priboriti vsak dan iznova neodvisnost od pritiska takoimenovanega javnega mnenja.“

„Torej si ti tudi razočaran?“

„Jaz? Nič, ker nisem ničesar pričakoval.“

„Jaz pa sem se že popolnoma naveličal in sem prosil premeščenja v Trst ali v Dalmacijo, nekoliko zaradi Janka, nekoliko pa, ker nimam tukaj pravega

torišča. Tam pa imajo naše ljudi radi, in človek se laže izkaže, ker ima ljudstvo več temperamenta in daje policiji več opravka. Pri nas se ne zgodi nič; zatorej nimamo nobene zgodovine. — Glej, tam doli, če me ne varajo oči, prihaja Janko. Obrniva se, da naju ne sreča! Zopet je za menoj; kakor jastreb preži na mene. Pojdiva!“

„Čemu?“ je zadrževal Ivan prijatelja. „Počakaj! Jaz vaju bom spravil.“

„Ne, ne. On me črti, in jaz se ga bojim; kako bi mogla govoriti? Ti ga pogovori, ti spametuj, ker tebe on spoštuje. Dopovej mu, da je to izsiljevanje, kar on počenja, in kaznivo. Toda kaj se briga on za kazen! Zaradi mene, Ivan, ga ti pogovori in pomiri, ker jaz sem siromak, jaz trpim! Na svidenje!“

Josip se je obrnil in odhitel proti mestu; Ivan pa je obstal in si prižigal smotko.

„Servus, gospod sodnik, servus, Balant!“ je pozdravljaj oddaleč Janko. „Bog te živi, duša! Pojdiva v Švicarijo! Kaj bi mešala prah po cesti!“

Janko se je oklenil prijatelja pod pazduho in ga vlekel s seboj.

„Ali ni bil Josip pri tebi?“ je dejal.

„Bil.“

„Torej sem videl prav. In zdaj je zbežal. Naj se me le varuje, ta lopov! Ti ne veš, kako ga jaz zaničujem in kako se me on boji.“

Ivan se je odločno potegnil za Josipa in dokazoval Janku, da dela krivico prijatelju, ker pripisuje njemu, kar je zakrivil sam. „Josip te ima rajši, nego si ti misliš, in ti izkaže lahko mnogo dobrega; ti pa si lahko nakoplješ s svojim čudnim, neopravičenim postopanjem velike sitnosti, ne da bi kaj škodoval Josipu.“

Janko je odkimaval in ugovarjal, da Ivan ne pozna Josipa.

Tako sta prišla v Švicarijo in sedla za najbolj skrito mizo, da ne bi preveč bodla v oči radovednim ljudem. Ivan je naročil južino in opominjal prijatelja, da naj ne govori tako glasno, da ne bo motil drugih gostov. „Na, tukaj imaš smotko!“

„Hvala! Kaje ne prenesem več,“ je dejal Janko in položil roko na mizo. Ivana je izpreletel mraz; tako suha je bila ta roka; samo drobne kosti in debele žile je pokrivala zgrbljena koža. Nič manj reven ni bil obraz nad dolgim vratom, ki je molel iz ohlapnega ovratnika zamazane, prepotene srajce.

„Ti dolžiš Josipa pokrivem,“ je dejal Ivan in puhnil dim predse.

„Ali ga pa zagovarjaš ti pokrivem,“ se je branil Janko in se obrnil užaljen napol proč. „On je pregnal mojo sestro,“ je nadaljeval otožen, „in uničil s tem mene. Ali se ne spominjaš več tistega listka o sladičarni moje sestre?“

„No in kaj?“ je dejal Ivan in pil počasi.

„Spisal ga je bil vendar Josip.“

„Ti se motiš,“ je dejal Ivan in gubančil čelo in gledal po gostih in pihal dim predse. To priliko je hotel porabiti, da odloži vsaj polovico bremena, ki ga je težko nosil že toliko let. „Jaz vem dobro,“ je poudarjal, ne da bi pogledal prijatelja, „da ga ni spisal Josip.“

Janko je upiral nezaupljive oči v prijatelja in majal z glavo.

„Častno besedo, Janko, da ga ni spisal Josip,“ je dejal Ivan nejevoljen. „Jaz sem bil takrat z urednikom znan in vem to dobro. Zatorej ne govori ti več o tej stvari in ne dolži pokrivem svojega prijatelja!“

„Kdo bi bil pa pisal?“ je dejal Janko in se zamislil.

„Kje pa je zdaj tvoja sestra?“ je vprašal Ivan in naročil še pijače.

„Glej ti,“ je modroval in kimal Janko, „kako sem jaz precenjeval Josipa! Torej niti tistega listka ni spisal on; in to hoče biti literat!“

Ivan je vprašal še enkrat, kje da je sestra Zora.

„Vrag vedi!“ je dejal Janko. „Kar izginila je. Jaz sem se vedno nadejal, da najdem pri njej svoj kot na stara leta. Zdaj pa vidim, da ne bo nič. In tega je kriv Josip. Ali veš ti, da sva se midva toževala?“

„Vem, in da si bil ti obsojen in da boš obsojen še enkrat, če ne pustiš Josipa pri miru.“

„Kaj to meni mar. Saj me je on obsodil že parkrat zaradi motenja nočnega miru in takih malenkosti. Ali meniš, da si je on upal kaznovati? Skoraj odpuščenja me je prosil, ker me je bil prijel policaj. Njega imam jaz popolnoma v rokah, in on dobro ve, zakaj da se me boji. Ti ne poznaš tega človeka. To ti vedno trepeče pred paragrafi in predstojniki, to ti gine svetega strahu pred tačas veljavnim družabnim redom. Moriamur pro paragraphis nostris! je njegovo geslo.“

„Kako pa se tebi pravzaprav godi?“ je vprašal Ivan, ponepotrebno, ker je Jankova zunanost sama odgovarjala na ves glas.

„I tako,“ je dejal Janko in iztegnil noge. „Nekaj romantike se me drži še vedno. Neka prijateljica moje sestre, ki je, mislim, mene nekaj rada gledala, mi pošilja vsak mesec nekaj kronic. Če bi ne bila že omožena ta ženska, bi jo jaz vzel, iz hvaležnosti, dasi je že bolj v letih. Ko sem dobil prvič denar od nje, sem se naredil nekoliko užaljenega. Revica se je tudi opravičevala. Podpora ni od mene, je dejala, ampak od dobrega človeka, ki skrbi bolj za Vas, ko Vi sami za sebe. To je najbrž res; zastran podpornika se je pa ona grdo zlegala. Stara ljubezen

pa ne zarjavi, in mi pisatelji imamo več oboževalk, nego si vi mislite, in več, nego si mislimo mi sami, sugestivna moč lepe knjige. No, jaz ne bom kompromitiral dobre ženske.“

„Ali pisariš še kaj?“

„Pomalem. Dnevne novice. Svoje spise bi rad zbral in iščem založnika. A ti imajo vsak svojega kritikastra, in česar ta ne odobri, to ne zagleda belega dne. Po moji smrti bodo izkušali ti ljudje poceni kupiti moje spise od sestre. Če bi vedel jaz, kje da živi Zora, bi jo opozoril, da naj se ne da preslepiti in naj ne zametuje dragocenih stvari. Zdaj sem takorekoč siromak; po smrti bom pa bogatil tiskarne in knjigarne, usoda slovenskega literata. Od sestre bi dobil lahko nekaj predujma na to dedščino.“

„S čim pa se sicer pečaš?“

„S čim? Ne ugameš. S poučevanjem paglavcev. Ravno prav, da si me spomnil. Ti si bil boljši dijak od mene in imaš najbrž tudi boljši spomin. Torej, ti, ali se nismo časi učili pulcher, pulchra, pulchrum in creber, crebra, crebrum?“

„Seveda. Zakaj vprašaš?“

„Torej, če je pravilno creber, crebra, crebrum, se mora glasiti vendar tudi celeber, celebra, celebrum.“

„To pa ne, Janko.“

„Kako da ne?“

„Ker gre po tretji sklanjatvi.“

„Torej so tudi v latinščini vedno novotarili kakor v slovenščini, da človek nikoli ni vedel, kako bi pisal? Jaz poučujem namreč tri prvošolce, in zato mi daje gospodinja hrano. Mislil sem, da znam nekoliko več latinščine, in tako smo se sprli zadnjič ravno zaradi besedice celeber. Jaz sem trdil, da se mora sklanjati celebra, celebrum, eden, ki ima precej dolg jezik, je pa ugovarjal, in onadva sta potegnili ž njim.“

„In kako ste se poravnali?“

„Nabil sem po vrsti vse tri, paglavce, ki samo to premišlujejo, kako bi jezili učitelja.“

„Ali si jih s tem prepričal?“

„Za tisti hip pač. Ali radoveden sem, če bo zapazil profesor v nalogah to obliko, ki ti praviš, da ni prava. Meni se vidi blagglasna. A naj bo, kakor hoče. Pred učenci se izgovorim, da imajo druge slovnicne drugačne oblike in da so pisali pisatelji kakor dandanes, tako tudi v starih časih vsak svojo latinščino. Vidiš, prijatelj, tako se godi meni. S šolo se moram ukvarjati na stara leta, ker se nisem hotel v mladih. Je že moralo tako biti. Ti, Ivan, se pa nosiš imenitno, in jaz se ponašam s teboj in ves srečen sem, da imaš ti mene rad in jaz tebe, in da se ne sramuješ ti starega prijatelja. Saj vidiš, kako se godi. Kdor ne nosi celih črevljev,

tega ne spoštuje noben črevljar, zato ker je črevljar; in svet je poln črevljarjev.“

Janko je postajal otožen in je začel zopet govoriti o izkaženem življenju, nespametni vzgoji svojih staršev, brezobzirnosti sestre Zore, zavisti mlajših tovarišev, ki ga že odrivajo, dasi je star komaj trideset let, in nehvaležnosti vsega naroda, ki meče izrabljene, onemogle delavce na smetišče. Ivan se je bal, da ga bo začel prijatelj objemati, preden ga poprosi na posodo; zato je hitro plačal in ga odpeljal. Spotoma ga je svaril, da naj se vede pametno in ne nadleguje več Josipa, in z obljubo, da se kmalu zopet snideta, ga je odpravil in se vrnil v svoje stanovanje.

Doma je ugibal Ivan, kje da bi bila Zora, ker je ni v Ljubljani, in se potem zopet pregovarjal, da je to zanj brez pomena. Da je bil popravil Jankovo krivo mnenje in povedal naravnost, da ni Josip pisal nesrečnega listka, to se mu je zdelo dobro in moško, pametno pa tudi, da ni imenoval pravega pisatelja. Kaj briga to Janka? — Pač, toliko bi ga morda utegnilo brigati, kolikor bi ga podpirala sestra, če bi je ne bila zadela nesreča. — Toda sestra vendar ni dolžna skrbeti zanj! — Zopet je obšla Ivana nejevolja, zakaj da se sploh peča s to zadevo, zakaj da občuje z Jankom. Kako pust in nadležen je ta človek in kako zaostal! V mladosti se ni bil učil mnogo; zdaj je še to pozabil; zato je govoril tako otročje. Kako mora šele pisati! si je mislil Ivan in miloval njegove bralce. In vendar se on ni mogel odkrižati tega človeka. Kakor da bi klečala Zora pred njegovim srcem in prosila za brata, se mu je zdelo in zaman se je ustavljal nadležnim prošnjam in neumevnemu sočutju. In Zora je vendar izginila. — Kakor hoče in kamor hoče; on se ne bo smešil in popraševal po njej po celi deželi. Morda je niti na Kranjskem ni več. — A kaj to njemu mar? — In Bog ve, kako se ji godi. Najbrž živi v bedi in stiski in čaka, da jo otme on kakor kraljič v pravljici. — No, utegnila bi dolgo čakati. — Nasmehnila bi se mu in zardela kakor v mladih letih in njegove roke bi se ne branila več. — Nejevoljen je stresel Ivan z glavo in vzel pametno knjigo v roke, da bi mu pregnala neumne misli.

Janko pa je ležal v svoji podstrešni sobi in se prepušчал svojim mislim. Ker je bil nekoliko preveč pil, se ga je lotila otožnost. Primerjal je svojo sedanjost, potem še svojo bodočnost z Ivanovo. Kakšen siromak je on, kako oblečen, v kakšnem stanovanju! Poleti ga duši neznosna vročina, pozimi mori ledena vlaga in ozračje mu teži še tihi strah, da ga vrže gospodinja na cesto. Kako grdo ga je zopet pogledala, ko je prišel domov, dasi je stopal mirno in ravno. Najbrž so ga zatožili učenci, da ne zna za-

dosti latinščine. Zanesel se je bil on zares preveč na svoj spomin. Treba bo pred vsako uro pogledati nekoliko slovnice. Sicer pa, ali se ne ureže včasih tudi kak profesor? Da je fante pretepel, to je bilo nepedagoško, ker je vzgoja dandanes mehkužna. A žalostno je, da mora on, pisatelj, poučevati paglavce, da se preživlja. Ali nima on res nobenega imena, nobenega ugleda? Kljub vsemu odporu se mu je začel buditi v srcu o svojem imenu in ugledu dvom in sum, ki se je opiral na zunanosti, preziranje, posmeh, nespoštljivo občevanje. In tako se ne vede proti njemu samo gospodinja in ti paglavci, ampak ves svet, razen Ivana. V prejšnjih časih se Janko ni brigal za te ničemurnosti; zdaj pa so mu grizle srce žalitve, in zavest, da mu nehvaležno ljudstvo dela krivico, mu je zastrupljala srčno kri. Iz žalosti se je rodila jeza in sovražiti je začel te ljudi, sovražiti svoj sebični, nehvaležni rod, ki se mu ni zdel vreden, da bi se mu rodil še kak velik mož, ker ni rojen za svobodo! Zazdelo se mu je, da je ves narod podoben Josipu Narobetu, ves narod en sam Josip Narobe, strahopeten, kjer se boji škode, ponižen, kjer pričakuje koristi, sicer pa nadut in brezobziren. Ves naroden sam Josip, to se mu je začelo mešati v možganih in se mu ztilo v eno osebnost, ki jo je Janko črtil in zaničeval iz dna duše in ji želel eno zagosti, da bi ji donelo po ušesih. Ali niso vsi rojaki krivi njegove žalostne usode? Starši bi ga bili morali drugače vzgojiti in bolje oskrbeti, sestra bi ga ne bila smela zapustiti, uredniki in bralci bi ga morali častiti, ves narod podpirati; zakaj on je pisal za ves narod, in če ga ni bral ves narod, ni krivda njegova. In on zdaj strada! Janka so obšle maščevalne misli. Znositi se je moral nad komursižebodi, in na misel mu je prišlo, da se priredi drugega dne zvečer podoknica domačemu veljaku. To priliko je hotel porabiti. Ko je že napol spal, se mu je motal po domišljiji načrt, in na smeh so se mu krivile ustnice, ko je gledal v sanjah, kako dere policija vkup, kako se zvija v stiskah Josip, kako se jeze vsi pametni ljudje.

Drugega jutra je premišljeval Janko, če se mu ni samo sanjalo, kar je bil sklenil. A naj bi bile tudi same sanje, Janku so se zdele pametne in pomenljive; če bi se izvršile, bi nastalo mnogo hrupa, mnogo jeze in take zmešnjave, da bi se človeku smejalo srce. Janko si je mel roke od škodoželjnega veselja in poudarjal, kako bi se naredilo, da bi dobil on kak dobiček od tuje škode. Padla mu je v glavo pametna misel, da bi on sam popisal za gotov denar bodoči dogodek. Šel je v svojo kavarno, in ko se je bil okrepčal, je začel pisati dva dopisa, nemškega za neke graške novine, slovenskega pa za slovenske. Opisal je v prvem, da so se pripetile v Ljubljani ob

RAZDEJANJE JERUZALEMA

W. KAULBACH

slavljenju nekega veljaka velike protidinastične demonstracije in da je morala policija razgnati množico, ki je razgrajala; v slovenske pa je pisal, da mu manjka izrazov, da bi po zasluženju obsodil obžalovanja vredne izgrede, ki bodo zopet škodovali naši domovini in našemu milemu narodu; naj bi vendar brezvestni razgrajachi pomislili, da napeljavajo s takšnim postopanjem samo vodo na mline naših najzagrizenejših nasprotnikov; policija da je prišla par zapeljanih kričočev; pravih krivcev povzročiteljev rabuke pa da še išče.

Janko je prebral še enkrat oba dopisa, tuintam še nekaj popravil in popilil in ju vteknil v žep. Oba sta mu močno ugajala; tudi se je bilo nadejati, da bosta vrgla precej tiskanih vrstic. Pisanje pa ga je bilo tako utrudilo, da je šel zopet domov leč. Zakaj ne, če je že izvršil polovico svoje naloge? Kakšno delo da ima započeto, o tem ni razmišljal nič. Njegova npravna moč je bila že tako polomljena, da ni mogla odpoditi nobene muhe, ki se je zaletela v njegove možgane; samozavest je bila tako otopljena, da ni čutila nobenih zahtev dolžnosti, ali časti, ali ponosa. Celo smešna in otročja so se mu zdela ta čuvstva, in on sam sebi istotako pameten, ker si je iz njih norca delal.

Ko je zbudila Janka pekoča žeja, se je bil že storil večer. Ubogi junak se je hitro napravil na pot, popil gredoč v bližnji krčmi dve četrtinki cvička in vrgel v prvi nabiralnik dopis za nemške novine; slovenskega je hranil za zadnje trenutke, da ne bi došel prezgodaj v uredništvo.

Pred Mestnim domom so se prižigali lampijoni in se razvrščali godci in pevci, in od vseh strani so hiteli ljudje, da se udeleže slavnostne prireditve. Godba je zaigrala in množica se je zgenila in obrnila proti Glavnemu trgu.

Janko se je zamešal med zadnje vrste in gledal zaničljivo po ljudeh, ki ne vedo, koga da imajo v svoji sredi. Na trgu je zagledal prijatelja Ivana, ki je čakal, da odide izprevod.

„Servus, Ivan,“ je zaklical Janko in potegnil prijatelja k sebi.

„Pusti me, Janko!“ se je branil Ivan. „Gneč in hrušča jaz nimam rad.“

„Kaj! Ti nočeš sodelovati, kjer se slave zasluge? Ne bodi čudak in pojdi!“

„Janko, ti si že v rožicah,“ je dejal Ivan in se vdal.

Tako sta korakala skupaj, in Janko je toliko govoril o vsakovrstnih stvareh, da je pozabil svojega načrta. Zazdelo se mu je naenkrat čudno, čemu da hodi on za godbo, ko bi lahko sedel z Ivanom v gostilnici. Izprevod je obstal, pevci so stopili v krog in zapeli; Janko pa še zmeraj ni vedel, čemu da je

sploh prišel. Ko pa je segel v žep in otipal pismo na uredništvo, se mu je posvetilo v glavi. Prerinil se je do bližnjega nabiralnika, vrgel vanj tudi ta dopis, rinil nazaj k Ivanu in čakal, prijetno razburjen, kdaj da bodo skončali pevci pesem. Zdaj je bil konec. „Živio!“ in „slava!“ je kričala množica. Janko pa se je razkoračil, uprl roke v bok, nagnil glavo nazaj in zakričal: „Živeli Srbi! Živio kralj Milan!“

Kar je bilo ljudi okrog in v bližini, se je vse obrnilo proti njemu. Nekateri so se zagrohotali; par glasov je vpilo za njim; od druge strani pa se je slišalo: „Molči, baraba!“

„Ali si znorel? Kaj pa kričiš!“ se je jezil Ivan na svojega prijatelja in ga vlekel proč.

Ljudje so se začeli prerivati, slišali so se klici: Prostor, Narazen, in od dveh strani sta prihitela policaja, prišla našega Janka, ki je bil na tak zapletok svojega junaštva popolnoma pripravljen, in povabila tudi Ivana, da naj gre z njima. Ponosen je korakal Janko med policajema; še nikdar ga ni gledalo toliko ljudi in z nobenim proizvodom ni bil vzbudil toliko hrupa; Ivan pa je klel za njim in se kesal, da se ni bil otreseel nadležnega prijatelja, in premišljeval, kakšne muhe da zopet brenče temu človeku po glavi.

V stražnici je povedal Ivan, kdo da je, in se obrnil in šele Janka so pridržali.

„Ne zameri, Ivan!“ je klical za njim Janko, ki se mu je začelo dozdevati, da ni izkazal prijatelju s svojo šalo nobene usluge.

Komisar Josip Narobe je zvedel o tem dogodku še tisti večer in se ga je silno razveselil. Ker ni vedel, kdo da je povzročil rabuko, je bil prepričan, da je stvar zapletena, imenitna, za državo odločilne važnosti. Oh, kako spretno bo on razmetal to skrivnost, odkril grozno zaroto in izlekel krivce iz skri-vališč! Vendar je doživel, po čemer je hrepenel toliko časa, in odprla se je pot do slavne bodočnosti. Vso noč ni mogel spati Josip, ker je razburjen preudarjal, kako previdno in zvito da bo treba postopati, da se ne zamota zadeva, da se zaslede vsi krivci in razkrijejo črne nakane. In potem —, da, potem. Oh, kako rad bi bil razodel on Milici svoje nade, da bi se veselila tudi ona z njim! Toda previdnost, previdnost! Milica je ženska, in ženska je ženska. Milica ne bi molčala. Iz ničemurnosti bi raznesla med prijateljice prezgodnjo vest, da postanejo Narobeti plemeniti Narobenau, prijateljice seveda iz zavisti po mestu. On pa bi se s svojo nepremišljenostjo zameril, in plemeniti Narobenau bi splaval po vodi. Z najboljšim namenom škodujejo večkrat žene ljubim možem. Še prijetneje bo presenečena Milica, ko bo legla nekega večera kot preprosta Narobetovka, zjutraj pa vstala plemenita Narobenau. Kaj,

ko bi ji on poslal najprej na dom svojo posetnico z novim naslovom ali pa nabil posetnico na vrata in opozoril potem ženko, če ni zapazila nič novega in posebnega? Toda o tem se bo dalo še pozneje preudarjati. Najlepše bi bilo seveda, če bi se izvršila stvar za Miličin god.

Dolgo se ni mogel umiriti Josip. Šele pomislek, da je pot do popolnega odkritja te gotovo zelo zapletene zarote dolga in strma, ga je iztreznil. Vendar je težko čakal belega dne, da bi pričel svoje delovanje. Navsezgodaj je hitel v pisarno, in srce mu je tolklo, ko je ukazal privedi zločinca.

Ko pa se je prikazal pred njim Janko, mršav, nenaspan, in se zleknil po klopi in zazeval vanj, je omahnil Josip na svojem stolu. Vse misli so mu zastale in kakor nezaveden je upiral razočarane oči v čudnega znanca. Mignil je policaju, da naj odide, in molče sta se gledala prijatelja, kakor da bi bila zamjenjala svoji mesti, Josip pobit in žalosten, Janko ohol in škodoželjen, kolikor je mogel napol meže izražati svoja čuvstva. Globoko je vzdihnil Josip in začel z milim glasom in skoraj solznimi očmi očitati Janku stare in nove grehe. Roke je sklepal in glavo pobešal in tarnal, da ga mora zopet videti pred seboj, obdolženega takšnega zločina. Janko se mu je režal v obraz.

„Če se že ne brigaš ti sam za svojo srečo, za svojo bodočnost,“ je dejal Josip, „imej vendar usmiljenje z milim narodom, z drago domovino!“

„Ne govori tako bedasto!“ ga je prekinil Janko. „Kakšno usmiljenje pa ima z menoj mili narod in draga domovina? Ali nisem jaz več dobrega storil obema kot obadva meni? Draga domovina ni daleko tako raztrgana kakor jaz, in mili narod ne strada toliko. Takim frazam se mi smejemo dandanes.“

„Kaj imaš ti s Srbi, ki še ne znaš ne srbski?“

„Prosim. Jaz sem že prebral tri srbske knjige, brez slovarja. Sploh pa sem jaz prost državljan in storim lahko, kar hočem.“

„Ker ne poznaš zakonov, Janko; a nepoznanje zakonov ne opravičuje nikogar. In ti kričiš: Živio kralj Milan! Ali ne veš, da je kralj Milan že mrtev?“

„Mrtev? Kdaj pa je umrl? No, če je mrtev, requiescat in pace!“

„Zdaj vlada vendar kralj Peter.“

„Peter ali Pavel. Meni ni storil nobeden nič dobrega.“

„In Milan je bil vendar prijatelj Avstriji.“

„Prijatelj Avstriji? Potem sem pa jaz prav kričal. Zakaj me torej zapirate?“

„Oh, Janko, kako se bodo zopet veselili naši nasprotniki!“ je vzdihnil Josip.

„Ne bodi nevoščljiv in pusti jim veselje!“ je dejal Janko.

„Kako nas bodo napadali!“

„Ali misliš, da bi vas sicer radi imeli? Če jim hočete ustreči, pobesite se vsi skupaj, po lipah seveda!“

„Saj imajo oni tudi svoje vrline.“

„Gotovo; zlasti to, da nas drže v strahu in vsaksebi. Sicer bi se bili mi že zdavnaj med seboj vsi poklali in požrli. Saj ne sovraži nihče nasprotnika toliko kolikor rojaka.“

„Janko, ti obsojaš druge, ki nisi sam nič boljši.“

„Pustiva te otročarije. Ti me hočeš navduševati za vse lepo in dobro. Jaz poznam te šale. Med težaki vzdigne tisti najmanj, ki osrčuje druge najglasneje.“

„Kako težko bo izbrisati ta madež!“

„Verjamem. Ker bolj se že ne morete več ponižati.“

Tako neumno in žaljivo je govoril Janko kot usmiljenja vredna žrtva alkohola. Usmiljenja vreden pa je bil tudi Josip, ki so se mu bile razpršile vse nade, da bi spravil kaj važnega na dan. Veselil se je bil, da dobo kakšnega poštenega upornika ali veleizdajnika v pest; ujel pa je Janka. Ali je bil sploh resen ta človek, ki je izzival s porogljivim obrazom prijatelja? Josip ni vedel, kaj bi počel. Ali bi šel vprašat svetnika in prevalil odgovornost na tuje rame? Toda stvar je bila malenkostna, smešna, in uradnik mora pokazati samostalno sodbo.

„Ali boš miroval, Janko, zanaprej?“ je prosil.

Janko je zmignil z rameni. „Za javni mir in red,“ je dejal, „si odgovoren ti, ne jaz, in s par kronami se ne dam podkupiti jaz več. Saj se umejeva.“

Oj, nehvaležna duša, nevredna usmiljenja! se je jezil natihem Josip in se še bolj bal brezobzirnega človeka. Najprej se je zagrozil, da mu ne prizanese nič več, če ga on ne bo pustil pri miru; potem pa ga je začel zopet prijateljski opominjati, naj bode vendar pameten, naj ne prisili njega, da bi postopal ž njim z vso strogostjo; naj ne spravlja v neprilike prijatelja Ivana, kakor ga je bil spravil prejšnji večer.

Malomarno je poslušal Janko lepe besede. Genila ga ni nobena.

„Ali sem opravil?“ je dejal in vstajal, zadovoljen in ponosen, da je spravil Josipa, ki mu je zaman ponujal roko, zopet v zadrego. Ko je šel proti domu, mu je padlo v glavo, da Ivanu morda res ni prav po volji, kar je bil on naredil, in zastran Ivana mu je bilo nekoliko žal. Toda kaj pa je prišel zraven?

Huje ko na policiji pa se je godilo potem Janku doma. Gospodinja je bila malo izobražena in ni vedela, koga ima pod svojo streho. Vedela je samo to, da ima Janko malokdaj kaj denarja, da ni počeval prejšnjega dne dijakov nič, da ga ni bilo

celo noč domov in da je profesor latinščine svetoval enemu Jankovih učencev, da naj si izbere drugega učitelja. Vse to je oponesla sedaj Janku. Povedala je tudi, da je že izbrala drugega, boljšega in vestnejšega inštruktorja, da naj torej gospod Cvetež kar pospravi svoje reči in odide, kamor hoče.

Medtem ko je taval Janko po mestu in iskal novega stanovanja, je premišljeval Josip v svoji pisarni, razburjen in pobit, ali je ravnal prav ali ne, ko je postopal tako milo z Jankom. Govoril je s tovariši, da bi izvedel njih mnenje. Enim se je zdela stvar malenkostna, drugim silne važnosti. Janko je onim pritrjeval, tem živahno ugovarjal in se jezil, da si niso dali dopovedati. Čim bolj pa se je razvnel Josip, tem hladneje so migali trdovratneži z ramami, češ, počakajmo, da bomo videli, če ne pride nevihta odzgoraj. Nevihta odzgoraj! Grozen razgled za Josipa. Vročina in mraz sta ga izpreletela, ko je to slišal, in sesti je moral, ker so se mu šibila kolena. Mirno sedeti pa ni mogel in vstal je zopet, se naslonil na mizo in premišljeval. Blodile so mu po glavi Jankove grožnje in še groznejša negotovost, ali je ravnal prav ob najnovejšem dogodku ali ne. Kaj bo, kaj bo! je vzdihoval sam pri sebi. Oh, da bi imel vsaj mir, če bi tudi moral dati slovo vsem sladkim nadam svoje mladosti, če bi tudi moral ostati vse večne čase preprosti Narobe! A zdaj ne pride on najbrž ne v Trst, ne v Dalmacijo. — Premetaval je akte, strmel v skrižalke in zapisnike, sedal, vstajal in čakal, kako se razvijajo te sitnosti. Silil se je pisati; a misli so mu begale po svetu in roka se mu je tresla. Prijel ga je krč v prstih, da je moral prenehati. Mel si je prste, odpiral in zapiral roke, da bi si pregnal krč, zbiral misli in jih obračal na uradne zadeve. Brez uspeha. Kakor zlomljena je omahnila pozornost pod vsakim naporom. To ga je polagoma tako razkačilo, da so mu zdivjala zadrževana čuvstva. Besen je vrgel pero ob tla in ga pohodil; kar je imel spisanega, je raztrgal; potem je stopil proti vratom, prekrižal roke in čakal, s kom bi se razprl. Najrajši bi bil vrgel predstojniku raztrgani zapisnik v obraz, pripeljal par klofut tistemu tovarišu, ki je bil s svojimi pomisleki njega najbolj razjezil, polomil še vse po pisarni in se potem odpeljal v Ameriko, da bi ušel neznosnim mukam.

Po tem izbruhu pa je nastopila obupna topost, da je siromak kar koprnal, da bi ga vendar že zadela kazen, kakršnakoli, samo da bi bil konec mučnemu pričakovanju. Ko je pa odhajal popoldne iz pisarne z dvema tovarišema, je govoril zopet tako prešerno in označeval uradno poslovanje in načelnika in službo, ki niti najzvestejšega uslužbenca ne varuje krivične kazni, tako strupeno, da

sta spremljevalca začudeno poslušala in debelo gledala. Ta neprijetna pozornost je iztreznila Josipa. Prestrašil se je svojih besed in jih začel brisati in ublaževati, češ, da se tako govori samo v zaupni, prijateljski družbi; služba pa je služba, in poštenjaka veže prisega. Hkrati se je jezil, da ne govorita tovariša takisto odkrito, da ne zabavljata z zabavljajočimi. Še bolj zapuščenega in nesrečnega se je čutil zdaj, ko se je kesal nepremišljene zaupljivosti.

Doma ga je izpraševala soproga, kaj da mu je, da je tako prepadel. Josip je legal, da mu ni nič, in tako čudno gledal vanjo, kakor da bi je ne poznal. Čez nekaj časa se je molče obrnil, odšel v svojo sobo in se zaklenil. Razdražena čuvstva so si ga bila popolnoma osvojila.

Milica pa se je vznemirjala, če ni morda kakšno obrekovanje zastrupilo srca dobremu soprogu. Da bi namreč uradne težave mogle tako razburiti pametnega človeka, ni mogla verjeti. Zatekla se je k materi, in zvečer sta že tast in tašča mirila in pogovarjala Josipa. Tašča mu je očitala, zakaj da ne zahaja češče v družbo s svojo mlado ženko; tast pa je dejal, da si mora uradnik, kadar zapusti pisarno, iztrkati iz glave ves pisarniški prah; da niso uradniki, katerih je sama pravilnost, nikjer priljubljeni, ker so toliko drugim siten očiitek.

Josip je molčal, se nasmihal žalosten in prikimaval, dasi ni razumel govorjenja. Njegove misli so tavale po neznanih, tujih krajih, in strah jih je bilo, ker so bile tako same, tako zapuščene. Razodeti ni hotel Josip nikomur, kaj da ga muči, ker bi ga nihče ne umel, ker bi se mu vsi smejali in ga morda še silili, naj zopet toži Janka in si naloži še težji križ na rame. „Ne, ne,“ se je tolažil. „Naj pride nadme, kar hoče, samo da bo enkrat konec!“

Jankovo junaštvo pa bi ne bilo zbudilo mnogo zanimanja, ako bi se javno mnenje ne ponarejalo tako brezvestno. A taka prilika se ne ponudi vsak dan. Kolik zaslužek pisalcem, tiskarnam, prodajalcem novin! Kako imenitno se da izkoristiti takšen dogodek politično in socialno; kako duhovito in strupeno se da obrekovati in ovajati, zavijati in hujskati, črniti nasprotnike, priporočati sebe! Kmalu se je zabliskalo, in iz črnega oblaka novin je začelo grmeti in treskati.

V tej nevihti pa se je videlo, kako pametni da so pri nas preprosti, navadni ljudje, in teh je, hvala Bogu! ogromna večina. Ta ogromna večina se ni kar nič brigala za dogodek, ki je razburjal toliko src in celo nekaj možganov; hodila je mirno svoja pota in opravljala svoje posle, kakor da bi se ne bilo nič zgodilo. Izmed onih pa, ki so se zdeli sami sebi važni, so hodili nekateri trdo pokonci, gledali z zaničljivim ponosom naravnost predse, mrščili obrvi

in bočili prsi, kakor da bi hoteli buditi sum, da so oni tudi kričali, kar je bilo edino Jankova zasluga. Drugi pa so pobešali glave in zavijali oči, češ, glejte nas, kako žalujemo! vsak zase živ ugovor proti taki hudobnosti. Posedali so po kavarnah in pili s srdom v srcu črno kavo in puhali z ogorčenjem dim predse.

„Ali si bral?“ se je začul zamolkel glas.

„Bral,“ je bil turoben odgovor.

„Grozno!“

„Strašno!“

Nekateri pa so kleli na glas, natihem pa se veselili in preudarjali, kako bi se dala izkoristiti rabuka, ki jim je bila nekako prav prišla.

Tuje novine pa se niso ozirale na nikogar in mahale vse vprek. Konservativne so stokale, da kjer ni pravega krščanskega mišljenja, tudi ni pravega domoljuba; svobodoljubne so klicale policijo in žandarje, da napravijo red!

Janko je sedel samozavesten v kavarni zadnje vrste, kjer so bili slavnemu občinstvu razpoloženi trije politični listi in pet ilustriranih, vsi iz druge roke, samo ilustrirani iz tretje, in medtem ko so pokala po boljših kavarnah rodoljubna srca, se je ta baraba veselil, ko je bral ljute napade, in kimal zadovoljen: „Le po njih! Le dajte jih!“ Oh, kako je privoščil on klofute nehvaležnim rojakom; kako rad bi bil videl Josipa, kako se mu daljša nos!

In Josip je bil res v grozni stiski. Prišel je bil strog ukaz, da se mora neutegoma in natančno poročati, če in kako in s kakšnim uspehom se je vršila preiskava o zadnji demonstraciji, če se je poskrbelo, da zadene krivce zaslužena kazen, in kaj se misli ukreniti, da se takšni izgrede ne ponove. Po uradu so se pričela opravičevanja in dolžitve, ker je izkušal vsak prevaliti krivdo kakor nove davke na tuje rame. Josipu se je naravnost očitalo, da je postopal v tako važni zadevi premalo resnobno, in izreklo se je odločno pričakovanje, da bo znanprej vestneje in z večjo vnemo izpolnoval svoje dolžnosti. Tiho in vdan je poslušal Josip svoj ukor, se globoko priklonil načelniku in odšel s pobešeno glavo. Vestneje in z večjo vnemo! je vzdihnil, ko je bil sam; bridko se je zasmel in pokimal sam sebi. Toliko je torej dosegel, da se pričakuje od njega več vestnosti in večje vneme! „Tudi ukorov se človek navadi,“ je dejal tovarišem, ki so ga natančneje izpraševali in tolažili, da kdor se preveč žene, temu rado izpodleti. Kako mu vsi iz srca privoščijo to nesrečo, to je bral Josip iz njih oči, njih obrazov in besed. Da bi jim le mogel iti on popolnoma izpod nog. „Zakaj govore vedno o meni in moji nezgodi!“ si je dejal razjarjen in stiskal pesti. „Po vsem mestu so me že raznesli. Vse me gleda; vse se mi roga.

In vendar nisem storil jaz nikomur nič hudega.“ Spomnil se je Ivana, ki mu je bil povedal, da je prišel zaradi Jankove neumnosti v disciplinarno preiskavo in da ga najbrž prestavijo iz službenih ozirov. Toda kaj pripoveduje Ivan to njemu? Ali mu očita, da je zakrivil on to nesrečo? Jezilo ga je tudi, da je pripovedoval Ivan to tako mirno, da se je celo šalil. Seveda, da bi jezil njega, ki se tolikanj razburja. Mirni zbadljivci zbadajo najobčutnejše. Oh, nikjer nobenega miru! Predstojnik mu je gorak in išče povoda, da bi se še bolj znosil nad njim. Oh, in znosil se bo in ga potlačil in pohodil. Tovariši se mu posmehujejo, in ljudje ga zaničujejo vsi. Doma pa so nad njim žena in tast in tašča in izprašujejo in uče in svetujejo in opominjajo, da se Bog usmili.

Kakor je bežal Josip pred drugimi ljudmi, tako nekako drugi ljudje pred Jankom. Ali je to kaj prijetnejšega? A za druge ljudi Janku, ki je bolj filozofske narave, ni bilo toliko; a Ivana, Ivana že ni videl on ves teden. Tako je sedel žalosten na klopi v drevoredu, ki pelje proti Šiški, podpiral s komolci glavo in premišljeval svojo usodo. Komaj si najme kakšno stanovanje, se mu že tudi odpove. In da bi vsaj dobil hrane, ki bi jo mogel uživati! A najbrž so bili starši razvadili njegov želodec; premalo so skrbeli za njegovo bodočnost. Spomnil se je domače hiše. Tujci se šopirijo tam, kjer je njega in sestro objemala in božala mati. Solza jeze in žalosti je kanila iz rdeče obrobjenih oči. Da bi le vedel on, kje da živi sestra Zora, da bi šel k njej in pri njej umrl! Zakaj tukaj ni več življenja zanj. Kako radi so ga imeli prej tovariši! Nič mu niso zamerili, če je katerega prijateljski potegnil; zdaj vlečejo vsi njega, in kako sirovo, s kakšnim zbadanjem ga pode iz družbe! Ali je izgubil še Ivana! Da bi bil on vsaj s svojim kričanjem napravil več hrupa, zbudil več zanimanja! Da bi bili njega vsaj zaprli za par mesecev, ko se je vendar pošteno potrudil! Potem bi se ga morda usmilil kak dobrodušen rodoljub! Vsega tega nič. Vse so potlačili ti copatarji, zlasti Josip, ki je brezvestno omalovažil imenitni dogodek.

„Kaj dremlješ tukaj?“ ga je stresel Ivan za rame.

„O srečne oči!“ je dejal Janko. „Kakor žejen jelen —“

„Žejen krokar. Ti čudak, jaz te ne umejem.“

„Oh, drugi tudi ne,“ je vzdihnil Janko; „niso me umeli ne starši, ne učitelji in zdaj praviš, da me ne umeješ niti ti.“

„Ti se vedeš kakor baraba in zdaj si oblatil še mene. Zaradi tebe moram jaz zapustiti Ljubljano.“

„Obvesti me, Ivan, kdaj da pojdeš! Jaz te spremim na kolodvor, kjer je dobra gostilnica, in te dni, kar sva še skupaj, morava dobro porabiti!“

„To je opravičevanje tvoje lopovščine?“

„Odgovornost, Ivan, vzamem vso jaz nase.“

„Kakšno odgovornost pa? Saj ti sam ne veš, kaj da delaš, kakor tvoji bralci ne, kaj da pišeš. Sodišče bi ti moralo postaviti varuha. Ali se morem jaz še kje pokazati s teboj?“

„Ti postajaš že tudi frakar? Ali meniš ti, da za mene to ni hud udarec, če zapustiš ti Ljubljano? Krivdo vzamem jaz vso nase in sam pojdem k tvojemu šefu in mu razložim, kako in kaj; ali pa spišem ministru memorandum.“

„Ne govori tako neumno!“

„Samo ministrskega papirja mi kupi, in jaz ti spišem spomenico, slovensko seveda, da se bodo jezili, ko jo bodo prevajali.“

„Zdrav, Janko! Morda se ne vidi tako kmalu.“

„Torej se te moram zdaj nagledati,“ je dejal Janko in stopil za prijateljem. „Ti, poglej no tja-le, onega moža za drevesom, ki semkaj pogleduje! Ali veš, kdo je?“

„Ne.“

„En detektiv, ki opazuje mene.“

„Tebe naj bi rajši opazoval kak zdravnik.“

Greduč je preudarjal Janko, če ne bi kazalo njemu, da bi se sam tudi prestavil tja, kamor bo predstavljen Ivan; tako rad ga je imel. Potem pa je začel dokazovati, da je te premestitve kriv pravzaprav Josip. Zakaj je naznanil on Ivana? Prej je preganjal samo njega, zdaj je začel tudi Ivana, da bi odtrgal prijatelja od njega, hudoben in nevoščljiv človek, ki ni vreden nobenih ozirov.

Novih naklepov proti Josipu sicer še ni imel izumljenih Janko; Josip pa se je že tresel pred njimi. In kako se je bil izpremenil ta siromak v kratkem času! Ohlapno je visela obleka na sklonjenem telesu; kolena so se šibila; roke se tresle, in iz umazano bledega obraza so grozničavo bleščale vdrte oči. Par korakov, in Josip je bil truden; če je delal, ga je bolela glava; mirovati pa vendar ni mogel; neznošen nepokoj je bil prevzel duha in telo. Kako bi tudi mogel spati ponoči, ko ga je vsak dan nanovo vznemiril!

Zopet se je pripravljala slavnost, nekakšna obletnica ognjegascev, obhod, produkcija, zborovanje, veselica.

„Vse pride nad mene,“ je tarnal Josip, ki so ga zaman nagovarjali domači, da naj si izprosi dopusta.

On dopusta! S podvojeno gorečnostjo je hotel on izbrisati madež iz svojega službovanja. Da bi ga le mogel! A kakšne nepravilnosti zopet! Koliko se bo nateplo vkup ljudi! Iz vseh lukenj bodo prilezli na dan barabe, in kaj vse se utegne prigoditi!

Kakor je bil Josip prejšnja leta nejevoljen, da se ne zgodi nič posebnega, kjer bi se mogel izka-

zati, tako se je bal zdaj vsakega hrupa. Zakaj ne bi hodili ljudje po ulicah mirno, po dva in dva! In ognjegasci, ali morajo obhajati obletnice? Zakaj se ne zadovolje s požari? Vsaj taka človekoljubna, občekoristna društva ne bi smela dajati povodov obžalovanja vrednim izgreedom. Če bi bil imel Josip odločilno besedo, on bi bil kratkomalo prepovedal vse obletnice, vse slavnosti, z ozirom na javni mir in red; zakaj prestrezati prestopke je boljše ko kaznovati.

Za Josipovo modrost, za njegove pomisleke se ni brigala živa duša, in z neizprosno brezobzirnostjo se je bližal dan slavnosti. Vso noč pred grozno obletnico ni zatisnil Josip očesa. Kakor pred napovedano vstajo je dajal drugega jutra razburjen policajem povelja in navodila in jim nalagal osebno odgovornost za vsak nered. Zlasti mlade ljudi, ki niso ne ognjegasci, ne veteranci, da je treba posebno nadzorovati in takoj udušiti, ne morda rabuke, ampak že poskus, načrt, naklep vsakršnega izgrede.

„Kdo je videl Janka Cveteža? Kaj počenja?“

„Doma leži, bolan,“ je dejal en policaj.

„Simulant!“ se je jezil Josip. „Na tega je treba posebej paziti.“

Sam je tekal po mestu. „O, Janko!“ si je dejal in stiskal zobe, „mene ne prevariš, če se še tako potuhneš. Jaz te poznam. Ko se zmračí, se boš prikradel na lice mesta, in potem gorje javnemu redu!“

Najrajši bi ga bil dal Josip s kakšno prestižno naredbo zapreti za toliko časa, da bi minule slavnosti. Toda kaj, ko so naši zakoni tako čudni in kaznujejo rajši, ko da bi preprečevali prestopke! Sodnik ima seveda legak posel; on ni odgovoren, če se zgodi kak umor ali poboj, in on ne dobi zaraditega nobenega ukora.

Josip je v duhu že kar videl Janka, kako leze iz svojega stanovanja, kako se plazi po ulicah, kako se meša med hrupaželjne ljudi. Hotel ga je zalotiti, da bi ga ne izpustil potem več izpred oči. Da ga ni zagledal nikjer, to ga je vznemirjalo še bolj. Kje je? Gotovo preži v kakšnem kotu in bo planil ob ugodni priliki iz skrivališča in bo kričal, veleizdajsko kričal. Že je slišal Josip v duhu njegov ubiti glas. Oh, in nikogar ne bo pri rokah, da bi mu zamašil usta! Policaji bodo zopet prekesni kakor zadnjič.

Iz daljave se je začul hrum. Josip se je stresel in tekel za hrumom. Ognjegasci so trobili po mestu, in šlemi so se svetili v solncu. Ta blesk je bil Josipu zopern, ker je tudi po svoje kalil javni mir in izzival odpor pravilne enoličnosti. In čemu trobijo? Zakaj ne korakajo tiho in mirno? Kaj bi bilo, če bi vsi Ljubljančani tako trobili!

Zmračilo se je, in na vrt, kjer se je imela vršiti veselica, so prikorakali z godbo in baklami ognje-

gasci. „Čemu bakle?“ si je dejal Josip, ki je hodil po cesti v bližini gori in doli. „In da se ljudje ne morejo veseliti brez godbe!“

Vrt se je polnil, in vzdignil se je šum in hrum, ki je neusmiljeno dražil Josipove živce. Tudi zunaj so se zbirali ljudje, da bi poslušali godbo in gledali umetni ogenj.

„Koliko jih pa še bo?“ je vzdihnil Josip in gledal in poslušal z največjo napetostjo. „Zakaj tako kriče!“ se je grabil za glavo. — „Kaj pa žvižgaš, smrkavec?“ je prijel fantiča poleg sebe za ramo in ga stresel. Fant se je preplašen ozrl, se izmuznil in žvižgal naprej. Grozna togota je grabila Josipa. Zdelo se mu je, da mu ljudje nagajajo, da kriče nalašč. Drhtel je po vsem telesu, se miril in brisal pot z obraza in gledal na uro, če ne bo že kmalu minula grozna veselica. Godba je zaigrala „Naprej zastava Slave“ in ljudje so začeli kričati. „Zdaj-le bo, zdaj-le bo,“ je stokal Josip v grozni stiski in se rinil skoz množico. Srce mu je tolklo, kakor da bi se hotelo utrgati, in mrzel pot mu je stopil na čelo. Naenkrat se mu je zdelo, da sliši zopet Jankov glas. „Že kriči, že kriči,“ je zavpil. „Policija, policija!“ S komolci si je delal pot in klical policijo. Ljudje so se umikali, se jezili in se rogali za njim.

„Primate ga, primate ga! Tam-le kriči on, Janko Cvetež,“ je ukazal policaju, ki je bil prihitel, in kazal na množico. Obraz in glas mu je bil tako čuden, da se je policaju zdelo, da se je komisarju zmešalo. Miril ga je, da ne kriči nihče, da ni nobenega nereda, da se Cvetež še geniti ne more iz postelje, ker je bolan.

Josip se je stresel, spoznal je, da se je bil prenaglil. „Vi ste odgovorni,“ je dejal policaju z negotovim glasom in se izgubil v noči. Nepopisna pobitost ga je prevzela. Nič več mu ni bilo mar javnega reda; samo to mu je šlo po glavi, kako se je bil zaletel, kakšno sramoto si nakopal. Taval je obupen po temnih ulicah, se tolkel po čelu in vzdihal, kaj bo, kaj bo. Domov se ni hotel vrniti, dokler je slutil, da je še kdo pokonci, ker se ni hotel z nikomer razgovarjati. Sedel je na samotno klop, si podprl glavo in premišljeval, dokler mu niso onemogle izmučene misli. Kakor top in brezumen se je vzdignil in se vlekel s pobešeno glavo proti domu.

Doma je že vse počivalo, ker je bil naročil Josip, da naj ga ne čakajo, ker ima dela vso noč. Tiho se je splazil v spalnico, legel napol slečen

in takoj zaspal; daljnega truda in napora ni prenesla več narava.

D drugega dne je vstal Josip pozno. Zdel se je sam sebi kakor prerojen, čil in krepak. Hitro se je napravil, poslušal in čakal, kdaj da bi mogel oditi neopažen, in zvito se muzal. „Prvi jim moram prinesiti novico, presenetiti jih moram,“ si je kimal in tiho odšel. Stopil je v bližnjo trafiko in si kupil od vseh novin, kar jih je bilo naprodaj, po en izvod.

„Petnajst krajcarjev doboste iz goldinarja,“ je dejala prodajalka.

„Kar pustite!“ je mignil Josip. „Komur prineso novine takšno novico, ta jih ne more preplačati.“ Josip se je zasmel, pokimal prodajalki in šel. Doma je vrgel šop novin na mizo, poklical Milico, uprl roke v bok, vzbočil prsi in ukazal ponosen: „Veseli se in beri, Milica!“

Pretresljivo je zakričala Milica, ko je zagledala čudni, kakor tuji obraz svojega soproga in bleščeče oči, ki so gledale, kakor da bi videle vse kaj drugega. Prestrašena je hotela zbežati; toda Josip jo je prijel trdo za roko.

„Veseli se!“ je dejal zopet. „Jaz sem dosegel, kar sem nameraval. Nič več Narobe; odzdaj zanaprej plemeniti Narobenau, in ti po meni plemenita Narobenau.“ Zasmel se je, da je groza izpreletela Milico. Poskušala se mu je iztrgati iz rok, toda še tesneje jo je prijel. „Ali se ne boš veselila z menoj?“ je gubančil čelo, in oči so mu grozeče temnele. „Ali se nisem trudil jaz tudi za tebe, ki si se mi rogala, da ne dosežem s svojo vnemo nikdar ničesar? In Ivan se mi je rogal, in Janko me je zaničeval. A kje sta ostala tadva za menoj! Rešil sem pa tudi državo, pomisli! vso državo z nevarnostjo svojega življenja. Kaj molčiš? Govori!“ je zakričal.

Milica pa se je obračala stran, da ne bi videla groznega obraza, in koprnela od strahu. V smrtni stiski se je domislila, da se takšnemu siromaku ne sme ugovarjati.

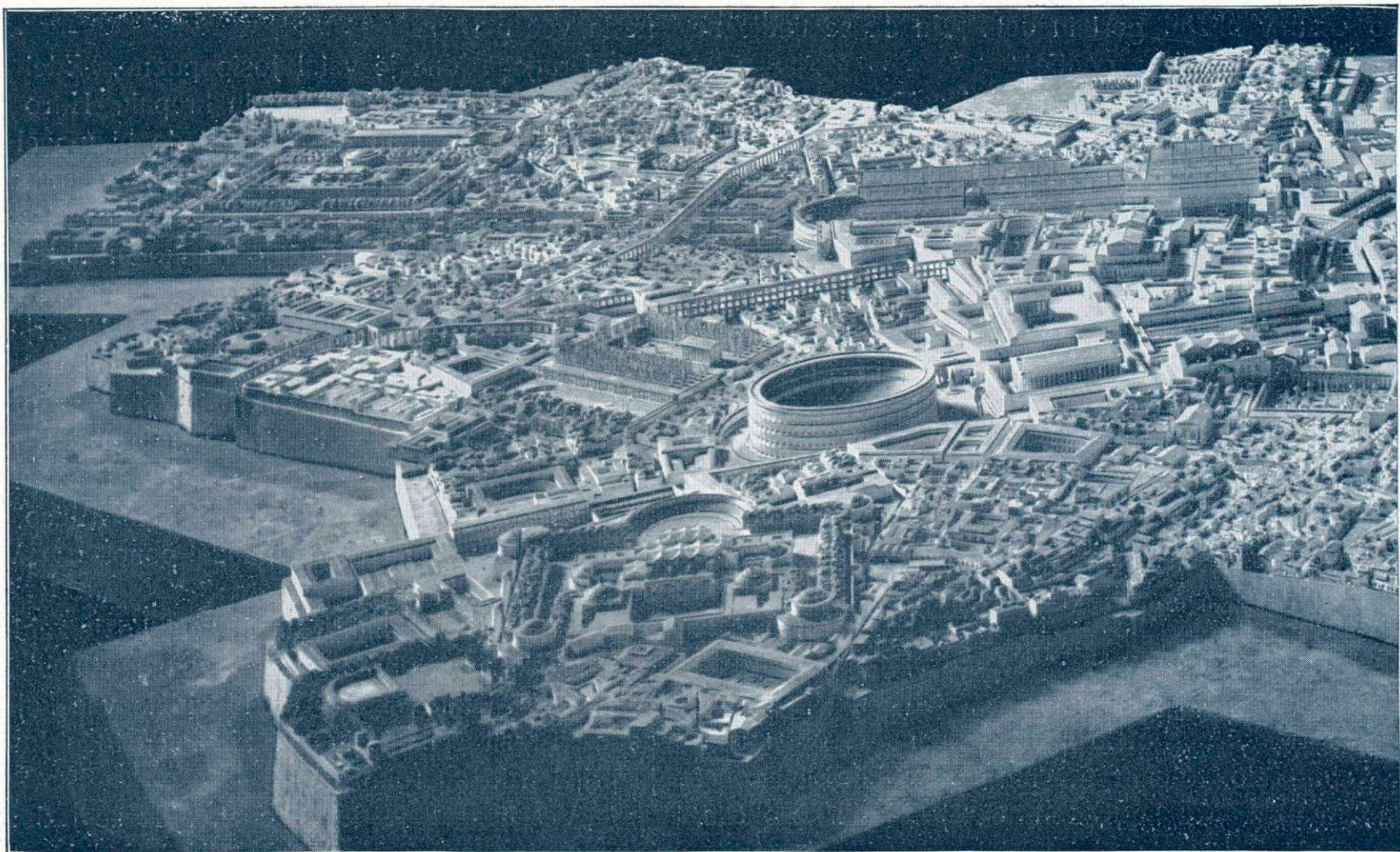
„Oh, Josip,“ je dejala s trepetajočim glasom, „ljudje bodo prišli čestitat, in sobe še niso pospravljene. In tudi ti se moraš lepše obleči.“

„To je res, Milica,“ je dejal Josip in se nekako zamislil. „Novo obleko si moram naročiti. Stroški bodo; a kaj se hoče!“

Medtem se mu je bila Milica izvila iz rok, stekla iz sobe in zaklenila vrata za seboj.

Še isti dan so odpeljali Josipa na Studenec. Spremil ga je tast in en paznik. (Konec.)

MODEL RIMA

Iz naših dni.

Novela. — Spisala Lea Fatur.

(Dalje.)

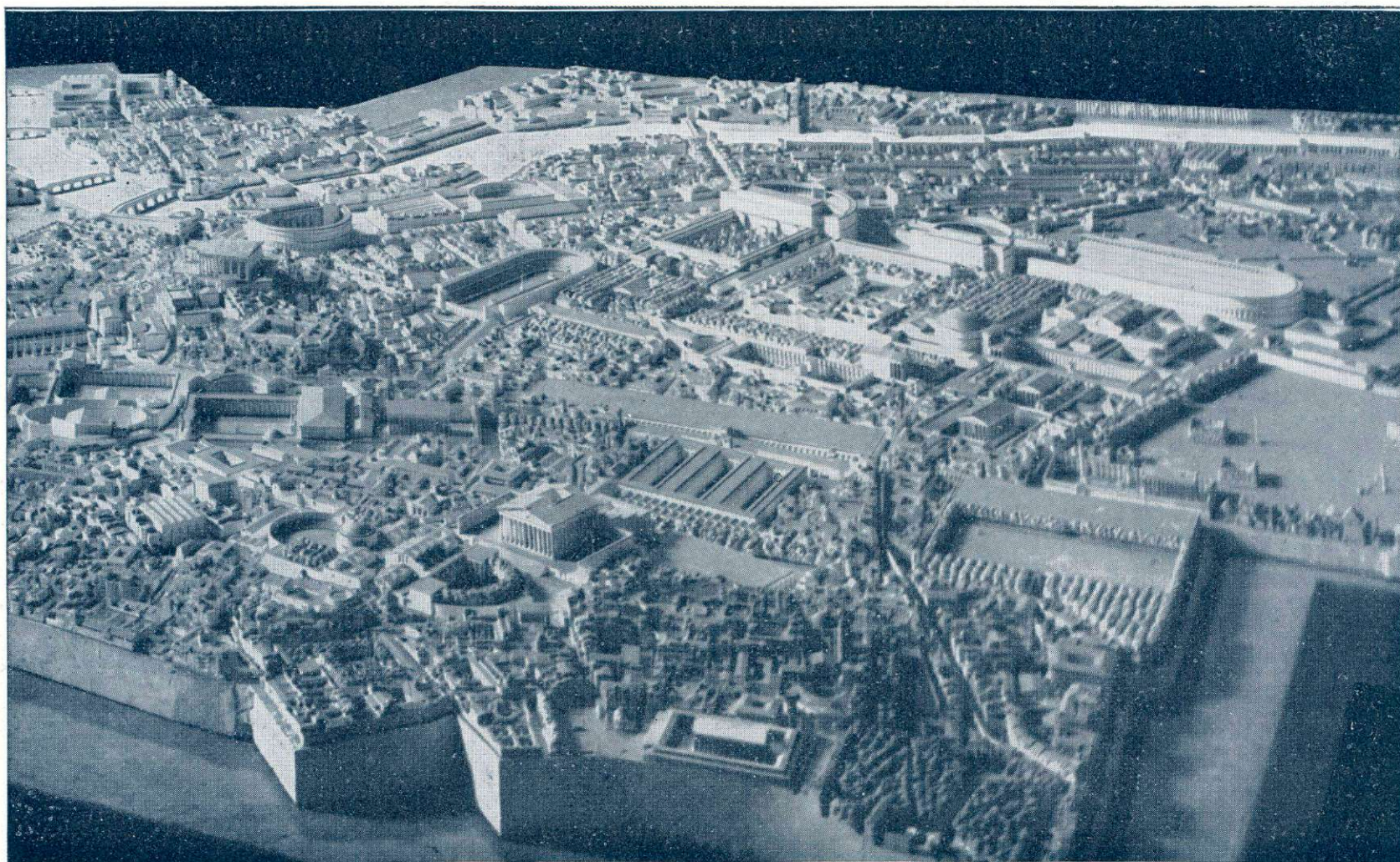
X.

Nevenka je gledala s strahom, kako minevajo dnevi počitnic in kako ne gine kup obleke in perila, ki čaka po mizi in stolih njenih rok. Sicer je pripravila vsake počitnice Staši in sebi bluže in obleke in popravila perilo. Letos pa se zdi sama sebi kakor megla brez vetra. Odkar je bila odšla Jelušička, visi kar tako. Zdaj jo prime, da leti na kolodvor ali v Tivoli. Zdaj sedi po cele ure ob vodi, zdaj se zapre v svojo sobo in joka. Vestno prebira Jelušičkina pisma, ki razodevajo hud boj med strastjo in dolžnostjo, ki se vrši še vedno v duši uboge ženske. Skoro vsak konec izzveni v prošnji in vabilu: „Pridite vendar! Imamo prostora, Andre in otroci Vas bodo veseli!“ — In Nevenka sklepa, da pojde, kakor je bila obljubila Jelušički ob slovesu — a se ne odloči nikamor. Delo jo zadržuje. Kaj bi rekla Staša, da gre zdaj v Trst?

Še štirinajst dni je manjkalo do začetka šolskega leta, ko se je vrnila Staša. Našla je Nevenko pri stroju, okrog nje so ležale začete bluže, razparane

obleke. Tu rokav, tam stan, tam vrat. In Nevenka shujšana, kakor da ni jedla vse počitnice. Ni pozdravila Staše z veseljem, ni kazala, kakor sicer, ponosna na svojo pridnost, kaj je naredila, ni vprašala po sestri, ne po nečakinjah. „Kaj ti je, Nevenka? Si bolna?“

Trudni odgovori, ki ne dadó pravega pojasnila. Staša opazuje sestro, pospravlja, pripoveduje, kako je bilo v Trstu. Draginja je silna. Svak jo je naglašal vsak dan — tako da se ni upala Staša več jesti, dasi ni delala svaku škode. Kupila je otrokom obleke in igračic, pomagala je Pavli. Vendar jo je gledal skopuh postrani. Pavli je to hudo delo. Če pridejo njegovi sorodniki, takrat ne govori o draginji. Staša bi bila odšla takoj, ko je prišla, da ni bil tako ljubezniv oni uradnik. Spremljal jo je povsod. Idealen fant je. Ne vprašuje po denarju. Samo da ima malo pohištva in perila. — Tako je šlo naprej. Nevenka je stiskala usta. Tudi ta se moži... Ona samo, samo ona ostane sama. Nič ni rekla, ko jo je objela Staša priliznjeno: „Malo imam — nekaj imaš ti, Nevenka. Čemu ti bo vezeno perilo, denar? Saj

V CESARSKI DOBI

imaš službo in ko se postaraš, prideš k nama ...“ Samo pokimala je Nevenka na nesebični sestrin predlog. Njeno lepo perilo, njeni s trudem prihranjeni groši ... Čemu ji bodo? Saj ne more živeti. Vedno vidi pred seboj samo Milana, Zlato ... Vprašuje se, če se spominja Milan — če bi, da umrje Zlata, če bi ... In če ne umrje — če se ločijo živi — če bi ... Morala bi se bojevati s tako mislijo, ki preide neopaženo v željo. Pa preslaba je bila njena volja. Pisala je Jelušički, naj ji pove vendar, kako so stvari pri Milanu — upala je, da slabo ...

Staša pa je izpraševala sestro skrbno, jo silila k delu, k jelu. Toda njena skrb se je izpremenila v jezo, ko ji je povedala Strgarica, kar ni hotela povedati Nevenka: „Sitnosti nam je naredila, take sitnosti! Razdrla je Toriniju zaroko, razdrla je Zlatin mir. Zdaj se kregata Milan in Zlata, Sofija na Vrhniki odbija Torinijeve prošnje, oče major je nevoljen na vse, Miren in Majda se prilizujeta Sofiji in se jezita na Milana. Bogatarjevi se norčujejo iz majorjevih — tako je vse narobe, kar je hotel urediti Milan, in vsega je kriva samo Nevenka, ki je spletkarila z neumno babnico.“

„Tako tedaj!“ se je prijezila Staša. „Ti noriš že spet, starka neumna? Zato ne vprašuješ ne po sestri, ne po otrocih, zato hujšaš in blediš, abotnica. In še drugim ljudem delaš škodo! Še mene bodo

zavidali na Vrhniki radi tvojih čenč. Mati usmiljena! Zato ni narejena nobena bluza, zato nimam na svetu kaj obleči! Milan, ja, Milan! Kaj mu hočeš, nora reva?“

Tako je šlo ves dan. Nevenka se je solzila in šivala. Proti večeru je potrkal pismonoša z oblastjo, ki je dana samo njegovi važni službi. Nevenka je skočila od stroja. Staša je prestregla pismo: „Saj je gotovo moje — od Dušana.“ Pa ni bilo. Nevenka se je nasmehnila malo škodoželjno razočarani sestri in odprla Jelušičkino pismo, datirano iz Devina.

„Smo za par dni tu,“ je pisala Jelušička s svojo neredno, strastno pisavo. „Andre je želel, da odidemo. On meni, da se bom popravila pri svoji materi. Kajti jaz hujšam zelo, gospodična moja, odkar sem bila na Vrhniki. Ne gre mi iz spomina oni beli obraz, ki je zatemnel jeze, ko sem pojasnovala nesrečnica svoje nečedne razmere pred lastnim otrokom. Bolj kakor svojo lastno prevaro je čutila ona plemenita duša rano, katero prizadevam Ninu. Zakaj sem uničila njeno srečo? In Torinijevo. Postal bi drugačen ob strani take žene — strmoglavila sem njega in njegovega očeta v prepad. Torini se je zarekel, da ne snubi več nobene po Sofiji Grnovičevi. Čez dva meseca bo prodana palača Torinijeva — stari gospod bo moral pod tujo streho. Dopolnila se je kletev uboge okoličanke. Ali vest me grize ...

Ni miru, gospodična, v maščevanju — mir in zadoščenje je v tihem odpuščanju, v vdanosti v voljo božjo, ki nas vodi svoja nerazumna modra pota. Torinija nisem videla, dasi je še v Trstu. Zdi se, da se odpravlja za več let ali zazmeraj iz Trsta. Prav je tako. Toda tudi jaz ne ostanem v mestu, kjer sem preživela toliko gorja. Andre bo prosil na Reko. Tako prerežem niti spominov, začnem drugo življenje... Hodim pogostoma v cerkev sv. Antona. Kar mi je presunilo dušo ob krasni tišini Ljubljaničinega izvira na Vrhniki — kar mi je izprosil sv. Anton tamkaj ob zvonjenju Ninovem, vse to se utrjuje tu v meni. Zdaj sedim na devinski podrtini, premišlujem morje in — življenje. Poglejte, gospodična, če ni čudno: Vsaka kaplja vode, rojena iz morja, teži za njim, najde poti vanj. In človeška duša? kako smo nerazumni in slepi! Nemirni smo kakor morje, hrepeneči kakor kaplje, ki teže vanj — a kam težimo? Za človekom, ki je kakor mi, suženj svojih slabosti, za človekom, ki nas muči s svojo nestalnostjo. Zakaj se ne obrnemo na Večnega, zakaj ne vidimo sveta takšnega, kot je v resnici. O da bi nam odpadla mrena z oči!

Nino in Rika skačeta ob morju. Rika vsa zatopljena v iskanje pisanih školjk v obrežnem pesku, Nino raztresen. Večkrat me pogleda vprašaje. Pa vidi moj strah, se spomni moje prepovedi in molči. Mi bo odpustil Bog, kar sem zagrešila nad nedolžno otroško dušo! — Mi bo odpustil solze Andrejeve in moje matere? — Vi vprašujete, gospodična, po Milanu. Nisem Vam hotela poročati: Takoj ko smo prišli v Trst, je prišel k nam in me je oštel. Ko sem mu povedala, odkod da sem izvedela za Torinijevo zaroko, je obmolknil. Andre pravi, da je sicer tako prevzetni kapitan otožen in tih, žena in otroci ne marajo zanj. Ona, Koprčanka, je hude jeze in nespravljliva. Milanu ne veruje, ga prezira. Stari Marušič gleda postrani moža, ki je kriv solza njegove hčere. Bilo bi dobro, da ji pove kdo, da Vas je videl kapitan samo slučajno. Pridite sem, gospodična. V Devin in v Trst. Morda nam pomaga Bog, da uredimo vse.“

Gorečih lic je strmela Nevenka v list. Milan in Zlata se kregata! Ona je nespravljliva, Milan je ponosen... Uravnati — da, uravnati je treba — ali uravnati tako, da bo enkrat prav tudi za ubogo pastirko usode. O Milan — potrpi, jaz pridem! Kaj nisem jaz tvoja, tvoja Nevenka?

„V Trst grem,“ je rekla Staši s tako mirnim glasom, kot da bi rekla, da gre na trg po češnje.

„Kaj?!“ se je ujezila Staša, „zdaj v Trst? Mar hočeš videti Milana? Svaku na pot, da bi godrnjal na Pavlo, da so mu njeni ljudje zmeraj na glavi?“

„Ne pojdem k svaku, pojdem k Jelušički. Uravnaj sama sebe. Tu so kupi začetega dela, ti bi pa norela po Trstu z ono norico. Milan in ona se že poravnata brez tebe.“

Nevenka ni odgovorila ne črne, ne bele. Obrnila je stroj in šivala za žive in mrtve. Staša je šla na obisk h kolegini iz Mošenj. Ko se je vrnila kesno v noč, je našla ključ pod slamo, v sobi nered, kakor ga povzroča nagel odhod, na mizi listek: „Grem v Devin in se vrnem o pravem času.“ „O pravem času! Kateri čas ni pravi za norce!“ je vzkliknila Staša, raztrgala listek in pisala hitro Pavli, da naj poišče Nevenko in jo pošlje domov, da ne naredi tudi tam kake neumnosti.

Drugi večer je sedela Nevenka z Jelušičko in njenimi otroki pri morju. Obe shujšani, medli. Pogledovali sta druga drugo, videli sta druga na drugi, kako izpodjeda telesno zdravje dušni nemir. Velika, svetla krogla, se je spuščalo solnce v zaton. Zagorel je zapad in morje, oglasil se je stenski kos. Počasi je izginjalo solnce v rdečem oblaku, nebo in morje sta se prelivala v barvah, drevje in skale so stale v slovesnem molku. Obmolknil je tudi Nino. Na materino koleno se je naslonil in gledal otožno za solncem.

„Včasih je umiranje lepše od življenja,“ je rekla zamišljeno Jelušička.

„Kdor umrje in je priden, gre v nebesa,“ se je oglašil Nino. „Solncece gre pa samo spat, mama. A človek v nebesih, kaj dela, mama? Peter pravi, da bomo jedli tam samo zlate jedi, pokrite z zlatimi prti.“

„In angelci z zlatimi krilci jih bodo nosili na mizo,“ se je nasmehnila Jelušička. Znana ji je govorica otrok.

„Angelci,“ je ponavljal Nino, je ponavljala Rika in naslonila se je s svojo punčko na Nevenko.

Sedeli so molče. — Samodrž je zdrknil po cesti... Iz njega je pogledal lep moški obraz. Štiri oči se ujamejo. Zdrzne se mož v samodržu, zdrzne se ženska na skali. Torini! Kaj se podi tod? Išče spominov, išče onega belega obraza, išče svojega otroka? Strašno zakipe Jelušičkine prsi. Pa samo za hip. Samodrž izgine, ona povese glavo. Izkušnjava! Ravno ko se je čutila, v skrivnosti uri zahoda, tako čisto strasti. O, ni tako lahko pozabiti in izkoreniniti, kar se je zajedlo tako živo v dušo. „Nino, sin moj! Prosi vedno svojega angela, da ostaneš čist in pobožen.“ — Živo je objela dečka. „Hočem, mama!“ je obljuboval deček resno. Oj deček, lep si in prišlo bo nad te, kakor nanj, name, na vse... Toda varovala te bo ona, stroga in čista... — „Mama — tudi jaz pridna,“ se oglasi Rika z Nevenkinega naročja. „Tudi ti, srček moj,“ se zasolzi mati in dostavi v mislih: Tudi tebi bo dobra mati Nevenka.

A da bi ne vznemirjala Rike, ne Nevenke, pošepče Ninu: „Sinko moj, če bi me vzel Bog, dobiš drugo, boljšo mamico. Bodi ubogljiv in ljubi jo.“

Nič niso vedeli, kaj da jim gre tako na jok tisti večer. Ko se je zasolzil Nino na materine besede, se je razjokala Jelušička in Nevenka ni mogla gledati solz s suhim očesom, in mala Rika je skočila k materi. Ko so prišli k večerji, zajokani in čudni, ko je povedala Jelušička, da se vrnejo jutri v Trst, ker je vročina huda tu kakor tam, ker ima Nevenka opravek in ker se mudi Jelušički k sv. Antonu — tedaj se je razjokala Jelušičkina mati, zasolzil se je oče. Kaj sta že prestala radi hčerke, s hčerko. Zdaj je tako tiha in krotka. Ko se preselita z Andrejem na Reko, je ne bodo videli roditelji tako pogostoma. A da se le ne preseli kam drugam, ker hujša tako vidno. Včeraj ji je skuhala mati rubije. Ada se je nasmejala poredno kakor pred leti: „Mati, kopriva ne pozebe. Ko pridem na Reko, se popravim. Nisem bolna.“ Resneje je dostavila: „In če umrjem, zapuščam vse Riki — ne zabite. Nino ima dovolj. In ko se oženi Andre, sprejmite prijazno njega in Rikino drugo mater, v Rikinem domu.“

„Ali kaj govoriš?“ se je prestrašila mati.

„Nič, mati, nič. Nisem bolna. Ali kdor se pripravlja na dolgo izpoved, misli več na drugi svet. Umrjivi smo, mati. In kaj ne? Da bi ne živela prav, Vi bi videli rajša, če umrjem?“

Poštena slovenska mati je prikimala: „Tudi ti bi videla rajša Riko mrtvo nego v sramoti...“ In veselo je dostavila: „Bog te blagoslovi, Ada, na tvoji poti! Drugo veš: kar je naše, je tvoje, tvojih otrok.“

„Samo Rikino, mati,“ je ponovila Ada.

Mati je razumela, da hoče popraviti Ada svojo hladnost napram hčerki, da ji postaja ob uri, ko se hoče odtrgati od spominov sramote, Rika ljubša od Nina, in zopet je poudarila mati: „Oba sta tvoja in naša, Ada.“

Drugi dan sta bili Nevenka in Ada v Trstu. Andre je sprejel prijazno gosta, Nevenki je dopadel in se smilil plečati, dobrodušni mož. Res, da obeta Jelušička drugačno življenje — ali Nevenka ve sama, kaka igrača strasti je človek. Jelušička ima res dober namen, dober je tudi Nevenkin — ali... Ko se je poslovil Andre, je vprašala Nevenka, kdaj da se vrne, in je zardela. Saj je bil Andre Milanov masinist. Kadar pride on, pride tudi Milan, in ona ga mora videti, mora govoriti z njim. Saj ni bilo več ono uravnanje, ona pretveza, katero je naredila sama sebi. Sama sebi je lagala, lagala je drugim, ko je odbila spremstvo otrok in hitela v pristan.

Odhajali in prihajali so brodovi. Mimo Nevenke je šla pestra slika živahnega tržaškega prometa. Ona

ni videla ničesar. Njene oči so se uprle v koprsko stran. Tropa zamazanih delavcev je bila posedla po tleh. Bila je sobota in hoteli so domov čez nedeljo. „Žena me čaka,“ je izpregovoril mlad delavec. Ozrla se je nanj. V potnem, zaprašenem licu je brala tiho, sveto radost. Nevenka se je zdrznila. Žena! Tudi tam v Kopru čaka plavolasa — a tu, tu čaka ona... Plavolasa, bogata in lepa si greni dneve v sumnji in domnevi. Nevenka bi ji razpršila lahko vse dvome — pa jih ne bo — noče. Naj bo prepad med nama, naj bo med nama črt — greh...

„Koper! Koper!“ so klicali delavci. Brod se pokaže, vitek in majhen, reže valove. Zastor, ki naj brani potnike solnca, je privit, potniki so trudni, razmršeni, kajti nagajiva je škropila Adrija, podpihana od hudobne burje, streho in krov. Nevenka je iskala onega, ki je stal na mostičku. Bled, senco otožnosti pod živimi očmi. Na koga misliš, mladi kapitan? — Potniki so zapuščali krov. Kapitan je ostal dolgo na njem, dolgo je stala trudna duša pred ladjo. Smehljaje je pozdravljajal poslednjo mlado potnico. Govoril je s hišnikom in stopil na molo. Smehljaje se je oziral po ljudeh. Tedaj je stopila predenj, kakor siv mrak, kakor senca noči... Umrj je smehljaj, obudil se je strah. „Otrok nesrečni!“ je kriknil s tujim glasom. „Kaj hočeš tu?!“ — „Prišla sem k tebi, Milan...“ In roke trepečejo, da bi se ovile njegovih, glava se nagiba, da bi se naslonila nanj, oči teže, da se razjočejo ob njem. On pa odstopi, izpregovori obupno: „Zakaj mi ne daš miru, Nevenka? Saj veš, kaj je zakon. Če sem ti naredil krivico, maščevana si: Zlata trdi, da sem se sestajal s teboj v Ljubljani, da si dopisujeva. Moja sreča je minula, moji otroci slišijo iz materinih ust obtožbe in sumnje... Da ji pove kdo, da si tukaj...“

„Če te ne ljubi ona...“

„Kaj! Ali me hočeš uničiti?“ Mileje je izpregovoril in jo prijel proseč za roke: „Idi, Nevenka, domov! Ti si bolna. Ve vse ste bolne... Kaj je treba hoditi za oženjenim, kaj je treba omoženi noreti za drugim? Zakon razveže, kar je bilo, in zaveže drugam za vedno. Idi, Nevenka, in bodi srečna!“

Rahel dih, kakor poljub usmiljenja. In ni ga bilo več. Sama stoji Nevenka s svojo žalostjo, fakin, ki je opazoval prizor, se ji reži v obraz: „Si, si — il capetano...“ — Oh! Šel je nagloma, da ga ne vidi kdo, boji se, da bi ga zatožili. In niti tega je ni prosil, da bi posredovala ona med njim in ženo. Sama se pobotata, saj sta združena z nerazdružno vezjo, saj se ljubita...

„Gospodična Nevenka! Vi tu? In kje sta otroka in Ada?“ Jelušič je stal širok in plečat pred njo, začudenje in sočutje v pogledu. On ni vedel, on ne

ve ... Videl je samo neizmerno bolečino na Nevenkinem licu in mehko srce ga je zbolelo. Ponudil ji je roko: „Naslonite se name, gospodična, peljem Vas k Adi, ona Vas potolaži! Vihrava je, ali silno dobrega srca. Razjoče se z Vami, pa Vam bo bolje.“ Oprta na njegovo močno roko je premišljevala Nevenka, koliko ljubezni zasluži ta dobri človek, in bridko je očitala v srcu Jelušički njeno neumnost. — Hotela je oditi, ali ni odšla. Pavla je prišla in ji javila Stašino zapoved, ji očitala, da ni obiskala lastne sestre. „Grem odtod!“ je rekla Nevenka. A Jelušička je prosila, prosila sta otroka in Andre: „Saj je še pet dni časa.“ — Nevenka je ostala. Zadrževalo jo je, sama ni bila na jasnem, kaj. Dozdevalo se ji je, da izteza nekaj temnega, usodnega roke po Jelušički, da mora ostati ona tu in jo braniti, braniti plečatega moža, drobno Riko, slabotno staro mater. — Ko je prihajal tiste dni Andre domov, ga je čakala žena željno, visela je z očmi na njegovih ustih. Mnogo sta govorila natiem in vlažne so bile njune oči. Govorila sta o preteklosti in prihodnosti. — Bil je dan pred Nevenkinim odhodom. Zrak je bil soparen in težak. „Nevihta bo“, je rekel Andre, ko je prihitel h kosilu. „Ne hodite nikamor, da Vas ne doleti kaj.“

Imel je uro časa, in ves čas je bila žena pri njem. Ko se je poslavljaj, ga je objela in prosila: „Andre — danes grem k dolgi — saj veš — reci še enkrat: „Si mi odpustil vse?“ Poljubil jo je v odgovor na čelo. „Pridi po mene k sv. Antonu,“ je klicala za njim in si brisala oči. Nevenka je videla, da je njen obraz smrtnobled. Proti večeru je postajala sparina neznosna. Otroka sta polehla izmučena na tleh, Jelušička je čepela pri njiju in ju hladila s pahljačo. Nevenka je ležala na divanu in motrila ženo, ki je prelomila z močno voljo nagibe svoje strasti. Bo vztrajala? Pa saj bo ž njo milost božja. Slediti ji hoče tudi ona, tudi ona se otrese in iztrže. — Prišel je večer. „Čez dve uri bo Andre doma,“ je rekla Jelušička, napravljena v cerkev. „Mati, napravite mu večerjo, potem pride po mene in gremo vsi vkup malo na zrak. Nocoj moramo biti veseli, mati. Gospodična se poslavlja od nas in jaz se poslavljam od preteklosti. Uravnala sem svoj račun.“

V črni obleki, znani turban na glavi, je sedla k pisalniku. Pisala je naglo in odločno. Pokazala je pismo Nevenki. Bilo je naslovljeno na Sofijo Grnovičevo in je odkrivalo Jelušičkino srce. Nevenka je

trepetala. Ubogi Andre! Bo Reka dovolj oddaljena, bo volja močnejša od strasti? Saj trepeče med vrsticami, pisanimi Sofiji, še vroča stara ljubezen:

„Torini Vas ljubi in umira. Torini pušča rojstno hišo, prepušča lastnega očeta bedi radi Sofije Grnovičeve. Nikdar več se ne vrne v Trst. Pomagajte, gospodična! Jaz Vas prosim. Nič več ne bom stala med Vama. Še ta mesec se preselimo na Reko, moj mož bo vozil iz Reke v Split. Bodite blagoslovljeni od uboge zmedenke. Objeli ste mojega sina, odprli ste mi oči. Prosim Vas odpuščanja zase, zanj. Gospodična, samo v odpuščanju je človek Bogu podoban. Zaklinjam Vas: Odpustite! V imenu Boga! Samo jaz sem bila kriva. Ne bilo bi nerednih mož, da ni lahkovernih deklet, nezvestih žen. Gospodična, odpustite! In da se poslovim mirno iz Trsta, prosim Vas za znak odpuščanja — bele rože iz Vašega vrta.“

„Kaj mislite, ali mi odpusti?“ je vprašala strahoma Jelušička, ko je zapirala zalepko.

„Gotovo. Plemenitega srca je.“

Rekla je Nevenka, ali verovala ni. Zakaj ne odpusti Zlata Milanu, njej? Jelušička je pokimala z izrazom dvoma: „Ne vem. Toda jaz sem naredila svojo dolžnost. Bog odpusti in pozabi — človek se obotavlja in trpinči sebe in druge. Jutri bo imela Grnovičeva pismo. Pisala sem tudi Toriniju, obvestila sem ga, da se umaknem, da je bila grešna prisega in maščevanje. Odpustila sem njemu, njegovemu očetu — tako naj odpusti meni Bog!“

Jelušička je pritisnila roko na srce in uprla oko v križ nad svojo posteljo. Bilo ji je težko to odpuščanje ... Vzdihnila je in si potegnila nervozno preko čela, premišljevala in se nasmehnila: „Tako sem raztresena. Lahko bi pozabila jutri. Kupila sem Vam nekaj za spomin, gospodična Nevenka.“ Odprla je predal pisalnika in izročila Nevenki zavitek. Po njegovi obliki bi morala biti v njem slika. „Le pogledjte,“ je kimala Jelušička na Nevenkin vprašujoči pogled. Radovedna je odvezala motvoz in odvila papir, ginjena je gledala na pomenljivo sliko: Kristus obuja Jajrovo hčer ... Gorko je stisnila roko prijateljici. Da, vstati hoče k novemu življenju ...

„Pridna bodita, otroka,“ je poljubovala Jelušička Nina in Riko. Vele roke Andrejeve matere so se vzdignile k blagoslovu in prošnji, ko je odhajala s ponavljanim naročilom: „Andre naj pride pome.“

(Konec.)

Staro in novo o ljudskem štetju.

Sestavil dr. Vinko Šarabon.

(Dalje.)

Velikansko zanimanje je vzbudila v tistih časih med statistiki in etnografi karta Rittichova, o kateri mnogo govori avstrijski statistik dr. Adolf Ficker v članku: Zur Ethnographie des russischen Reiches, Statistische Monatsschrift IV., 1878, 479 i. sl., in pa geografski časopis Petermanns Mitteilungen, 23. zvezek, stran 1—9 in 141—149. Med drugim pravi Ficker: 1852 gab Köppen seine ethnographische Karte heraus, die nur als grundlegender Beginn eines neuen Zeugens russischer Statistik erscheinen kann. Eben 25 Jahre später, 1877, gab A. F. Rittich, Oberst im russischen Generalstab, eine neue ethnographische Karte des europäischen Rußland mit Finnland und dem Kaukasus heraus, allgemein zugänglich gemacht durch die reduzierte Nachbildung von Petermann im 54. Ergänzungshefte der Geographischen Mitteilungen. — Die Karte Rittich's trägt auf den ersten Blick den Charakter eines ungeheuren Fortschrittes an sich. Das Material wurde hauptsächlich aus den durch die Petersburger Akademie der Wissenschaften gesammelten Kirchspiellisten, den Ortschaftsverzeichnissen und den Mitteilungen von Fachmännern, Reisenden und anderen Privaten gewonnen, durch eine eigene Kommission der kaiserlich-russischen geogr. Gesellschaft unter Seménovs Leitung geprüft und nach einem Plane der ethnographischen Abteilung jener Gesellschaft auf **133** Blättern Zusammen gestellt.

Na podlagi te karte in svojih študij je priobčil potem Ficker omenjeni članek. Navedemo naj razpredelbo, da vidimo razliko med Köppenovim in Rittichovim delom.

I. Mongoli.

A. Samojedi uralo-altajskega plemena 5400.

B. Finske panoge.

1. Finci v ožjem pomenu:

- a) Suoni ali pravi Finci s Karli, Vesi in Voti 2,061.700,
- b) Esti 748.400,
- c) Livi 2500,
- d) Laponci 7500.

2. Permijski narodi:

- a) Permijski 67.300,

- b) Sirjeni 85.400,

- c) Votjaki 240.500.

3. Bolgarsko ali Volga-pleme:

- a) Čeremisi 259.700, zlasti v Vjatki, Kazanu, Ufi itd.,
- b) Mordvini 792.000.

TOMAŽ ALVA EDISON V LABORATORIJU

4. Ugrijsko pleme:

Voguli 2000.

C. Tatarska panoga:

- a) Tatari 2,081.500, posebno v okrajih Kazan, Bakú, Elizabetpol, Erivan, Simbirsk, Samara, Ufa, Vjatka, Saratov, Tiflis, Pensa itd. (poljski in drugi pisatelji govorijo tudi mnogo o Tatarih)

v litavskih gubernijah; ti so sedaj popolnoma polonizirani in so ohranili samo še izlam),

- b) Nogajci, vsled izseljevanja samo še 110.600,
- c) Kirgizi, notranja četa nomadizira od leta 1801. sem med Volgo in Uralom, 156.400,
- d) Karakalpaki, okoli 2200, potujejo s Kirgizi,
- e) Kümüki, 72.000, ob Kaspijskem Jezeru in Tereku,
- f) Turkmeni, 5000, v Stavropolu in Astrahanu.

D. Tatarizirani Finci:

- a) Baškiri, Meščerjaki, Teptjari in Besermjani 1.019.700,
- b) Čuvaši 570.000.

E. Mongolska panoga:

Zahodni Mongoli ali Kalmüki 146.300.

Vsi Mongoli uralo-kitajskega plemena štejejo po Rittichovi karti 8.436.100 duš ali 11·08⁰/₀ vsega ruskega prebivalstva.

II. Srednjezemci 67.721.400 = 88·92⁰/₀.

A. Kavkazijska plemena¹ 1.737.400, 2·28⁰/₀.

B. Hamito-Semiti:

Židje 2.568.600, 3·37⁰/₀.

C. Indoevropska plemena 63.415.400, 83·27⁰/₀.

1. Indijska panoga 12.000, 0·02⁰/₀.

Cigani 12.000 (tu pripomni Ficker, da je Rittich navedel v primeri z drugimi avtorji nenavadno nizko število Ciganov).

2. Eranska panoga 749.000, 0·98⁰/₀,

- a) Tati v Kavkaziji 64.800,
 - b) Kurdi „ „ 23.200,
 - c) Oseti „ „ 75.900,
 - d) Armenci 555.900, večinoma v Kavkaziji, malo v Astrahanu, sicer v evropski Rusiji samo 29.200.
3. Grška panoga 87.000, 0·12⁰/₀.
4. Romanska panoga 649.500, 0·86⁰/₀,

a) in b) Francozi in Italijani, po Rittichu kakih 1000, vsekakor premalo,

c) Rumuni 648.500 (ako govorijo rumunski statistiki o milijonu, je to za tiste čase preveč).

5. Germanska panoga 1.266.200, 1·66⁰/₀.

- a) Skandinavci, in sicer Švedi 273.000,
- b) Angleži in Škoti, ki so pa govorili angleško, 800,
- c) Nemci 992.400, in sicer 331.300 na Poljskem, 119.300 v Kurlandiji, Estlandiji in Livlandiji, 24.800 v okrajih Kovno in Grodno, 41.500 ob Ilmenškem in Pejpuškem jezeru, na severu pa ob Oneškem in Ladoškem jezeru ter v Petrogradu, 253.000 v kolonijah ob Volgi, 156.000 od Azovskega morja do Pruta, 38.000 v volinijsko-podolskih kolonijah, v okraju Moskvi 9100, drugi razkropljeni. (Številke glede Nemcev

se skoro popolnoma krijejo z onimi Böckha, kar tega avtorja le priporoča.)

6. Leto-slovanska panoga 60.651.700, 79·63⁰/₀,

a) Letska panoga 2.482.700, 3·26⁰/₀.

a) Litavci 511.000 in Šmudi (Samogitiji) 623.700, v okrajih Kovno (⁴/₅ vsega prebivalstva), Savalki (¹/₂), Vilna (¹/₃) itd.

b) Leti 1.048.000, ⁴/₅ Kurlandije, ²/₅ Livlandije itd.

β) Zahodnoslovanska panoga 4.774.800, 6·28⁰/₀,

a) Čehi, najnovejšega data kot kolonisti, 7800,

b) Poljaki 4.767.000, v Finlandiji in Kavkaziji razen Stavropola jih takrat ni bilo, 3.693.000 jih je bilo na Poljskem, skoro 200.000 v okraju Minsk, več kot po 100.000 v Voliniji in Podoliji, čez 80.000 Grodno, čez 60.000 Vilna, čez 50.000 Kijev, 20 do 50.000 Kerzon, Mohilev, Vitebsk itd.

γ) Vzhodnoslovanska panoga 53.394.200, 70·09⁰/₀,

a) Rusi 53.292.900, 69·97⁰/₀.

aa) Malorusi 14.193.000, več kot štiri petine v okrajih Volinija, Podolija, Kijev, Poltava, Černigov, Jekaterinoslav, ²/₃—³/₄ v Harkovu in Kerzonu, skoro polovico v poljskem guvernmaju Sieldce, čez ali skoro tretjino v Lublinu, Besarabiji, Grodnu, Voronežu in v deželi donskih kozakov, potem pa tudi še drugod več ali manj.

bb) Velikorusi 35.507.200 (Ficker navaja vse guvernmaje, kjer jih ni ali jih je le malo, mi naštejemo one, kjer jih je 10⁰/₀ ali več), 10⁰/₀ v Kerzonu in Dagestanu, skoro tretjina v Harkovu in ob Tereku, ²/₅ Smolensk, Ufa, Kazan, Astrahan, ³/₅ Černigov in pokrajina donskih kozakov, ²/₃ Voronež, Olonec, Samara, Orenburg, ³/₄—⁴/₅ Kursk, Vjatka, Simbirsk, Pensa, Tambóv, Sarátov, Tavrija in Stavropol, 90⁰/₀ Petrograd, Novgorod, Arhangel, Vologda, Nižnij Novgorod, ob Kubanu, skoro izključno pa v osrčju Rusije, v okrajih Pskov, Tver, Jaroslav, Kostroma, Vladimir, Moskva, Kaluga, Rjazan, Tula, Orel, Perm in v vojaški pokrajini ob Črnem morju (ob Kavkazu).

cc) Belorusi, 3.592.000, so se popolnoma asimilirali Velikorusom, več kot ⁴/₅ v Mohilevu, čez ³/₅ v Minsku, Vitebsku in Smolensku, čez ²/₅ v Vilni, Grodnu, potem pa tudi v drugih okrajih.

b) Srbi 7600, v okraju Jekaterinoslav.

c) Bolgari 93.700, večinoma izseljenci iz Turčije, kot kolonisti v Besarabiji, Kerzonu in Tavriji. Navaja nam potem še število prebivalstva za vse okraje od Arhangela do Erivana.

Iz tega vidimo, kako natančno je to velikansko delo, ki je ostalo podlaga za poznejša raziskovanja. S tolikimi pomočki je bilo ljudsko štetje v tem ogromnem carstvu do možnosti zanesljivo.

V Petermannovih izvestjih se je večkrat razpravljalo o tej karti, že leta 1878. je priobčil po

¹ Še enkrat moramo pripomniti, da je štel Rittich Kavkazijo k Evropi.

Rittichovi karti in Petermannovih pripomnjah neki K. članek: Die Hauptstämme der Russen. Tudi statistika Behm in Wagner sta jo uporabila, ravnotako Brachelli, ki izračuni odstotke za leto 1882.: Rusov 74·96%, Poljakov 7·07, finskih narodov 4·35, Litavcev 3·62, Židov 3·62, Tatarov 3·45, Nemcev 1·45, Rumunov 0·96, Bolgarov 0·12, Kalmükov 0·12 i. dr. Pristavi, da je bilo skoro 7·8% ruskega prebivalstva pravoslavnega veroizpovedanja, katolikov 8,500.000, nekaj čez 10%.

Zelo obširno razpravlja o Rusiji statistik Kolb 1879 in 1883 v knjigi: Statistik der Neuzeit. Izkuša izračunati število ruskih podanikov za leta 1782., 1793., 1803., 1811., 1815., 1829., 1838. itd. V 15. supplementu Petermannovih izvestij pa uporabljata Behm in Wagner tudi študije ruskega statistika Suvorina. V Deutsche Rundschau für Geographie und Statistik je izšel leta 1883. članek: Bevölkerung Rußlands, leta 1885.: Zur Bevölkerungsstatistik Rußlands, v devetem letniku, 1886 — 1887, je izračunjeno židovsko prebivalstvo po časopisu Gazette Géographique. Po mnenju člankarjevem je bilo na Ruskem takrat 3,020.000 Židov (brez Poljske) = 3·2%, v Poljski jih je bilo 760.000 = 11%, v vsej evropski Rusiji 3,780.000. Od teh jih je živel samo 20% na deželi, štiri petine pa v mestih.

Isti časopis ima tudi razprave leta 1887., 1889., 1891., 1892. itd., skoro vedno po oficijelnih datih, navadno po podatkih medicinskega odseka. V 14. letniku, 1892, je izšla razprava Petzetova: Russisch-polnische Bevölkerungsstatistik. Razmerje kristjanov in židov na Poljskem je bilo leta 1816. 91·7:8·3, 1833. že 89:11, 1846. 88:12, 1856. 86:14, 1876. 85:15, 1886. 83:17, 1890. 86:14; po našem mnenju so prejšnje številke glede židov nekoliko pretirane, ker so se vedno množili in je izključeno, da bi bili v štirih letih, 1886 — 1890, padli kar za 3%. V Varšavi je bilo razmerje l. 1816. 80·8:19·2, koncem l. 1889. pa že 59·6:40·4!!

Istotako kakor v Rundschau dobimo mnogo člankov v že opetovano imenovanih Petermannovih izvestjih, tako v XXII. dopolnilnem zvezku 1891 — 1892 številke od 1879 — 1888, deloma po Suvorinovem ruskem koledarju, deloma po Statistique de la Russie. Precej podatkov ima tudi angleški Yearbook (Jahrbuch), Brockhaus i. dr. Veliko razpravlja o ruski statistiki, različnem imenovanju, narodnostih itd. Lorenc Diefenbach v Völkerkunde Osteuropas, Darmstadt 1880. Levasseur se v Bulletin de Statistique, 1886 skoro popolnoma vjema z Bertillonom, katerega bomo takoj omenili.

Leta 1884. je izšla v Berlinu brez avtorjevega imena knjiga: Das Russische Reich in Europa, eine Studie. Zanimiva je ta študija zlasti zaradi tega, ker

nam navaja vso literaturo o Ruski od leta 1727. naprej. Za leto 1870. nam sestavi tabelo narodnosti, večinoma po Rittichu. Leta 1772., takrat ko so prvič delili Poljsko, je živel tam 6,800.000 Poljakov, 7,700.000 Rusov, 2,100.000 Židov, 1,900.000 Litavcev in Letov, 1,500.000 Nemcev (v Zahodni Pruski, Poznanju itd.) ter 100.000 Rumunov. V letih 1857. do 1876. je ostalo na Ruskem več kot pol milijona priseljenih Nemcev. O Nemcih splošno pravi, da jih je le $\frac{1}{40}$ katoličanov, staro dejstvo, da se na severu z nemštvom širi protestantizem; Nemec je protestant, Poljak katoličan.

Pri določevanju odstotkov različnih narodnosti pravi študija: Das russische Element hat in neuerer Zeit an Kraft und Stärke sehr gewonnen und auch der Kopfzahl nach rascher zugenommen als die anderen Nationalitäten des Reiches, die Assimilierung der südlichen und östlichen Randvölker ist offenbar nur noch eine Frage der Zeit. Nicht dasselbe gilt von den im Westen bestehenden Nationalitäten, die Deutschen, Juden und Polen leisten zähen Widerstand.

Konfesije so tudi razpredeljene, in sicer posebej za Rusko, posebej za Poljsko, posebej za Finsko. Opira se na Schwanebachovo črtico o ruskem carstvu, izišlo leta 1876. v Petrogradu. V Ruski je grško-pravoslavni s sektami skoro 85%, rimskih katolikov 4·4%, protestantov 3·7, armenskih gregorijancev 0·05, židov 2·9, mohamedanov 3·6, poganov 0·4 (na skrajnem severu); na Finskem protestantov 98%, pravoslavni 1·8, katolikov 0·2; na Poljskem pravoslavni 0·6%, rimskih katolikov 76·3, unijatov 4·0, protestantov 5·4, židov 13·5, ostali so mohamedani in par poganskih ciganov. Znani geograf Reclus zopet ima nekoliko drugačno tabelo, znamenje, kako so se glede konfesij motili tudi ugledni statistiki.

Še leta 1894. čitamo v Sieversovi geografiji: Da genaue Zählungen für Rußland fehlen, sind wir, wie überhaupt vielfach bezüglich statistischer Verhältnisse in Rußland, auf Berechnungen, deren Grundlage allerdings nicht selten zweifelhaft ist, und auf Schätzungen angewiesen. Sestavi potem podatke za prebivalstvo na Ruskem in Poljskem in dobi pri 93,710.000 sledeče razmerje: Rusov 75%, Poljakov 7%, Letov in Litavcev 3·6, Fincev in uralo-altajskih narodov 4·3, Židov 3·6, Nemcev 1·5, Rumunov 1·0 itd. „Auf die Russen im eigentlichen Rußland ohne Polen kommen reichlich 80% der Bevölkerung, die in sehr starker Zunahme begriffen sind, indem sie nicht nur die kleinen zersprengten Volkselemente des Landes allmählich aufsaugen, sondern sich auch auf natürlichem Wege stark vermehren; das trägt wesentlich zur raschen ethnographischen Vereinheitlichung des ganzen Staatsgebietes bei.“

Sestavi nam tudi tabelo veroizpovedanj v Ruski in Poljski. Pravoslavni našteje 77·7⁰/₀, razkolnikov 1·2, rimskih katolikov 10·3, protestantov 3·65, židov 3·6, mohamedanov 3·2, armencev 0·05, poganov 0·3⁰/₀. Jako ostro sodbo ima glede pravoslavne cerkve in duhovščine in zato naj še to citiramo: Auf das russische Reich im engeren Sinne kommen etwa 85⁰/₀ oder mehr als 72 Millionen Griechisch-Orthodoxe, so daß an der Glaubenseinheit eigentlich nicht sehr viel fehlt. Aber diese Kirche ist längst in Äußerlichkeiten erstarrt, hat zur Kultur wenig geleistet, sondern war stets ein gefügiges Werkzeug in den Händen des Zaren. Der niedere Klerus ist unwissend und mißachtet, deshalb sehr viele Sekten. In Polen sind mindestens 77⁰/₀ = 6·5 Millionen Katholiken, aber auch im übrigen Rußland leben über drei Millionen Katholiken, darunter sehr viele Griechisch-Unierte, die die Obrigkeit des Papstes anerkennen.

Bertillon je, kakor nam že znano, jako previden, za Rusko samo ima cenitve samo za l. 1851., 1858., 1863., 1867., 1870., potem pa preskoči vse ostalo in nam izkaže samo še rezultat štetve leta 1897.: 94,215,415. Za Poljsko ima cenitve iz leta 1815., 1823., 1835., 1851., 1858., 1863., 1867., 1870., 1885. in štetje 1897.; na Finskem so bili kakor sploh tudi tukaj mej prvimi v Evropi, cenili so svoje prebivalstvo že koncem leta 1751., 429,912, potem l. 1760., 1769., 1775., potem vsakih pet let do l. 1880, potem 1890., 1898., 1908. Ker pa v Rusiji sami ne štejejo tako, bodo šele začeli na desetletja, kakor bomo slišali, imajo na Finskem dosti pomočkov, da določijo prebivalstvo tudi za druga leta, da lažje primerjamo, oziroma seštevamo.

Za celo Rusijo (razen ameriške in Finske) ima Bertillon sestavljene tabele za leto 1851., 65,743,730, potem leta 1858., 72,809,725, nadalje za leta 1885., 106,610,814, in nazadnje za leta 1897., 126,368,827. Vidimo torej, da se je prebivalstvo množilo izredno hitro.

Za Finsko je dobil glavne podatke iz *Éléments démographiques principaux de la Finlande*, 1750 do 1890. Imenuje tudi kot pomočnika pri svojem delu M. Borstroema, ravnatelja statistične pisarne na Finskem, in N. Trojnickija, „président du Conseil supérieur de Statistique de l'Empire“.

Zahn ima podatke sestavljene malo drugače, za leto 1897. ima glede celokupne Rusije tudi malo več, 128,961,727.

Za konec stoletja nam sestavi potem Jurašek v svojem delu *Die Staaten Europas* sledečo tabelo za Rusko in Poljsko po dosedaj najzanesljivejšem štetju iz leta 1897., ki se pa seveda še nikakor ne da primerjati s štetjem v ostali Evropi, za Finsko pri narodnostih po štetju iz leta 1898., za konfesije po izvedbah leta 1899.

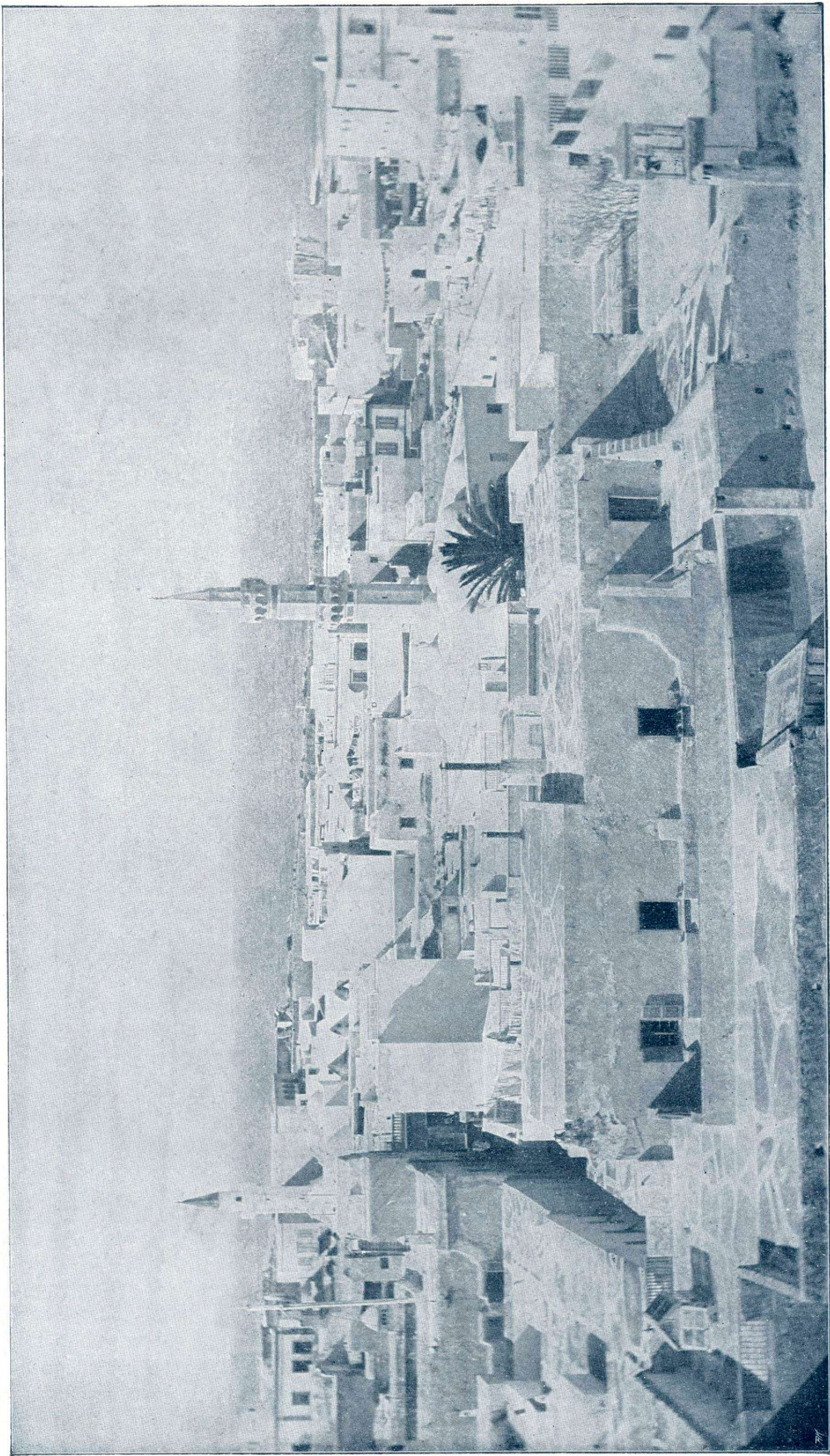
	Ruska	Poljska	Finska	Skupno	%
Rusi . .	73,874.000	673 000	7425	74,555.000	70·7
Poljaki .	1,985.000	6,895.000	—	8,880.000	8·4
Finci . .	3,700.000	—	2,269.375	5,969.000	5·7
Židje . .	3,766.000	1,317.000	— (srečna!)	5,083.000	4·8
Tatari .	3,776.000	5.000	—	3,781.000	3·6
Litavci .	3,442.000	302.000	—	3,744.000	3·5
Nemci .	1,473.000	209.000	1.850	1,684.000	1·6
Rumuni .	972.000	—	—	972.000	0·9
Švedi . .	40.000	—	357.300	397.000	0·4
Kalmüki.	100.000	—	—	100.000	0·1
Drugi . .	340.000	—	1.180	341.000	0·3
Skupaj .	93,468.000	9,401.000	2,637.130	105,506.000	100·0

Pri Fincih na Ruskem je tudi nekaj Laponcev. Švedov v Finlandiji je l. 1898. še 13·5⁰/₀, l. 1880. jih je bilo še 14·3⁰/₀ vsega prebivalstva. Med „drugimi“ je kakih 100.000 Bolgarov v Besarabiji in na polotoku Krimu; 80.000 Grkov in 45.000 Armencev v novi, to je južni in zahodni Rusiji; tukaj in dalje proti severu okoli 70.000 Ciganov, v Voliniji okoli 15.000 Čehov, v južni Rusiji približno 20.000 Srbov, ostalih 10.000 pripada različnim narodnostim, Francozom, Angležem itd., ki so razkropljeni po celi Rusiji.

	Ruska	%	Poljska	%	Finska	%
Pravoslavni	76,463.957	81·8	663.784	7·1	48.812	1·8
Pravoslavni razkolniki	1,727.358	1·9	9.106	0·1	—	—
Rimski katoliki	4,338.777	4·6	6,987.467	74·3	560	0·0
Protestanti različnih vrst	3,240.921	3·5	418.930	4·5	2,623.828	98·2
Drugi kristjani	55.253	0·1	285	0·0	—	—
Mohamedani	3,555.635	3·8	4.726	0·0	—	—
Židje	3,765.766	4·0	1,316.576	14·0	—	—
Drugi nekristjani	320.000	0·3	223	0·0	—	—
Skupaj . .	93,467.667	100·0	9,401.097	100·0	2,673.200	100·0

(Dalje.)

POGLED NA MESTO TRIPOLIS

Konec literarne krčme.

Spisal Ivan Cankar.

Ob Radeckega cesti, blizu mitnice, je stala ponižna krčma, ki so jo lani podrli. Meni je bila ljuba, kakor so človeku ljubi vsi kraji, ki ga spominjajo na mladost; in kakor so meni še posebno ljubi vsi kraji, ki me spominjajo na enega najplemenitejših, po duhu in srcu najvišjih ljudi, kar sem jih poznal, na Ketteja.

Pred petnajstimi leti sva zahajala s Kettejem skoraj vsak večer v tisto krčmo. Takrat so jo imeli v najemu Likarjevi, stregla nama je rdeča Pavla. Krčmar je sedel v kotu, fes je imel na glavi in dremal je; še dremaje je pripovedoval o turških vojskah.

Grenki časi so bili; zdaj jih obseva sladka luč mladosti, v spominu ni več grenkobe. Ali takrat je bilo težko, težko. Ketteja so bili iz ljubljanske gimnazije sramotno izgnali; njemu ne v sramoto. Kakor v zraku je bilo njegovo življenje. Študiral je veliko, toda nemirno, brez vsakega načrta in vsenavzkriž. Bral je, karkoli je dobil; če je bila slovnica, se je začel učiti jezika in ni vprašal, kaj bi s tistim znanjem; tako se je učil madjarščine, turščine; pravil je tudi, da bo bral Hafisa v izvirniku. Najmanj se je ukvarjal s študijem za preskušnjo, ki jo je pozneje delal in napravil v Novem mestu. Kar je bilo s šolo v kakršnikoli zvezi, je iz vsega srca sovražil; vzroka je imel dovolj.

Stanovala sva skupno v Vodmatu. Hodil je poučevat Franzotove otroke v Šiško. Takrat, ko se živ krst ni zmenil zanj, ko je bil osamljen in pozabljen, ga je gospa Franzotova dolgo časa varovala najhujše sile. Poučeval ni veliko, ker so ga otroci imeli preveč radi in je tudi sam bil med njimi kakor vesel otrok.

V krčmi sva snovala imenitne načrte o odrešenju iz vseh nadlog. Pričela sva poleg verzov pisati še prozo. Najprej podlistke za „Slovenca“, ali pravzaprav za Kalana, ki ni plačeval po vrstah in kolonah, temveč po sili in potrebi. Ketteju pa se je zazdelo, da bi tako delovanje nikoli ne doneslo ne veliko blaga in ne veliko časti, zato je z ogromno gesto zasnoval delo, ki se ga je tudi čisto resnobno lotil. Nameraval je napisati vso zgodovino slovenskega naroda v obliki romana. Začel je s kraljem Matjažem in sam ta uvod je že obsegal blizu trideset konceptnih pol, ko se je nestalnemu pesniku zazehalo. Bog vedi, kam se je izgubil ta rokopis. Nato je pisal

vaške idile. Troje jih je nekoč bral na Drenikovem vrhu, ob zborovanju dijaške „Zadruga“. Natisnjene niso bile nikjer, ali prav dobro se še spominjam, da so bile vredne Kettejevega imena.

Ob tistem času je tudi bilo, ko sva se obadva začela ukvarjati z dramatiko. Kette je tudi v drami nameraval opevati kralja Matjaža, jaz pa sem mislil na kmečke punte; on ni dovršil niti enega akta, jaz tudi ne. Za tolažbo sva začela dramatizirati „Rokovnjače“; na zelo preprost način — on se je lotil prvega akta, jaz pa drugega. Začel je takole: „Gozd. Noč. Luna. Polonca sedi na veji. —“ Ne vem, čemu jo je bil posadil na vejo, le toliko se spominjam, da je govorila v kvinarjih, ki jih je šlo najmanj po pet na en sam stavek. Jaz sem v svojem drugem delu povrsti moril in ubijal, Kette pa je tožil, da zanj nič ne ostane. Iz vseh skrbi in nadlog se je od jutra do večera smejal humor.

Pred mrakom sva se izprehajala po ljubljanskem polju, ki je bilo najljubši izprehod tudi Murnu in Župančiču. Tam ni bilo nič hudih misli; srce je bilo svobodno in lahko pod širokim nebom. Polje je prepevalo; najbolj razločno je Murn slišal njegovo pesem in najlepše ji je odpeval.

Ko se je zvečerilo, sva se napotila v krčmo in sva posedela časih pozno v noč. Kette je srebal vino v kratkih, naglih požirkih, kakor srebljejo kavo stare ženice. Ko sem bil lani poslednjikrat v tisti krčmi, sem sedel za mizo, kjer sva ponavadi sedela. Čisto razločno sem videl njegov obraz, slišal njegov glas. Nemirno in živo je bilo vse — oči, košati brki, roke in život. Vzel je s stene gitaro in je z mehkim, prijetnim baritonom zapel o starčku. Prišle so lepe sanje; misel je odgrinjala zagrinjalo prihodnosti in je gledala samo svetlobo. Nikjer ni bilo strahu pred smrtjo, ne pred popotništvom brez doma.

Leta 1898. sem se odpeljal na Dunaj in nisem Ketteja nikoli več videl, ne njega in ne Murna. V krčmo ob mitnici so zahajali drugi gostje. Zdaj je ni več — ne krčme, ne Ketteja, ne Murna; pokošeno vse; življenje, visoke sanje, upanje v prihodnost; ostal je samo še spomin, in še ta ni vesel.

Pred dvema letoma je bila desetletnica Kettejeve smrti, letos je Murnove. Mi imamo toliko opraviti s hrvaškimi jubileji, da se ne utegnemo spominjati svojih najboljših ljudi, ne v veselju in ne v žalosti.

Dante Alighieri:
La Divina Commedia.

Prevel in razložil dr. Jos. Debevec.

Prvi del.

PEKEL.

(Dalje.)

XXXI. spev.

Sèstop v deveti krog. — Giganti, do pol
života moleči vun ob robu brezdna. —
Nimrod, Efialt in Antej.

Naša popotnika pritavata srečno iz desete (poslednje) Zlè grape osmega kroga in gresta — v polumraku — po rahlo viseči kameniti planoti proti središču, v katero se stekajo prečni mostovi vseh desetero Zlih grap (kakor se stekajo n. pr. špice kolesa v pésto). Kar začuje Dante grmenje silnega rogú; tudi se mu zdi, da vidi v daljavi visoke stolpe trdnjave (v. 1—45). V istini so to le giganti (velikani), ki — v krogu in velikih razdaljah razvrščeni — doprsno molé vun iz devetega kroga, ki je podoben silno globokemu in širokemu zidanemu vodnjaku. Prvi izmed gigantov, ki ga zagledata, je Nimrod, ki je bil v življenju — po mnenju srednjega veka — dal povelje, zidati babilonski stolp; okrog vratú mu visi silen rog, čigar trobenje je bil Dante ravnokar slišal; Nimrod ju srdito nagovori z neko nerazumljivo govorico (v. 46—81). Nato vidita starogrškega velikana Efialta, ki je sicer ukovan v verige, a se včasih besno strese, tako da vse zmajè (v. 82—111). Slednjič prideta pred velikana Anteja, ki si oba popotnika dene na razprostrto dlan ter ju rahlo položi na dno brezdna. Tako sta prišla pesnika v deveti in poslednji krog pekla (v. 112—145).

Prvi dve tercini sta še v tesni zvezi s prejšnjim spevom; ker je Dante (konec speva XXX.) nekoliko dolgo poslušal prepir dveh zavržencev, ga je Vergil pokaral, a takoj nato ljubeznivo izpodbudil, torej je isti jezik usekal rano in jo zacelil, kakor je — po stari grški bajki — bil slavni junak Ahil podedoval od svojega očeta Peleja čudno sulico, ki je sicer zadajala globoke rane, ki so se pa takoj zacelile, če je ranjenec potresel nanjo rjò, nastrgano s tiste sulice.

Prav tisti jezik, ki me bil je ranil
in sram pognal mi v lice bil rdeče,
mi koj nato je leka kapljo kanil.
4 Tako je kopje — pravijo — sloveče
Ahilovo in očevo zadalo
in zacelilo rane koj skeleče. —
7 Ostavila midva sva grapo žalo
in šla po bregu, nje širokem robi;
počez sva šla in ustno je molčalo.
10 Ker dan ni bil, ne noč ni bila v globi,
sem malo videl predse v tem večeri.
Kar neki rog nekje glasno zatrobi!
13 Preglušil bil ta glas bi grom vsakteri;
oko je moje njega smer sledilo
in šlo prot njemu je v nasprotni smeri.

16 Takrat, ko Karel sveto je število
junakov zgubil v boju, od bolesi
ni Roland s tako v rog zatrobil silo.
19 Okrenem glavo: iz mraka mi zablésti
stostolpa — se mi zdelo je — trdnjava!
Pa dem: „V katerem, mojster, zdaj sva mesti?“
22 A on: „Ker prevelika je daljava,
ki k njej skoz mrak oko ti hče prodreti,
zato se moti tvoja domišljava.
25 Ko boš pa tam, takrat se ti posveti,
kako zelo iz dalje čut nas moti;
zato pa zdajle treba je hiteti.“
28 Za roko prime v svoji me dobroti:
„Preden približava se tisti strani,
da groza se preveč te ne poloti,
31 ne stolpi — vedi! — to so velikani;
ob robu v jami cel jih broj vrsti se,
od popkov dol so v rovu, prikovani.“
34 Oko spozna, kdar mègla razkadi se,
stvari, zavite v par, ki vzduh ga tlači,
in razločuje bolj in bolj obrise:
37 godilo meni zdaj se ni drugače:
ko vrtal mrak sem gosti, idoč k obali,
je zmota šla, a strah prihajal jači;
40 ker, kot stojé okrog na obli škali
gradu Montereccion stolpov zidovi,
takó ob robu so v dnu brezdna stali,
43 podobni stolpom, vidni nad pasovi,
orjaki strašni, ki jim Jov visoki
še zdaj preti, kadar grmi, z gromovi.
46 Obraz zagledal, rami sem široki
zdaj enega, in grod, del trebušine
in dól ob bokih mu viseči roki.
49 Da nehala te stvarjati zverine
priroda je, jo treba res hvaliti;
odvzela s tem je Martu divje sine.
52 Ako pa slòni še živé in kiti,
bo vsak, ki globlje misli, še bolj čudil
se Stvarnici, pravični, razboriti:
55 zakaj, če tam bi um se silen vzbudil,
kjer volja je že zla z močjo surovo,
zaman bi človek se braniti trudil. —
58 Debelo, dolgo glavo bi njegovo
primerjal tisti pinji v Petra hrami;
z njo v skladu je bilò telo obróvo;
61 rob, ki zakriva spodnji trup mu v jami,
še toli pušča vidnega mu tēla,
da troje Frizov, če bi stal na rami
64 drug drugemu, mu ne doseže čela;
pedi je trideset visok on stal mi
do vrata, kjer zaponja je odela.

- 67 Rafel — mai — amèk — zabi — almi
ta krik iz divjih ust uho mi sluša,
ker slajši ne pristujejo mu psalmi.
- 70 A moj vodnik mu de: „Oj glupa duša,
dajaj si duška z rogom, ta naj duje,
kdar divji srd al druga strast te skuša.
- 73 Potiplji, saj ti jermen krog vratu je
in rog na njem, oj duša blebetava,
poglej, kak silno grod ti opasuje!“
- 76 In k meni: „Lastne krivde to je izjava;
Nimrod je, ki njega je oholost kriva,
da v svetu zdaj jezikov je zmešnjava.
- 79 Pustiva ga, besed z njim ne gubiva,
ker kakor njemu govorica vsaka,
tāk drugim je njegova nepojmljiva.“
- 82 In dalje šla sta najina koraka
na levo stran; in za streljaj, glej, dalje
našla sva še groznejšega orjaka.
- 85 Kateri mojster tega v spone djāl je?
Ne vem; v vezéh mu roka je tičala
od spredaj leva, desno zad držal je;
- 88 in trdo ga veriga je vezala
od vrata dol in trup ves, kar je bilo
ga videti, mu petkrat ovijala.
- 91 „Oholež, da bi svojo skusil silo,
je zoper Jova šel moči neznane,
je mojster djāl — „to zdaj mu je plačilo.
- 94 Fialt je: vodil on je velikane
takrat, ko strahovali so bogove;
zdaj rók, ki bil jih dvignil je, — ne gane.“
- 97 In jaz: „Če sme, zdaj prošnja moja slove:
da videlo oko bi Brijareja
in óbrowske roké, nogé njegove.“
- 100 Odvrnil je: „Ti videl boš Antēja,
prav blizu, brez verig je, vešč besedi;
ponese naju v dno vsega zlodēja.
- 103 A on, ki iščeš ga, je dalje v redi
in zvezan je in takega telesa
kot ta, le divji bolj so mu pogledi.“
- 106 Ni bilo še tāk silnega potresa,
ki zid tāk stresel kterega gradu bi,
kot stresel se Fialt je — v mig očesa.
- 109 Kot nikdar, sem se smrti zbal; strahu bi
umrl bil tudi res tedaj jaz; toda
verig pogled otel me je pogubi.
- 112 Šla dalje sva, bila ob koncu hóda
sva pred Antejem, ki — ne vštévši glave —
moli pet sežnjev iz globí oboda.
- 115 „Antej, ki sredi blažene planjave
(kjer bežal Hanibal iz bitke vroče
in Scipion postal je dedič slave)
- 118 polovil levov bil si na tisóče
in bratom bi gigantom — se dozdeva —
do zmage pripomogel bil mogoče,
- 121 da bojnega zamudil nisi dneva:
postavi naju — naj ti to težkó ni! —
tja doli, kjer Kocitus zledeneva.
- 124 Do drugih naju po pomoč ne goni!
Glej, ta lahko izpolni vse željé ti;
zato nosu ne vihaj, brž se skloni!
- 127 Lahko na svetu proslavi imé ti,
ker še živi in upa, če ne ukrene
drugače milost, dolgo še živeti.“

- 130 Tāk mojster dé, orjak pa pest razklene,
da prime mojstra; (Herkula privila
bilà je v klešče pest le-tà koščene).
- 133 Ko dél si je na dlan orjak Vergila,
mi reče ta: „Naj te privijem k sebi!“
V objetju sva oba kot en snop bila.
- 136 Kot stolp Garsenda, zdi se, pada k tebi,
stoječemu pod sklonom njega sklada,
kdar v protismer oblak leti na nebi:
- 139 tāk zdelo se mi je, da name pada
Antej, ko sklonil obrowske je ude.
Ah, noga bi drugod bilà šla rada!
- 142 Al rahlo v dno, kjer Lucifra in Jude
odpira žrelo se, kakor bi mignil,
postavil naju je, pa brez pomude
- 145 kot jambora na ladji se je dvignil.

Opombe: V. 16: Takrat, ko Karel sveto je
števílo ... Dne 15. avgusta l. 778. se je Karel Veliki vračal
iz Španije preko Pirenejev na Francosko; ko je bil z jedrom
vojske že precej daleč naprej v gorah, je bila zahrbtno na-
padena od Baskov njegova zadnja straža, kateri je načeloval
sloveči junak srednjeveški, Roland. Ta junak se je hrabro
boril s svojimi spremljevalci; šele, ko je videl, da sam ne
zmaga, je zatrobil v svoj slavni rog s tākó silo, da je šel odmev
daleč po gorah in dolinah in ga je čula vsa Karlova vojska.
V srednjem veku je bila v Franciji in Italiji najbolj priljub-
ljena junaška pesem *La canzone di Rolando*; zato je bila
tudi Dantejeva primera vrstnikom prav lahko umevna. — V
tisti bitki, v dolini Roncisvalle, je padlo tudi dvanajstero
Karlovih paladinov (baronov) — sveto števílo. — V. 41:
gradu *Montereggion* ... bil je to star grad blizu Siene
— sedaj v razvalinah. — V. 59: tisti pinji v Petra
hrami ... Velikanski bronov češarek pinije, visok dva
metra, se je nahajal v Dantejevem času v cerkvi sv. Petra;
danes ga vidiš na velikem dvorišču vatikanske palače, kamor
ga je dal postaviti Bramante. Glava normalnega človeka
je osminka cele telesne dolžine; potemtakem bi bil Nimrod
visok 16 metrov. Kaj čuda torej, če bi niti trije veliki Frizi
(v srednjem veku sloveči radi velikosti!), stoječ drug dru-
gemu na rami in visoki kvečjemu vsi skupaj 6 metrov, ne
dosegli čela Gigantovega! — V. 60: ober, obra = velikan,
cf. Pleteršnik. — V. 67: Rafel — mai ... Besede zvene
napol hebrejski, a doslej jih ni še nihče povoljno raztol-
mačil. Čemu tudi tolmačiti? Saj pesnik sam pravi, da so
ljudem nerazumljive. Nimrod je povzročil zmešnjavo človeške
govorice, zato tudi sam tākó govori. — V. 91: Fialt
je ... Gigant Efialtes je — po grški bajki — privlal goro
Osso na goro Olimp in na Osso goro Pelion, da bi dosegel
nebo in napadel boga Zevsa (ali Jova). — V. 98: Brijá-
réja ... storočni gigant, sin Urana in Zemlje; cf. Prešeren,
Poezije, Janezu N. Hradeckemu:

Brijáreja storočnega si vkrotil,
močirje vekoletno je pregnano ...

Prešeren primerja torej ljubljansko meglo, počasi se
dvigajočo iz močvirja — storočnemu Brijareju. — V. 100:
Ti videl boš Antēja ... Ko je Herkul preko Severne
Afrike potoval v Hispanijo, se je moral metati tudi z gi-
gantom Antejem, sinom Zemlje; kadar ga je dvignil od tal,
je bil velikan brez moči, kadar se je pa zopet doteknil zemlje,
je dobil od nje novih moči; Herkulu ni kazalo drugega,
kakor Antēja dvigniti od tal in ga — zadaviti. V peklu ni
zvezan, ker se ni udeležil vojne zoper Jupitra. Bival je blizu
mesta Zame, kjer je bil (l. 202. pred Kr.) premagan Hanibal

od Rimca Scipiona. — V. 101: vešč besedi... ne pa zmešan, kakor Nimrod. — V. 102: v dno vsegà zlodéja... t. j. vseh grehov. (Dej = dejanje; torej zlodéj = zlò dejanje.) — V. 111: t. j. ko sem videl, da je zvezan, mi je strah odlegel. — V. 123: Kocítus... reka, tekoča preko vseh krogov dol v dno pekla in tu izpreminjajoča se v led. — V. 136: Kot stolp Garsenda. Garisenda, eden izmed dveh poševnih stolpov v Bologni. Ako stojiš pod sklonom ob času, ko leté oblaki proti stolpu, se ti dozdeva — po znani optični prevari —, da se stolp nagiblje k tebi. Obitelj Garisendi je sezidala stolp l. 1110, in sicer namenoma poševno, dočim se je oni stolp v Pizi šele pozneje nagnil pošev.

XXXII. spev.

Deveti krog. V večnem ledu trpé kazen za prevaro sorodnikov, domovine, prijateljev in dobrotnikov — izdajalci. — Prvi kolobar: Kajnovina (Caína) — izdajalcisorodnikov (v. 1—69). — Drugi kolobar: Antenorovina (Antenòra) — izdajalcidomovine (v. 70—139).

Dante priznava, da nima tako rezkih in osornih besed, ki bi primerno opevale ta del pekla; zato kliče modrice na pomoč (v. 1—12). Pred seboj ima najpodlejše grešnike vsega pekla; zato jim veli: bolje bi bilo za vas, da niste imeli uma in proste volje, ampak da ste bili nespametne živali! (v. 13. 14. 15).

Zdaj smo torej s pesnikom v najožjem krogu. Tla so sam led, debel, neprodiren led. Vsled neprestanega plahutanja Lucifrovega namreč se izpreminja reka Kocít, ki šumi z zgornjih krogov dol, v tem krogu v večni led, ki na pregrozen način muči izdajalce, tičeče do vratu pod ledom: eni do vratu, drugi še globlje; povišnjele so jim ustnice, šklepetajo z zobmi, solzé se jim v očeh izpreminjajo v ledena zrna.

Pesnik zapazi, da stopa po glavah pogublencev, zamrzlih spodaj v ledu, šele tedaj, ko se eden izmed njih, ker ga je trdo sunil v glavo, nevoljen zadere nad njim. Deveti krog se deli v štiri koncentrične kolobarje; zdaj sta z Vergilom v prvem. Ta se zove Kajnovina (Caína), kjer so zakleti v led izdajalski morilci sorodnikov (Pekèl, V. 107). Bliže pogledavši zagleda dve skup zamrzli senci: Camiccione de' Pazzi in pa Sàssol Mascheroni (v. 16—69).

Prekoračivši Kajnovino stopita v drugi kolobar, kjer tiči do vratu v ledu Antenor, ki je izdal Trojo Grkom; po njem se kolobar zove Antenòra — tu trpé vsi izdajalci svoje domovine (v. 70—139).

V življenju niso imeli gorke ljubezni do rodne krvi, do domovine, bili so mrzlih src; zato so zdaj v večnem ledu.

Da rim imam, ki rezko bi hreščale,
prilegajoč se jami neprijazni,
ki krogov vseh na njej slonijo skale,
4 potem bi pač sokú bili manj prazni
izrazi pričujočih spevov mojih:
takó pa... bom začel... ne brez bojazni;
7 ker šala ni, v močéh kdor nima svojih,
da pel o dnu vesoljnega sveta bi,
zlasti ne jezik, ki je še v povojih.
10 A verz pomoč dobil naj od žená bi,
ki Amfjónu so pomogle Tebe zdeti;
naj v skladu vsaj z besedo stvar bilà bi!

13 Oj ljud, nad vse nesrečni, v kraj prokleti,
ki gnus budi o njem beseda vsaka,
mar ovni, kozli bi bili na sveti!! —
16 Ko spodaj sva bilà, v temi lijaka,
in jaz še zmer sem kvišku gledal v zmedi,
a stal sem niže dol od nog orjaka,
19 začul naenkrat glas sem: „Prédse gledí!
Nikar z nogami svojimi ne hodi
po glavah bratov v njih veliki bedi.“
22 Pogledal sem, in glej, pod mano, spodi
bilò je jezero, vse zledenelo,
podobno steklu bolj negoli vodi.
25 Ne skrije pod tak močno se odelo
avstrijske Donave pozimi tok,
ni mrzli Don pod skorjo tak debelo,
28 kot tu je; če bi v tega leda krog
pal Tabernik al gora Pietrapanja,
pa ne bi niti rob dobil razpok.
31 In kot molé iz mlake, v čas regljanja,
le žrela žab, kedar v poletni noči,
da žanje, rado se kmetici sanja:
34 tak jadniki, zvišnjeli, v leda ploči
tiče do lic, kjer sram se javlja, v mrazi
kot štoklje se zobmi šklepetajoči;
37 obrnjeni so doli vsem obrazi;
se z ust jim bere mraz, v očeh, na čeli
se žalosti poznajo jim izrazi.
40 Ko glob so mi pogledi malo obréli,
tik nog sem uzrl duhov sprijetih dvoje,
tesnò, da so se nju lasje zaplèli.
43 „He, vidva, tak sprijeta,“ dem, „kakó je
vama imé?“ In glavi sta krenili
navzgor in vrpli v mé oči sta svoje,
46 ki iz njih dve svetli solzi sta kanili,
zaprti prej, a koj sta zledeneli
in spet oči zbok tega zaklopili.
49 Dveh klad ne stisne klamfa brez vrzeli
takó, kot stisnjeni sta nju telesi;
zato kot kozla v jezi sta vzkipeli
52 se trčila! A nekdo, ki mu ušesi
odmrzli sta bili in gledal k tlom je,
je djal: „Kaj tak na piko vzel nas vse si?“
55 Mar vedeti želiš, kje téma dom je?
V Bizencija šumečega dolini
bil dom Albértu in njegà sinóm je.
58 Rodila ena mati ju; v Kajini,
preišči vso, a v celi ni duhá ti,
ki bolj zasluži biti v tej zmrzlini, —
61 še on ne, ki mu grod in senco hkrati
namah predril kralj Artus bil z rokó je,
Foccaccia ne, ne ta-le, ki košati
64 pred mano se z glavó, oči s tem moje
zastirajoč, zvan Sàssol Mascheronec;
Toskanec si, zatoj veš, kedó je;
67 in jaz — da bo vprašanj že enkrat konec! —
sem Camiccione de' Pazz; Karlina čakam,
ker on bo potlej tukaj nosil zvonec.“
70 Zdaj zadržé, ko spet naprej korakam,
kot brki psom, obrazi, mraza blede;
zató sovražen zmer bom zmrzlim mlakam.
73 In ko napotiva se proti sredi,
kjer vsaki je težišče težki stvari,
in drgetal sem tam na večnem ledu,

- 76 — namenoma, slučajno, usodno mari?
ne vem — al ko sem stopal med glavami,
trdo ob eno njih mi noga udari.
- 79 Zastoče glas: „Kedó glavó teptà mi?
Al mar zató ti noga tukaj hódi,
da večjo bol za Montapert zadá mi?“
- 82 In jaz: „O mojster, malo tukaj bodi,
da dvom se moj gledé tegà izčisti;
potem pa brž, kot drago ti, odtodi!“
- 85 Ko čakal je, jaz djál sem senci tisti,
ki zmer je še rohnela iz ponore:
„Kdo si, ki znaš z besedo tak ugristi?“
- 88 „Kdo si pa ti, ki tod prek Antenóre
hodeč“ — je djál — „nas huje biješ v lice,
kot kateri človek živ nas bítí more?“
- 91 „Živim; če sljav si ljudske govorice“ —
sem odgovoril, „bo ti všeč mogoče,
če moje se te spomnijo vrstice?“
- 94 A on: „Vse drugega se meni hoče:
pobèri se, a mene pusti záse;
sladkač si slab za te ledene ploče.“
- 97 Jaz zgrabim ga pri tilniku za láse,
rekoč: „Al svoje koj povej imé mi,
al pa noben naj las ti več ne rase!“
- 100 In on nató: „Poruvaj vse lasé mi,
imena ne boš čul, v obraz ne bulil;
ničesar ne dosežeš z udarci vsemi.“
- 103 Že segel mu v lasé sem s prsti, izpulil
kar s celimi sem že mu bil jih šopi,
a on, gledaje v tla, kot pes je tulil.
- 106 V tem: „Bocca, kaj je?“ glas zavpije v tropi,
„ni dosti, da šklepečejo čeljusti,
še lajati se hče ti? Bès te lopi!“
- 109 „Ha,“ vzkliknem, „več besede ne izusti,
ti podli izdajalec! V luči pravi
pokažem te, pa pusti al ne pusti.“
- 112 „Le pojdi —,“ djál je, „in kar hčeš, objavi,
a zunaj javi i njéga hudobijo,
ki stezal baš je jezik klepetavi.“
- 115 Francoski zlati mu oči rdijo!
Tam videl sem — boš lahko djál — Dverjan je
med grešniki, ki v ledu se hladijo.
- 118 In če po drugih še dobiš vprašanje,
glej, Becchería je ob tvoji strani;
prerezala Florenca mu goltàn je.
- 121 In malo niže Soldanier je Gianni
tik Ganellona in pa Tibaldella:
Faenzi odprl je vrata v noči — izdani.“
- 124 Šla dalje sva; kar uzrém dva zledenéla,
pa v enem rovu obá, kot ena kepa,
da glava glavo kot klobuk je iméla.
- 127 Kot lačen mož hrustaje kruh otepa,
takó z zobmi je zgornjik v druga sekal
tja, kjer se hrbtenjača z mozgom sklepa.
- 130 Ni Tidej se drugače — jeze vztekel —
bil vglodal nekda v Menalipa škránje,
kot tá se je v lobanjo. — Jaz sem rekel:
- 133 „Oj zver, ki tak svoj srd daješ na znanje
nad tistim, ki tvoj zob mu glavo gloje,
povej: zakaj — sem rekel — to glodanje?“
- 136 Nadjaj se — če res vreden je obsoje
tvoj drug, in zvem, zakaj tu pokorí se,
in pa, kdo sta? — tam gor zahvale moje;
- 139 al pa naj koj mi jezik posuši se!“

Opombe: V. 9: jezik, ki je še v povojih... Pred Dantejem je vse pisalo v latinskem jeziku; on je prvi, ki je začel rabiti v književnosti italijanski jezik. — V. 11: Ki Amfjonu so pomogle... Modrice so bile podarile — po grški bajki — kralju Amfijónu, svojemu ljubljencu, take strune, da so se ob njih glasovih skale kar same skladale, da je nastal grad (in mesto) Tebe. — V. 11: ... z deti, t. j. zložiti, sestaviti. — V. 12: naj v skladu... t. j. če že ne bom mogel lepó, pesniško govoriti o zadnjem krogu, pa vsaj resnično in stvarno naj bi bilo vse! — V. 22–30: V treh tercinah govori Dante o ledenem jezeru, ki tičé v njem izdajalci, in pravi, da je njega ledena skorja mnogo debelejša nego jo dobi Donava v Avstriji (la Danoia in Osterlic) ali Don tam na severu; dà takó debela je, da ne bi dobila razpoke, ako bi padla nanjo tudi gora Pietrapana (ali Pania della Croce, v gorovju Alpi Apuane v Apeninu, vzhodno od mesta Carrara, visoka 1859 m, „sama skala“) ali pa gora Tabernic (ali Tamberlic, kakor pišejo drugi). Kje naj iščemo Tabernic? Sedaj najboljši komentator, Italijan Fr. Torraca, je mnenja, da naj bi se bralo Tamberlic in da ga treba iskati prav takó kot Pietrapanjo v Apeninu in da je to ista gora, katera se zdaj imenuje Tambura (1890 m). Nemec Alfred Bassermann (Dantes Spuren in Italien, München, 1896) pa misli, da je to naš **Javornik** ob Cerkljskem jezeru (1270 m). Zoper Javornik govori 1. Dantejeva pisava: Tabernic, 2. je težko umeti, da bi v isti sapi imenoval znano goro v Apeninu in neko čisto neznano goro v Julijskih Alpah, 3. imenuje prej Tabernic, potem šele Pietrapana, torej najbrže višjo goro prej nego nižjo, in 4. je-li sploh verjetno, da bi bil Dante čul ime Javornik? — Za Javornik pa bi se dalo navesti tudi marsikaj: 1. cela situacija: pozimi, če je jezero pokrito z debelim ledom — je associatio idearum čisto blizu, in ob taki priliki je morda Dante videl Javornik; 2. če malo prej omenja Donave in Dona, zakaj ne bi še enkrat segel preko mej Italije? Težko se je odločiti pro ali contra; na vsak način tudi prepisovalcem rokopisov ime ni bilo znano. — Biskup Uccellini (kakor tudi Kršnjavi) meni, da je misliti na Tovarnik v Fruški Gori (v Slavoniji). — V. 57: bil dom Albértu... Pesnik tu govori o dveh sovražnih bratih, Alessandro in Napoleone degli Alberti, ki sta bila sinova grofa Albérta degli Alberti iz Mongone; njih gradič je stal v dolini rečice Bisenzio. Brata sta se po očetovi smrti sprla in drug drugega umorila. — V. 61: še on ne, ki... Mordec, sin kralja Artusa angleškega, se je spuntal zoper očeta, a je bil od tega preboden s sulico takó, da je solnčni žarek pogledal skozi rano. — V. 63: Foccaccia ne... Foccaccia Cancellieri iz Pistoje, belaš, je umoril — v družbi drugih — v neki delavnici sorodnika Detta Cancellieri, črnaša, ko je vstopil, nič hudega sluteč. — V. 65: Sassol Mascheroni... je bil umoril svojega nečaka, bratovega edinca, radi dedščine. Zató so ga z žebli pribili na sod in valili po cestah Florence, nazadnje pa ga obglavili. Vsa Toskana je o tem dogodku govorila; odtod vzklik: Toskanec si... (v. 65). — V. 68: Camiccione de' Pazzi... iz Florence je bil izdajalsko umoril sorodnika svojega, Ubertaina. — V. 69: Karlina čakam... Grešnik, ki baš govori, Alberto Camiccione de' Pazzi, sklene svoj govor z ironično opazko, češ: dozdej sem bil jaz tukaj največji grešnik, a kmalu pride za menoj moj brat Carlino, ki je še mnogo večji lopov in bo mene razbremenil, t. j. imel prvenstvo med nami grešniki. Carlino de' Pazzi je izdal črnašem iz Florence gradič Piantravigne, in tedaj je bilo več plemičev umorjenih. — V. 81: da večjo bol za Montapert... Ta, ki zdaj govori, je izdajalec Bocca degli Abbatì; v bitki pri Montapertu je odsekal zastavonošo svoje

stranke desno roko, da mu je zastava padla iz rok in so zmagali nasprotniki, gibelini. — Vkljub lasanju Bocca noče izdati Danteju svojega imena; ker so pa vsi sami izdajalci, ga izda nekdo drugi (v. 106). Izdan od drugih pa Bocca naširoko odpre usta in iz maščevalnosti izdā vso svojo okoličico v ledu, naštevajoč tale imena 1. Buoso da Duera (Dverjān), gibelinec, je za denar omogočil francoski vojski prehod čez reko Oglio (v. 115—117); 2. Tesauro Beccheria, opat, legat papeža Aleksandra IV. v Florenci, je bil obdolžen, da skriva spletakari z gibelinci; obglavili so ga gvelfi florentinski l. 1258 (v. 118—120); 3. Gianni Soldanieri, iz gibelinske rodovine, se je postavil na čelo gvelfovskim cehom ter ugonobil lastno stranko (v. 121); 4. Ganellon je glasovit izdajalec iz dobe Karla Velikega; podkupljen od Saracenov, je pregovoril Karla, da je šel z jedrom vojske naprej čez Pireneje, medtem so pa Rolanda (prim. sp. XXXI. op. v. 16!) napadli in ubili; 5. Tibaldello Sambrasi je izdal svojo rojstno

mesto Faenzo Bolonjcem: naredil je namreč v vosek odtis ključev mestnih vrat ter odtisek poslal Bolonjcem, ki so ponoči odprli vrata in udrli v mesto (v. 122, 123). — A kdo je tista zver, ki nekemu drugemu pod seboj gloje lobanjo, da poka, kakor bi kdo hrustal trdo skorjo kruha? (v. 127—129). Imeni teh dveh imenuje Dante šele v prihodnjem spevu. — V. 130: Ni Tidej ... Tidej je bil eden izmed sedmero kraljev, ki so se bojevali proti Tebam; smrtno ga je ranil Menalip, a Tidej ga ubije prej, preden sam umrje, umirajoč pa — od besnosti, da mora umreti — prične gristi glavo in sencē (= škranje, cf. Pleteršnik!) svojega morilca. — Dante je hotel za zverinsko oglodavanje lobanje dobiti kakšne primere, a je moral poseči v grško starodavnost, bliže je ni bilo. — V. 136: nsl. Na koncu obeta Dante glodaču, da se mu izkaže na svetu hvaležnega, če mu izdā svoje ime, s tem, da bo osramotil njegovega sovražnika.

(Dalje.)

Ob knjigi.

Zložil Josip Lovrenčič.

Pred mano mrtve črke. Vanje vprte
oči sledijo jim in misel misel kuje
in vsaka drzno v nov mi svet potuje,
kjer spet so nove ji poti odprte.

Ko sam boš duh in misel, razodene
se vse, kar bilo, je in bo, ti v Enem
in misli svoje ugledaš — divje pene

In ni ga konca — vedno druge črte!
Do kam? V odgovor iz možgan mi ruje
besedo nekaj, kot da mi kljubuje:
— Skrivnosti večnosti so ti zastrte!

na morju, od viharja raztepenem:
do zvezd bi — ne dosežejo nobene! —
Poslušam, zaprem knjigo, roki sklenem ...

Boheme.

Zložil Josip Lovrenčič.

Praznična naša ura: noč viharna
nas ustavila je spet sred trotoarja
in lamentacije, ker ni denarja,
poslušaj in zre fakta suhoparna.

Vemo: tam v kotu k marmornati mizi
posedemo na živordeč baržun,
nasmejemo se finančni krizi

A ironija nam je radodarna:
bakreno snov nam kar v zlato pretvarja,
iz nikla zapeljivo srebro ustvarja —
vse to, ker kliče, vabi nas kavarna!

ljubitelji Apolonovih strun,
in domovina mati nam bo blizi,
pijočim — na umetniški račun! ...

Pasionske igre v Oberammergauu.

Spisal prof. Anton Sušnik.

(Dalje.)

a odrom se zaslišijo glasni klici: „Hosana Sinu Davidovemu! Hosana!“ —

Drama se prične. V mogočnem slavo-
spevu pozdravi kor Mesija — kralja. Pa
komaj je še dobro končal in izginil v arkadah,
se odgrne zavesa in nam odpre pogled v mesto
Jeruzalemsko. Množica ljudi se zbira po ulicah in

cela dolga vrsta, glasno pojoč: „Hosana!“ in veselo
pozdravljajoč svojega kralja — Odrešenika. Ves
izprevod se razvije na predodru. Z desne strani pa
prihitijo razburjeni veliki duhovni, pismouki judovski
in farizeji.

Prizor — kakršnega nisem videl še nikoli!
Nad sedemsto ljudi je na odru. Od otroka do starčka

TURŠKI VOJAKI V TRIPOLISU

prihaja na dan. Vedno bolj se bližajo, vedno več
jih je ... Otroci, ženske, moški, stari in mladi se
pomikajo počasi v slovesnem izprevodu naprej in
ozirajoč se nazaj dvigajo roke, vihtijo palmove vejice
in neprestano kličejo navdušeno: „Hosana! Slava!“ ...
Zadaj pa se prikaže On, jahajoč na oslici in spremljan
od svojih učencev.

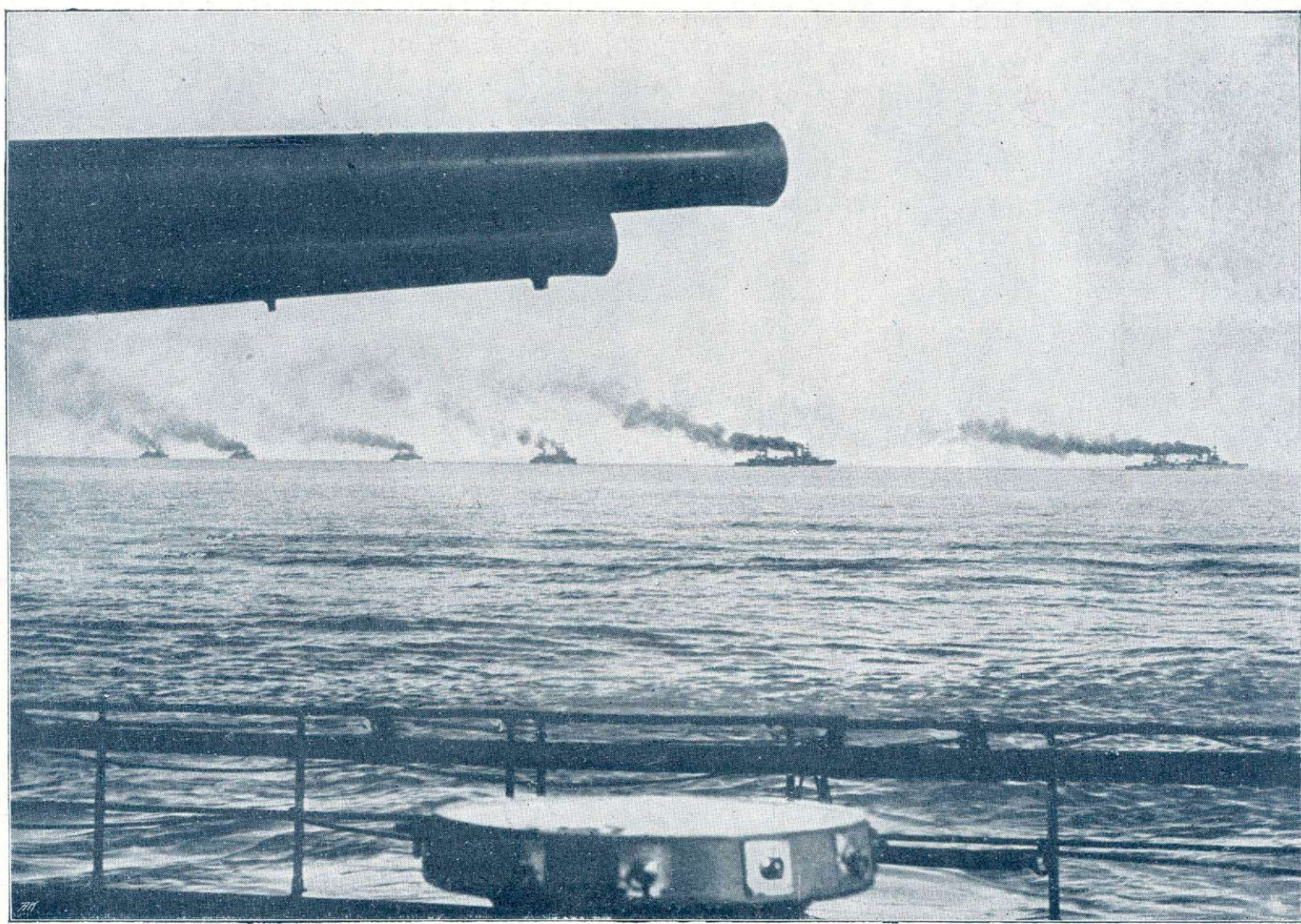
Tu nam zastor zapre pogled v notranjost mesta
in za trenutek izgine zadnji del izprevoda za kuli-
sami, medtem ko je prvi del že v ulici na levi
strani. Skozi mestna vrata se vije nepretrgoma —

— vsi v krasnih orientalskih oblekah vseh mogočih
barv. Pestra mnogovrstnost, kakor si je ni mogoče
misлити lepše, ki očarujoče vpliva na gledalca. Vse
te barve se namreč uveljavljajo ob svetlih solnčnih
žarkih, se oživljajo in izpreminjajo, izlivajoč se v
mogočno simfonijo barv, kakor da nam nebeško
solnce hoče pokazati spectrum svoje krasote ... In
vse to gre tako gladko in živahno, tako naravno
in neprisiljeno! Kakor da bi to obleko nosili že od-
nekaj, tako se kretajo vsi! To je ljudstvo izraelsko,
ni oberammergausko! Vse se giblje, vse agira strastno

Niti otroci ne igrajo vloge statistik, tudi ti dvigajo svoje ročice in vihteč palmove vejice krepko kličejo: „Hosana Kralju Davidovemu! Slava!“ ...

Vi gledališčni kritiki in igralci, ki se spotikate nad pasionskimi igrami v Oberammergauu! Primerjajte samo eno sceno v modernem gledališču, ko nastopi okoli sto igralcev! ... Kakšen razloček! Kje je vsa ta energija in preciznost! Kje ta globokost čutja in enotnost! ... Znameniti igralec Edvard Devrient sam priznava, da tudi v najboljših dvornih gledališčih slične scene zaostajajo daleč za tem prizorom, da mora občudovati vsak umetniški čut Oberammergauev. Tako tudi ne more oporekati

Kristus stoji pred nami. V močnem razburjenju, v veselem presenečenju mu poljejo srca nasproti. Prav kakor On je, s katerim smo govorili v duhu že tolikrat, čigar sliko smo hranili zvesto v okviru svete vere od mladih, otroških let! — Lepa, sloka postava igralčeva, v temnordeči in sivi obleki — dolgi, plavi lasje, na temenu gladko počesani in po sredi predeljeni — moškolep obraz s Kristusovo brado — velike modre oči, iz katerih seva dobrota sama in milina — vse to opominja živo na Kristusa, kakor smo ga gledali vedno na mnogih slikah in podobah. Zraven pride še prijetni glas igralčev, lepo-nežno, a vendar dosti močno in razločno doneč, ki ne pozna

ITALIJANSKO BRODOVJE NA POTI V TRIPOLIS

nihče, da ustvarjajo Oberammergauci z živimi podobami nekaj lepega, nekaj dovršenega.

Toda kje je Kristus? Ravno kar se je prikazal skozi jeruzalemska vrata. Počasi jaše dalje, vedno blagoslavljačo množico, ki ga veselo pozdravlja in proslavlja. Sredi odra razjaše oslico počasi in spodobno in še enkrat dvigne roko k blagoslovu. Veselje in navdušenje ljudstva prikipi do vrhunca. Sto in sto grl zaori: „Hosana! Slava!...“ Sto in sto rok se dviga v pozdrav! — Od zgoraj pa kraljevo solnce razliva nad njim svoje dopadajenje ...

kričeče surovosti tudi v pravični jezi ne, njegova hoja, vse njegovo kretanje in obnašanje — vse, kakor si ne moremo skoro misliti drugače ... V resnici — prav tako je moralo biti! ... Tako je hodil, delal in učil nekdanj naš Zveličar, tak je bil! —

Prevara je popolna in tem večje vrednosti, ker je vse naravno. Oberammergauci namreč ne potrebujejo ne šminke, ne brad, ne barok, vsak mora na oder, kakršen je. —

Oder se zopet odpre. Pred nami leži judovski tempelj. Za vratmi svetiščne lope; kramarji ponujajo

olje, prodajalci barantajo z jagnjeti in golobi, odiruški menjalci menjavajo denar.

„Kaj vidim? Ali se tako časti hiša mojega očeta? Ali je to hiša Gospodova, ali je tržnica?“ — In v sveti jezi gre Kristus mednje, razmeče blago po tleh in preobrne mize menjalcem. Glasno frfotaje zletijo golobje iz templja vun pod nebo. Trgovalci letajo semintja, pobirajo svoje stvari, tožijo in vpijejo. Kristus pa pograbi vrv na tleh in jih izžene iz svetišča. Jezno stiskajo pesti in kujejo maščevanje. — Zdaj pristopijo tempeljski duhovni in farizeji in se prepirajo z njim, zahtevajoč, naj dokaže, odkod ima to oblast. Zakliče jim preroške besede: „Poderite ta tempelj, in v treh dneh ga bom zopet sezidal!“ ... Ljudstvo pa, ko vidi in sliši vse to, slavi svojega kralja in kliče: „Hosana Sinu Davidovemu! Hosana!“ — v največjo jezo duhovnom in farizejem. Nato odide Kristus s svojimi učenci molit v svetišče; in del ljudstva gre z njim.

Vse to — kako vzraste Kristus v svoji pravični jezi, kako preobrne mize, pograbi vrv in zapodi z njo nesramne prodajalce iz templja, kako govori s farizeji, — vse napravi lepo zmerno in dostojno nepretirano in naravno, tako da se mora čuditi vsak.

S tem je dana ekspozicija drame. Navdušenje ljudstva je na vrhuncu. Kristus, kot kralj češčen in slavljen, triumfira nad trgovalci in svečeniki. Ugnana dobičkaželjnost, užaljen ponos in bojazen za ljudsko nadoblast se zarotijo proti njemu. Glejmo, kako se bo dejanje razvijalo naprej!

Ko Kristus odide v tempelj, rabinci in farizeji ščujejo ljudstvo; češ, da uči kriv nauk, da ne spoštuje prerokov, Mozes in njegovih postav. Koga boste poslušali? Sveti sinedrij ali tega krivega preroka? Ali hočete zapustiti Mozes in iti za tem človekom? Ali nočete biti več izvoljeno ljudstvo izraelsko? ... Tako jih pridobijo veliko zase. Tudi trgovalce, ki se hočejo takoj maščevati nad Kristusom, pregovore, da se pritožijo pri sv. sinedriju. In isto ljudstvo, ki je ravnokar Kristus klicalo: „Hosana!“ kriči sedaj: „Proč z njim! Mozes je naš prerok!“

Ko nam je prolog povedal, da so tržci, duhovni in farizeji pravzaprav orodje pekla, ki se je zarotilo zoper Kristusa, vpelje drugo dejanje podoba iz starega testamenta: Jakobovi sinovi sklenejo iznebiti se svojega brata Jožefa. Kor, spremljan od orkestra, razloži pomen te slike, kaže na Egiptovskega Jožefa kot predpodobo Jezusovo in konča:

Gott! Vertilge diese Frevler-Rotte,
Die sich wider Dich empört
Und den Mörderbund zum Spotte
Deines Eingebornen schwört.
— — — — —
Aber nein! er kam nicht zum Verderben

Von des Vaters Herrlichkeit,
Alle Sünder sollen durch ihm erben
Gnade, Huld und Seligkeit.

Voller Demut beten dann
Deiner Liebe großen Plan,
Gott! wir, Deine Kinder, an.

Nato se predeli zavesa, in na odru so že zbrani pri posvetovanju veliki duhovni, rabinci in farizeji. Same bradate, častitljive osebe. Spredaj, na vzvišenem prostoru, sedi Ana — sklonjen, sivolas starček, v beli obleki; zraven njega Kajfež, v rdeči obleki. Ta je velike in močne postave, njegov glas doni bronasto in zapovedujoče; vidi se mu, da se zaveda svoje mogočnosti in nadoblasti. Na glavi imata oba visoke, široko preklane, zlatorumene svečeniške kape. Tudi ostali člani sinedrija, ki sedijo na nizkih stolcih ob straneh, so oblečeni lepo in primerno.

Kajfež slovesno otvori zborovanje. Ko je Natanael poročal o dogodkih, ki smo jih zrl v prvem dejanju, opozarja Kajfež na nevarnost, ki preti oblasti svečnikov, Jeruzalemu in Izraelu, če Kristus postane kralj. Kako bi to preprečili, so mnenja različna. Končno se zedinijo vsi tako, da ga morajo dobiti v svojo oblast, naj velja, kar hoče. Ujeti ga hočejo in vreči v ječo. To naj se zgodi še pred prazniki, pa natihem in z zvijačo, ker je število njegovih privržencev že precej veliko. Tempeljski prodajalci, katere pripelje Natanael, da se pritožijo, so pripravljeni, izvohati nočno bivališče Jezusovo. Pridobiti upajo zase enega izmed njegovih učencev.

Zborovanja in posvetovanja na odru so ponavadi precej dolgočasna in mučna. Tu pa spretna dialektika judovskih duhovnov, hud verski fanatizem in Judom prirojena strastna živahnost povzroči, da sledimo lahko z zanimanjem do konca, ko Ana in Kajfež izrazita upanje, da bo maščevalno sovraštvo zmagalo nad prerokom ljubezni. Seveda igralci v polni meri storijo svojo dolžnost.

Sledi slovo Jezusovo v Betaniji. Dve živi podobi iz starega testamenta se pokažeta poprej. Tobija, ki se poslavlja od svojih staršev, nam predoči boleost, ki presune človeku srce ob trenutku slovesa; v drugi podobi pa nevesta v „Visoki pesmi“ žaluje za svojim ženinom. Melodija, s katero spremlja zbor to sliko, je ena izmed najlepših partij; vsaj mene je ganila najbolj. Tudi besede niso brez pesniške vrednosti. Sopranistinja poje:

Wo ist er hin? Wo ist er hin?
Der Schönste aller Schönen?
Mein Auge weinet, ach! um ihn
Der Liebe heiße Tränen.

Ach, komme doch! ach, komme doch!
Sieh diese Tränen fließen;
Geliebter, wie? du zögerst noch,
Dich an mein Herz zu schließen?

Mein Auge forschet überall
Nach dir auf allen Wegen;
Und mit der Sonne erstem Strahl
Eilt dir mein Herz entgegen.

Geliebter! ach! was fühle ich?
Wie ist mein Herz beklommen!

Zbor pa tolaži:

Geliebte Freundin! Tröste dich:
Dein Freund wird wieder kommen.

O harre, Freundin! bald kommt er,
Schmiegt sich an deine Seite;
Dann trübet keine Wolke mehr
Des Wiedersehens Freude.

Na poti v Simonovo hišo pove Kristus svojim učencem, da je njegova ura blizu. Seveda mislijo vsi, da je blizu čas, ko bo zavladal kot Mesija — kralj izraelski. Zato ga ne razumejo, ko govori o ponižanju in povišanju, o smrti in vstajenju. Nato se scenerija izpremeni in Simon povabi h gostoljubni mizi Gospoda in učence. Prisedejo tudi Lazar, Marta in Marija Magdalena. Ko se pri jedi v ginljivih besedah poslavlja od njih, ga prosijo vsi, naj se izogne nevarnosti in ne hodi v Jeruzalem. Magdalena pa pristopi in izlije dišeče olje na njegove noge. Judež se zgraža nad toliko potratnostjo.

Magdalena je lepe, simpatične zunanosti. Pozornost vzbujajo njeni krasni, zlati lasje. Njen glas je mehak in prijeten, njene kretnje so fine, vsečne. Umevno, ker se je šolala — mimogrede bodi omenjeno — v nekem angleškem institutu in bivala delj časa pri neki odlični nemški rodbini. Izmed učencev ugajajo najbolj Peter, Janez in Judež. Peter spominja po svoji zunanosti na tradicionalne slike sv. Petra, Janez je zal mladenič, poln nežnosti in ljubezni do Kristusa. Judež pa je tip, kakor bi bilo težko najti boljšega. Suh, razmršen in zanemarjen. Obraz pa — kakor da ga je izklesala skopost sama in nabrala v značilne gube. Vsak pa izkuša v igri posnemati svoj ideal, ki si ga je ustvaril v duši, ko je tolikrat gledal, rezal ali slikal njegovo podobo. Zato so tudi vse boljše vloge v rokah rezbarjev in slikarjev. Ono enostavnost in neokretnost, ki je l. 1850. Ed. Devrienta spominjala na lesene podobe svetnikov v oberammergauski cerkvi, danes zaslediš težko. Čim bolj napreduje domača umetnost, tem finejša in globokjša postaja igra.

Ko pride Kristus iz hiše Simonove, sreča zunaj svojo Mater, v družbi znank in tovarišic. Marija je oblečena tako, kakor jo vidimo navadno na cerkvenih slikah. Pa tudi sicer večkrat tako sklence in dvigne roke, večkrat tako zamaknjeno pogleda navzgor. Je pa vsa pobožnost sama, mir in vdanost v voljo božjo. Tudi govori s svojim milim glasom temu primerno. — V nežnih besedah se ji zahvaljuje Kristus za

vso dobroto, požrtvovalnost in ljubezen, ki mu jo je izkazovala skozi 33 let; ker sedaj mora proč od nje, mora v Jeruzalem, da izpolni voljo svojega Očeta. Marija hoče ž njim, ker sluti, ve, kaj ga čaka; hoče ž njim v trpljenje in smrt. Toda, kakor srčno ljubi svojega Sina, tako je tudi srčno vdana Bogu. Zato ga pusti, da gre — kakor hoče — sam, četudi ji žalosti skoro poka srce. Ta prizor, ki nam odkriva vzor hvaležne ljubezni Sinove in požrtvovalne ljubezni Materine, mora ganiti vsakoga.

Iz Betanije se napoti Kristus s svojimi učenci v Jeruzalem. Na kraju, kjer se vidi celo krasno mesto, se razjoka nad Jeruzalemom in prerokuje čas, ko kamen ne bo več ostal na kamnu. Nato pošlje Petra in Janeza, da pripravita zadnjo večerjo. Sam pa gre, zadnjikrat skupno z učenci, molit v hišo Očetovo. Judež ostane zadaj.

Že prej, ko je Kristus v templju razgnal prodajalce in menjalce in jih motil pri „poštenem“ zaslužku, se je to Judežu zdelo čudno. Slučaj v Betaniji pa ga je zmedel tako, da ne ve, kaj naj si misli o modrosti in previdnosti svojega učitelja. Pridružil se mu je, ker je upal, pri njem živeti mirno, brez skrbi. Zadnji čas pa se mošnjiček ne polni kar nič več! Komaj za en dan je še denarja v njem. In on kot blagajnik mora vendar skrbeti, kaj bodo jedli, kako bodo živeli. Kaj bo? ... Upal je vedno, da bo Kristus kmalu zavladal kot kralj in preskrbel vsem brezskrbno bodočnost. Zadnji čas pa govori vedno o trpljenju, o smrti; učence pa tolaži s prihodnostjo na skrivnosten način ... Ali naj gre še za njim, ko ga čaka — kakor pravi sam — sramota, trpljenje in smrt? ... Ne! ... Bil je vedno pameten in previden; tudi sedaj se hoče ločiti od njega, dokler je še čas ... K sreči je kot blagajnik že poskrbel postrani malo zase. To bo za prvi čas. Potem pa bo treba pogledati kam drugam ... Ja, ko bi imel onih tristo denarjev, ki jih je Magdalena v Betaniji vrgla proč! Za dolgo bi bil preskrbljen! ...

V takem duševnem razpoloženju najdejo trgovci Judeža, ko prihitijo v četrtem dejanju, da ga pridobijo za izdajstvo. Ni se jim treba truditi mnogo ... Trideset srebrnikov dobi, če izda Kristusa. Čaka ga hvaležnost, čast in slava duhovščine in judovskega naroda. Ugodna prilika, da poskrbi malo za svojo bodočnost ... Ne pomišlja si dolgo in udari v roko. Ko se oglasi vest, očitajoč mu, da hoče izdati svojega učitelja, ki je dobrota sama in ljubezen, ga ravno ta dobrota Kristusova obenem že tudi potolaži. Češ: Denar moram dobiti že naprej. Če zmaga po tem duhovni in farizeji in ujamejo Kristusa, bom živel brez skrbi, in ves narod me bo slavil; če pa zmaga Kristus, se mu bom vrgel k nogam in ga prosil odpuščanja. Gotovo mi bo odpustil, „saj

On je dober“; nikdar še ni zavrgel skesanega grešnika ... Tako predrzno zaupa v božjo milost, greši zoper sv. Duha. Zato tudi pozneje ne more več nazaj, v obupu mora končati življenje.

Tako je orisan ta značaj. Ne bogve s kako fineso in spretnostjo, pač pa človeško tako in tako resnično, da kar pretrese ... Judež, ki ga igralec zadene prav dobro, je prototip človeka, ki mu je udobno življenje na zemlji vse, nebesa — nič. Kaj briga njega božje poslanstvo Kristusovo! Ne razume ga in ga tudi noče razumeti. Strastna pohlepnost po denarju ga je zaslepila popolnoma. Kradel je že ves čas kot blagajnik; še en velik korak nazaj — in odloči se, da proda svojega učitelja in dobrotnika. —

V petem dejanju nam prva živa podoba predstavlja Izraelce v puščavi, ko jim Bog pošlje mano z nebes. To je najlepša slika izmed vseh. Več sto oseb je razvrščenih v lepih naravnih gručah. Sredi med njimi stoji Mozes, v trenutku, ko govori besede: „To je kruh, ki vam ga je poslal Gospod!“ Vsi pa strme v nebo in love mano. Druga slika nam kaže grozd, ki sta ga dva moža prinesla iz obljubljenе dežele. Sliki sta predpodoba kruha in vina, ki ju posveti Kristus pri zadnji večerji, katera se vrši takoj nato.

Kristus sede s svojimi učenci k mizi ... Vroče je že hrepenel, da bi jedel ž njimi velikonočno jagnje, preden umrje. Kajti odslej ga ne bo jedel več, dokler ne pride kraljestvo božje ... Po judovski šegi pijejo potem prvič vsi iz istega kozarca. Ganljivo je poslušati apostole, kako vprašujejo v svoji naivnosti, meneč, da govori o kraljestvu na zemlji, kako se bodo razdelile službe, kdo dobi najodličnejše mesto itd. Jezus pa jih posvari, ker v njegovem kraljestvu morajo biti vsi enaki: Gospod je kakor hlapec, najvišji kakor najnižji. Da jim dokaže to, odloži plašč, opaše bel predpasnik in jim povrsti umiva noge, četudi se Peter brani navsomoč. Ko je tako opravil dejanje ponižnosti in ljubezni, odpaše zopet predpasnik, vrže čez ramo plašč in sede za mizo. — Prav pri taki mizi, v istih gručah, prav tako sedijo vsi kakor na sliki Leonarda da Vinci. — Nato vzame Kristus počasi v roke krožnik s kruhi, jih blagoslovi in govori one čudotvorne besede. Ko so jedli vsi povrsti iz njegove roke, vzame kelih z vinom in naredi prav isto. Vse se vrši resno in slovesno, natančno po sv. pismu.

To je trenotek skrivnosti, ki nam jo odkriva le sv. vera. Vtis je nepopisen. Čez 4000 ljudi — pa niti ne gane se nobeden. Vse nepremično zre na oder. Ni najmanjšega šuma, ne glasu. Komaj da si dihati upajo ljudje ...

Ko so zaužili apostoli Telo in Kri Gospodovo, so vsi polni ljubezni do Kristusa. Vsi povrsti, razen

Judeža, mu to zatrjujejo. On pa pripomni žalosten, da ga bo eden izmed njih izdal. Vsak vprašuje, vsak se brani. Tudi Judež vpraša: „Mojster! Ali sem jaz?“ Kristus odgovori: „Ti si rekel,“ in mu veli, naj stori hitro, kar misli storiti. Judež zbeži vun v temno noč ... Petru, ki hoče dati svoje življenje zanj, prerokuje Kristus, da ga bo še nocoj trikrat zatajil, preden bo petelin dvakrat zapel. Nazadnje vstanejo vsi in molijo: „Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi! — Hvalite Gospoda vsi rodovi, hvalite ga vsi narodi! ...“ Kristus opomni učence še zadnjikrat, naj ohranijo trdno vero vanj, naj se ljubijo med seboj. Nato gre v trpljenje ...

Šesto dejanje ne zanima posebno. Kor primerja živo podobo: Egiptovskega Jožefa, ki ga prodajo bratje za dvajset srebrnikov, s Kristusom, ki ga proda Judež za trideset srebrnikov, in opominja ljudi, ki se zgražajo nad Judežem, sami pa hodijo isto pot. — Judež pride pred sv. sinedrij, ki je zopet zbran pri posvetovanju, in prejme trideset srebrnikov. Na vprašanje, kaj naj store z Jezusom, če ga ujamejo, vsi glasujejo za smrt. Le Nikodem in Jožef iz Arimateje protestirata in zapustita dvorano.

V naslednji podobi Adam v potu svojega obraza s svojimi sinovi ruje trnje iz zemlje. Dva ljubka otročiča, ki spominjata na rajsko nedolžnost, se igrata z jagnjetom, Eva pa zamišljena pestuje še dva mala. — Adam je živa predpodoba Kristusa, ki je na Oljski gori potil krvavi pot.

Druga slika nam kaže tale prizor: Joa, poveljnik kralja Davida, sreča s svojo vojsko ob skali Gabaon svojega prijatelja Amaza, ki je bil zoper voljo Joovo imenovan za nadpoveljnika. Pristopi k njemu, kakor bi ga hotel poljubiti v pozdrav, pa ga odzadaj prebode z mečem. — Joa spominja na Judeža, ki je s poljubom izdal svojega Zveličarja.

Zbor in orkester, ki se zgražata s tožečo naravo vred nad grdim izdajstvom Joovim in Judeževim, napravita mogočen efekt. Ta partija — mislim — mora zadovoljiti tudi modernega muzika.

Ko se odpre oder v sedmem dejanju, se plazi Judež s tovariši v ozadju proti vrtu Gethsemani. Prepričan je, da se jim posreči načrt. Da bodo vedeli, koga prijeti, jim pove: „On, ki ga bom poljubil, on je!“

Kristus pride z učenci pred vrt, ki leži spredaj ob vznožju Oljske gore. Tolaži jih, ker jih čaka žalost in preganjanje, pa jim tudi pove, da je že prišla ura, ko ga bodo, skrbeč vsak sam zase, pustili samega ... Ampak on ni sam; njegov Oče je ž njim ... Nato ves v ekstazi govori s svojim Očetom, proseč ga za svoje učence in za vse druge, ki bi verovali vanj. — Ko mine ekstaza, mu neizmerna bol prevzame dušo. Žalost se mu bere na

obrazu, tako da se bojijo in čudijo učenci. Z besedami: „Čujte in molite, da ne padete v izkušnjava!“ pusti vse zunaj; le Petra, Jakoba in Janeza vzame s seboj na vrt. Ob vznožju gore pa pusti tudi te in gre sam naprej do gorske votline.

Trpljenje, z vso grozo in bolestjo, stopi predenj in ga zgrudi na kolena. Duša pa moli: „Oče! — ako je mogoče, — naj gre ta kelih — mimo mene! — Oče! — pa ne, kakor hočem jaz, ampak kakor Ti hočeš!“ ... Odgovor — molk. Dvakrat pogleda po svojih učencih, da bi pri njih našel tolažbe. Pa vsi dremljejo in spe. Sam je s svojim brezmejnem trpljenjem, sam — sredi ljudi sam. Le njegov Oče je nad njim, — ki ga je poslal v smrt ... O, kako težka je ta pot! ... Teža vseh grehov sveta ga podere na tla, strašna smrt mu iztisne krvave srage na obraz. Duša pa ječi: „Oče! — Če je mogoče!“ ... Tu se prikaže angel in ga potolaži. „Zgodi se torej volja Tvoja — oče!“ ...

Vstane in pokliče učence: „Vstanite! Ura je prišla!“ Vsi skočijo pokonci in se zbero okoli njega. Pa že pristopi Judež in ga poljubi, rekoč: „Bodi pozdravljen, rabi!“ Vojaki priskočijo, da bi ga zve-

zali. Prestrašeni in začudeni stojijo učenci ob strani. Kaj pomeni vse to? ... Vojaki! ... — Judež! — Poljubi! ... Zdaj sledi vse tako, kakor je povedano v sv. pismu. Pri besedah Kristusovih: „Koga iščete! ... Jaz sem! ...“ popadajo vojaki, kot bi jih udarila strela, po tleh. Peter pa potegne v svojem navdušenju meč in odseka Malhu uho, ki ga Kristus takoj zaceli. Ko Kristusa zvežejo in odpeljejo, zbežijo njegovi učenci na vse strani. Peter, ki je hotel svoje življenje dati zanj, beži, da ga bo še isto noč trikrat zatajil, preden bo petelin dvakrat zapel. Tudi Janez, njegov ljubljenelec, ki mu je pri zadnji večerji, sloneč na njegovih prsih, zatrjeval: Kjer si Ti, sem jaz: kar trpiš Ti, hočem trpeti jaz, — beži, da se reši. Vsi bežijo, kakor bi ga ne poznali. O, kako strašno so se izpolnile kmalu besede, da bodo skrbeli zase in Kristusa zapustili vsi! ... On pa gre v trpljenje — sam, velik in mogočen! In v svoji brezumni ljubezni gre v smrt, da odreši nje in svoje sovražnike! ...

Neskončnost božjega usmiljenja in velikost odrešenja Sinu človekovega sta mi pretresli dušo ...

(Konec.)

Obiski.

Iz življenja in delovanja naših umetnikov. — Spisal Izidor Cankar.

(Dalje.)

IX.

Dr. Gojmir Krek.

Dunaj, Mariahilfergürtel 29, II. nadstr.

Ko sem stopil na prvo stopnico, sem že čutil, da se v tej hiši udobno stanuje, kakor se spozna dober pisatelj po prvi strani, dobra miza po solnjaku in tepec po prvem dovtipu. Pozvonil sem v drugem nadstropju. S točnostjo elektriškega stika mi je odgovorilo krepko pasje lajanje; nato se je oglasil v predsobju dolg, škripajoč korak in rezek glas: ko bi ne vedel, da je dr. Krek jurist, bi ga bil poznal po glasu. Odprlo se je kukalo in skoz steklo me je premerilo sivo oko. Potem je še padel na tla velik zveženj ključev; nato sem vstopil ter se predstavil.

„Odložite!“

Skoz eno izmed tistih krivih predsobj, ki najbolj pričajo, koliko mnogoterih kompromisov mora delati arhitekt stanovanjskih hiš v velikem mestu, me je peljal dr. Krek v salon. Tega ne znam popisati. Kaos drobnih predmetov, zbranih z nežnim okusom udobnostnega športnika, tako zelo nepotrebnih in tako neobhodno potrebnih, če naj se človek izvrstno po-

čuti, da je ni središčne točke, ki bi se nanjo oprl begotni pogled in se umiril na trdnem stalju. Ko je d'Annunzio bankrotiral, so vsi listi pisali o razkošnosti njegovega stanovanja. Sobe dr. Kreka niso niti oddaleč d'Annunzijeve, pa že v njih razume človek slast mehkužnosti in užitek prožnih kretenj med množico lagodnih, plemenitih napotij.

Ko se je proti večeru stemnilo, sva se presedla v Krekovo delavnico, ki gleda z dvema velikima oknom na široko vijugo Mariahilferskega pasu. Polovica sten je zaslonjena s knjižnico, razentega leže knjige in papirji še vsepovsod po sobi, navidez brez reda in metode in vendar, kakor sem se pozneje prepričal, v smotrni razpredeljenosti; tako je v sobi vsakega človeka, ki je duhovit in čuti obenem potrebo po rednem delu.

Beseda dr. Kreka združuje živahno vehemenco s prepričevalno gotovostjo sodbe. Samo enkrat sem govoril z njim z živo besedo in zdelo se mi je, da je eden tistih značajev: kadar jih srečamo, se ozremo s skeptičnim pogledom v tako nesimetrično parcelirane pokrajine lastnega srca. Njegova beseda ne pridobi z ljubeznivostjo in prijaznostjo, ker je nima (še nikdar

nisem opazil posebne ljubeznivosti pri ljudeh, ki so zelo samostojni); tudi ne s štajersko izgovarjavo, dasi draži uho, ampak le s skrivnostno silo prepričanja in odločnosti, ki je tudi karakteristika Krekovega obraza. Poglejte ta obraz na fotografiji, kjer je v profilu in morda še bolj značilen: Nad neznatnim čelom indifrentna frizura; oči so ostre, pa ne preveč izrazite; pač pa je pri arhitekturi obraza odločno poudarjena spodnja stran, kar je, kakor uči opažanje, znamenje energije.

Med govorjenjem hodi dr. Krek neprenehoma gorindol z eno roko v žepu, medtem ko drugo živahno giblje, iztegnivši vse prste razen mezinca. Desna stran ščipalnika mu visi nekoliko poševno, ker je obtežena od drobne zlate verižice, ki se izgublja nekje pod črnim sijajem žametnega suknjiča.

„Ali bi mi hoteli, gospod doktor, kaj lepega povedati iz svojega življenja?“

„Čemu? Pri drugih obiskancih nisem tega opazil?“

„Pri literatih se mi zunanje življenje ne zdi tako važno, ker se njih umetnost rodi in razvije v srcu, in življenje srca je nepopisno. Pri glasbeniku pa je velikega pomena tudi šola.“

„Torej kaj iz življenja. — Rodil sem se v Gradcu. Moj oče je bil, kakor veste, vseučiliški profesor, mati, ki še sedaj živi v Ljubljani, Nemka. Tako se je zgodilo, da sem se naučil slovenski šele v gimnaziji. Oče je sicer govoril z menoj slovenski, toda vzgoja je bila — kar je razumljivo — vendar pretežno nemška. O sebi bi skoro lahko rekel to, kar je dejal Goethe o sebi: Vom Vater hab' ich die Statur, Des Lebens ernstes Führen, Vom Mütterchen die Frohnatur Und Lust, zu fabulieren. Moj oče je bil učenjak in je imel obširno knjižnico, ki je še sedaj shranjena v Ljubljani. Jaz sem kot otrok čepel v njej in bral, ne, požiral najrajši pravljice, ki jih je bilo obilo, ker se je oče posebno rad bavil s folkloro. Zato sem se tudi sam že zgodaj jel pečati z literaturo. Bil sem menda v peti gimnaziji, ko je izšel v „Südsteierische Post“ moj prvi podlistek: Was der Quell rauscht. Ein modernes Rojenice-Märchen. V teh letih sem napisal še več podlistkov, zlasti serijo kritik pod naslovom Grazer Kunstbriefe, vsled česar me je „Slovenski Narod“ nazval ob priliki polemike, h kateri me je izzval z nemarno oceno očetovega dela Slavische Anthologie, nemškega pisatelja. In čudno: če berem sedaj tiste svoje podlistke, ki sem jih pisal še napol otrok, se mi zdi, da sem tedaj pisal bolje nego danes.“

Vendar sem se že prav zgodaj pečal tudi z glasbo. Zanimalo Vas bo morda, da sem napravil prvo založniško ponudbo ravno vašemu listu, ali pravzaprav dr. Lampetu — Francu — ki je bil plemenit in splošno izobražen mož. Bil sem star 13 let in sem že pogumno poslal svojo prvo skladbo dr. Lampetu, da jo

natisne. Kot naslov sem navel: G. — re —, abzugeben bei H. Rudolf Frauberger, Harrachgasse 32 in Graz. (Frauberger je bil namreč moj sošolec in najboljši, dolgoletni prijatelj.) Kako sem se začudil, ko mi pride od dr. Lampeta odgovor na polno ime; kako je zvedel zame, mi je nerazumljivo. Pismo Vam lahko pokažem. Ko so pred kratkim odkrili dr. Lampetu spominsko ploščo, sem namerjal nekaj pisati o njem in imam zato pismo v roki.“

Ta zganjeni, že nekoliko obledeli listek, po šolsko modro izčrtan in popisan z ljubeznivo Lampetovo pisavo, se mi zdi zelo zanimiv za mladega komponista Kreka in za Lampeta, ki je znal celo s trinajstletnim, pa dela željnim fantom občevati takole:

Dragi mladi prijatelj!

Vračam Vam skladbo Vašo in 1 izvod hektografiranega posnetka, kateri sem dal napraviti za domačo rabo. Pri nas rabimo take speve, ker imamo večkrat domače, pa tudi javne predstave. Objaviti — nisem mogel; dati natisniti glasbene stvari — to je pri Slovencih težavno. Torej morete lahko o priliki ponuditi kakemu glasbenemu zavodu („Glasb. Mat.“), ker delce ni slabo. Oprostite! Spise lahko priobčim; a koliko jih je, ki umevajo in ljubijo glasbo? Odlašal sem malo preveč, ker ste Vi težko čakali, a pomislite človeka v mojem stanju . . ., delo ga hoče udušiti.

A kdo ste, dragi mladi prijatelj? Zdi se mi, vendar nečem ugibati, marveč želim, da mi odkrito pišete, kako je z Vami. Upam, da boste v glasbi lepo napredovali, a za ta namen se tudi izobraževali. Temeljito in s trdno voljo! „Anch' io son pittore!“

Kaj pa, ko bi o glasbi tu pa tam kaj napisali? Kaj takega bi bilo za moj list. V Gradcu imate dovolj prilike obiskovati koncerte. Tudi jaz se moram graškemu mestu za marsikaj zahvaliti.

Pošiljam hkrati nekoliko „vabil“, da si ogledate in morebiti še komu izročite. Ako bi kaj primernega napisali, pošiljal bi Vam list gratis. Pišite in sprejmite priazen moj pozdrav!

Vaš udani

Fr. Lampe.

V Ljubljani, 18. decembra 1889.

„Kakor vidite, sem bil takrat še zelo mlad in grozovito neumen človek. V tistih letih sem mnogokrat v graškem parku poslušal vojaško godbo; tudi meni so šumele po glavi koračnice in valčki. Skomponiral sem torej nekaj takih reči in jih poslal „Glasbeni Matici“ v Ljubljano. Dolgo časa nič odgovora. Ogorčil sem se in pisal nanovo hudo pismo. Nato mi je Gerbić odgovoril, da „Matica“ poslanih stvari ne more sprejeti, toda sicer je bil zelo ljubezniv in laskav. — Bil sem menda še v prvi šoli, ko sem zložil tudi Impromptu za gosli in klavir. Nekaj grozovitega, naravnost grozovitega! To skladbo sem dal tudi litografirati in jo rabim sedaj za makulaturo; spominjam se še, da je bil moj brat Bogomil, ki mi je šel pozneje pri sličnih prilikah kot starejši praktik vedno z bratsko ljubeznijo in pravim samozataje-

vanjem na roko, takrat malo hud, ko je moral takoj v najhujši opoldanski vročini z menoj na dolgo pot k litografu delat pogodbo. En izvod Impromptuja je poslal moj brat Janku Lebanu, ki je kompozicijo pohvalil pač bolj z namenom, da bi me vzpodbujal k nadaljnjemu delu. Raditega ni na tej hvali prav nič; najina stremljenja so sedaj popolnoma različna.

Vse to se je zgodilo, še preden sem se pravzaprav kaj učil. Prvi pouk v klavirju sem dobil pri materi; spominjam se, da sva ob godu ali rojstnem dnevu očetovem igrala četveroročno kako slovensko reč. Drugega pouka v klavirju pa nisem imel, tako da sem pravzaprav klavirski samouk.

Bilo je menda v petem gimnazijskem razredu, ko sem vstopil v Štajersko glasbeno društvo kot učenec zborovega petja pri Prelingerju. Dr. Friedrich pl. Hausegger — takratni šolski referent in motor društva — je namreč zahteval, da se vsak učenec vadi pred vsem drugim celo leto v zborovem petju. Tako sem eno leto izgubil. Potem sem se učil vijoline pri Geyerju, ki je bil dober goslač, a tako bolehen, da ni mogel doseči pri učencih znatnejših uspehov. Istočasno sem začel s teorijo; obiskoval sem šolo Viljema Kienzla, skladatelja Evangelimanna, ki je bil umetnik, šolnik pa ne; tudi pri njem se nisem nič naučil. Za njim je prevzel pouk Karel Pohlig, nekdanj slaven klavirski virtuoz, učenec Lisztov, ki je bil preveč zaposlen kot klavirski mojster in gledališčni kapelnik in se je — vsaj meni se je tako zdelo — v našem razredu manj zanimal za šolo kot za dekleta, ki so jo obiskovale. Pohlig je imel uprav klasično-lepo glavo. Več ali manj smo bili vsi — učenci in učenke — zaljubljeni vanj.

Ko je bilo razpisano mesto ravnatelja v Štajerskem glasbenem društvu, tedaj so se zanj potegovali Pohlig, Schalk in Degner, ki se je v Ptujju izkazal izvrstnega glasbenega organizatorja. Degner je mesto dobil in šele pri njem sem začel z resnim delom v teoriji. V njegovo šolo sem hodil pet do šest let; v zadnjih letnikih sva bila samo še dva učenca: Oskar Noë, kesneje profesor na konservatoriju v Lipskem, ki je pred kratkim umrl, in jaz. Degnerjev učenec je bil tudi slavni Siegmund pl. Hausegger, pač eden najboljših nemških dirigentov.

Tu se je torej začelo resno delo od prvih začetkov: harmonija, oblikoslovje, inštrumentacija, kontrapunkt. Degner je imel izvrstno metodo: vse, kar smo boljšega skomponirali, je dal tudi izvajati, tako da smo dobro čutili lastne hibe in vrline. Svoje skladbe sem moral sam dirigirati; s tem se je začel pouk v dirigiranju, in potem šele, ko smo se nekoliko izurili pri lastnih kompozicijah, smo smeli dirigirati tuje. Degnerju se imam tudi zahvaliti za dušno izobrazbo več kot vsem drugim. Bil je strog, zelo strog in učenci

smo bili — ali pravzaprav: učenca sva bila večkrat huda na njegovo ostro sodbo, toda uvidela sva, da je imel prav, in sva ga ljubila. Ko je Degner postal ravnatelj Nadvojvodske glasbene šole v Weimaru in sem ga kot takega obiskal, — študiral sem takrat po naročilu naučnega ministrstva novo nemško civilno pravo v Lipskem — me je celo objel in rekel: Sie sind der erste Lichtpunkt in dieser Stadt!

Moja izpričevala iz tistega časa so dobra. Vedno poudarjajo: „große Fähigkeiten“, toda redi so zelo neenakomerni. Degner mi je večkrat dejal: Ja, ja, wenn Sie nur gleichmäßig gründlich studieren könnten! Leider sehe ich ein, daß das bei Ihnen eben nicht geht. Tega neenakomernega učenja so bili namreč povečini krivi drugi opravki; tako sem pred gimnazijsko maturo prekinil glasbene študije skoro za celo leto in pozneje mi je dala juristarija obilo dela; skoro vse juridične izpite sem namreč napravil z odliko. Iz tega sledi nauk: kdor se hoče posvetiti umetnosti, se ji mora žrtvovati vsega, vsega! Kakor je, glejte, rekel Dvořák.“

Na pisalniku je ležal odprt Dvořákův Sborník, zadnja številka češkega lista Hudební Revue. Dr. Krek mi je pokazal stavek, ki je bil ob robu zaznamovan: „Hudba je krásná věc, ale kdo v ní chce něco dokázat, ten se jí musí dát úplně. Zvláště komposice není žádný šport a vyžaduje celého člověka.“

„Upně in celého člověka!“ mi je zagrozil dr. Krek s prstom, me pogledal preko ščipalnika in po premolku nadaljeval:

„Zame je bilo velike važnosti, da sem sodeloval ne le v malem zboru, ki ga je Degner sestavil iz najzanesljivejših pevcev najvišjega zborovskega razreda, ampak tudi v šolskem, pozneje tudi v velikem koncertnem orkestru, v katerem sem igral pavko.“

„Pavko?“

„Pavko. To je bila izborna šola; ta inštrument zahteva posebnega posluha in najstrožjega ritmičnega čuta. Izuril sem se v njem tako, da me je pozneje Degner vedno naprosil, naj sodelujem tudi pri velikih koncertih. S tem mi je bila dana prilika, zasledovati in spoznati bistvo orkestra.“

Bil sem jurist v prvem letu, ko so mi poverili dirigiranje velikega koncerta, ki so ga po potresu priredili graški Slovani v korist mestu Ljubljani. Takrat so vsa slovanska društva edino nastopila: slovenska, hrvaška, poljska, srbska in Čehi, tako da je bil koncert pač najlepši, kar so jih Slovani kdaj imeli v Gradcu. Peli so: Mici Freudenreichova več Zajčevih pesmi s spremljevanjem orkestra, Trtnik, takrat angažiran v Dresdenu, ki ga je na klavirju spremljal Srečko Albini, sedaj ravnatelj hrvaške opere v Zagrebu, dr. Stuhec solo v Vilharjevem Slovesu in Vulaković, ki je bil takrat angažiran na

Nemškem. Pri koncertu je bila navzoča krema graške družbe — tako na primer rector magnificus, visoka aristokracija, glasbeniki, generaliteta — glavna reč pa je, da smo imeli 1000 gld. čistega dobička, ki so ga izročili mestu Ljubljani. Degner se je zelo pohvalno izrazil o koncertu. Dvorni svetnik Bischoff, predsednik Glasbenega društva, čigar učenec sem bil tedaj, pa je dejal očetu o meni: Es war ja recht schön, aber er hätte bei uns zuerst fragen sollen, weil ein anderweitiges Auftreten unserer Schüler prinzipiell eigentlich nicht gestattet ist.

Ko sem prišel l. 1900. v Ljubljano kot sodni adjunkt, sem se znašel v čisto drugačnem miljeju. Uvidel sem, da je naša glasba, zlasti ustvarjajoča, še na zelo nizki stopnji in da je občinstvo še zelo neizobraženo, kar je, če smo odkriti, tudi danes. Muzikalnevzpodbuje nisem imel začetkoma nobene. Šele pozneje sem našel v osebi opernega pevca Tita Olzewskega vzornega izvajalca svojih pesmi — vrhutega zelo ljubega prijatelja. Ž njim sva prirejala vsako nedeljo popoldan koncerte v prijateljskem krogu, v tesnih prostorih mojega stanovanja. Ob Prešernovi stoletnici sem objavil skladbo „Pod oknom“. Mislil sem na glasbeni zbornik s skladbami boljše fakture, sem Schwennerja, s katerim sva hodila na izprehod za Ljubljanico, pregovarjal, naj ga začne izdajati. Tako so se rodili natančno po mojih načrtih in po mojih željah Novi Akordi, ki so ob svoji desetletnici dobili tudi književno prilogo.“

„Ali menite, da bo novejša glasbena struja, ki jo Vi zastopate v Novih Akordih, zmagala? In če bo, zakaj?“

„Nisem prorok. Vendar prav nič ne dvomim, da bo moderna struja prodrla. Prodrila bo pa zato, ker je upravičena in potrebna. Moderni so uvedli novo harmoniko! ker nas stari harmonski aparat — kot ga ima na primer Haydn — ne zanima več. Pomislite,

koliko sto let se je delalo s tistimi par toni, ki jih imamo. Permutacije 12 tonov našega tonovnega sistema imajo navsezadnje tudi svoje meje. V melodičnem oziru ima torej iznajdba čim dalje bolj težko stališče, dasi ima velevažni pomočniki v bogatejši, večinoma narodno-karakteristno pobarvani ritmiki in v prostejših formah. Vedno večje težave pri ustvarjanju novih tvorb so dovajale do takoimenovane celotonovne lestve, k uporabljanju starih cerkvenih

tonovnih načinov, slednjič celo k abstruznosti lestve četrtničnih tonov. Glavni činiteljici moderne glasbe pa sta vsekakor neizmerno bogatejša harmonika in bujna, do skrajnosti izrazita instrumentacija. To so takorekoč zunanji znaki moderne glasbe. Moderna struja je torej potrebna; pa je tudi zato upravičena, ker je bistveno, to je glede duha popolnejša od stare. Ona išče namreč sorodstva z drugimi umetnostmi, zlasti s poetiko, se bliža besedilu, ga popolnoma absorbira. Iz tega posestrimstva z drugimi umetnostmi, z dramatiko, s slikarstvom in zlasti s poezijo se je izcimila programska muzika, zlasti od Liszta naprej, moderna opera od Wagnerja, moderna pesem približno od Hugona Wolfa. Popolna apercpcija vsebine dotičnega prizora, dotičnih čuvstev, je značilna za moderno. Če vzamete staro šolo, na primer Schuberta — ne Schuberta, on je že preveč moderen! — ampak kogarkoli naših starih, boste videli, da je melodija na besedilo le prilepljena. Moderni hočemo drugače: glasba in

besedilo naj se medsebojno pronikneta, da sta kakor ena misel, ki bije v dveh srcih. Sicer pa ni to nič novega, ker je že Wagner vstal in zmagal z istim načelom. Nekateri novih so sicer pustili Wagnerja glede harmonike in instrumentacije za seboj in porablja mnogo kompliciranejši aparat, toda princip vedno je isti. Zato ne dvomim o bodočnosti moderne glasbe.

Dr. G. J. K.

Vendar pa ne gre zamenjavati pojma moderne glasbe z najnovejšo glasbeno šolo, zlasti dunajsko, katere glavni zastopnik je Arnold Schönberg. Ta struja ne pozna nobenih zakonov več in se drži načela, da mora biti vse lepo, karkoli umetnik čuti, in sicer ravno zato, ker tako čuti. Poštenosti teh ljudi ne sumničim, toda njihovih kompozicij odobravati ne morem, ker menim, da umetnosti brez zakonov ni. Dokler bom jaz urejeval Nove Akorde, je gotovo, da v to strujo ne bodo zašli.“

„Prej ste tožili o slovenskih glasbenih razmerah. Kako bi se te izboljšale?“

„Najprej je treba izboljšati kritiko naših dnevnikov, ki je gorostasna in skrajno škodljiva. Kritik dnevnika ima nalogo, da opozarja občinstvo na lepote izvajanih del, ne da govoriči. Kako pa naj kritika uči občinstvo, če jo pišejo mladeniči, ki sami ničesar ne vedo? Nadalje bi morala kritika paziti na strogo objektivnost; politika mora iz templja glasbene Muze na cesto. In slednjič je treba kritika in glasbenika primerno honorirati, da se delu mirno posvetita. To velja splošno. Socialno stališče glasbenikov se mora v toliko poboljšati, da se glasbenik s samo glasbo preživlja pri nas. V tem oziru bo treba misliti na organizacijo glasbenikov, ki bo dobivala rodovitna tla seve šele roko v roki s splošnim dviganjem socialnega nivoja slovenskega naroda.“

Najboljša propaganda za moderno glasbeno umetnost bi bila, da se sliši in dostojno prednaša. (S tem se je začelo šele v zadnjem času.) V ta namen bi bilo treba popolnoma reorganizirati naša pevška društva, ki se pečajo deloma s politiko, večidel pa z zabavo: Prirejajo se Silvestrovi večeri, maškerade, Miklavževi večeri in podobno; umetnost je pri teh prireditvah zadnja, prva pa sta ples in tombola.

Treba bi bilo tudi osnovati majhen, vzoren in vsledtega gibčen mešan zbor za manjše, a subtilne in težke skladbe in ustanoviti muzikalno ljudsko knjižnico s kolikortoliko univerzalno, predvsem pa klasično tvarino. Večkrat na leto bi bilo prirejati šolske koncerte z majhno vstopnino. Pri takih koncertih so navzoči bratje, sestre, matere, ljubice, ki se začno za glasbo zanimati le zaradi svojcev. Tako jim pride umetnost po neumetniškem, pa dobrem potu do srca.

Misliti nam je treba tudi na slovensko instrumentalistiko, kajti tu smo pravi otroci. Naša instrumentalistika je še vsa tuja, nedomača, kajti kar so naši umetniki instrumentirali, ni pravzaprav samostojno njihovo delo, temuč več ali manj delo njihove šole. Instrumentalne glasbe pa tudi ne bomo dobili, dokler ne dobimo svojega orkestra. (Slovenska Filharmonija je le v toliko slovenska, da jo Slovenci vzdržujejo.) Tu bi mogla v prvi vrsti pomagati glasbena šola, ki bi morala vplivati v tem oziru na učence in zlasti

glasbenim gojencem po poklicu diktirati instrument, ki se ga morajo učiti; na ta način bi dobili sčasom svoj šolski in pozneje svoj koncertni orkester.

Glasbenega dela na Slovenskem bo torej še dovolj; brezuspešno gotovo ne bo, kakor tudi dosedanje ni bilo. Moderni smo čakali deset let, da smo doživeli svoj prvi koncert, toda med tem časom se je glasbena produkcija podvojila, naš krog se je nepri-merno razširil in splošni napredek opažam celo na starejših umetnikih. Naj navedem samo en primer: Gerbič se razvija prav do danes; v zadnjem času jemlje moderne tekste in moderno komponira.“

„Ali se Vam ne zdi, da je plemenita glasba najmanj ljudska umetnost in da je moderna še prav posebno aristokratska?“

„Ne mislim tako. Človeku ni treba nobene posebne izobrazbe, da uživa glasbo, tudi najplemenitejšo. Neizobraženec je ne uživa sicer tako intenzivno kakor glasbenik, ampak uživa jo popolnoma. Nujno je sicer potrebna splošna izobrazba . . .“

„Izobrazba srca?“

„ . . . da, a znanje oblikoslovja in kontrapunkta ni potrebno. Kar se pa tiče tistih, ki očitajo moderni glasbi neljudskost, vedite, da tudi stare ne razumejo in ne ljubijo. To je v vseh panogah umetnosti tako, tudi v slikarstvu in leposlovju. Če torej širje občinstvo glasbe, zlasti moderne, ne uživa, ni krivda v neljudski naravi glasbe, marveč v pomanjkanju potrebne splošne izobrazbe, ki je tem občutljivejša, ker je resničen umetnik vedno daleč pred svojim občinstvom, vsled česar se večkrat zdi, da je umetnost le za sladostrastnike na svetu. Ustvarjena je za vse, a če jo res uživajo le sladostrastniki, ni umetnik kriv.“

„Ali mi boste kaj povedali o svojem sedanjem glasbenem delu?“

„Jaz sem tako preobložen z drugimi opravki, da na pravo glasbeno delo niti misliti ne morem. Do štirih popoldne — pogostoma tudi ves dan — sem zaposlen uradno in doma me potem čaka uredniško delo. Poglejte“ — pokazal je na velik kup knjig in tiskovin — „vse to je gradivo za prihodnjo številko Novih Akordov. Za enega samega človeka je to preveč. Za svojo dolžnost smatram le, opozarjati Slovence na naše glasbene potrebe, in za edino zaslugo to, da sem spravil slovensko glasbo v nov, po mojem mnenju boljši tir. Nase kot ustvarjajočega slovenskega umetnika pa že zato ne morem resno misliti, ker sem vzrastel pod tujimi vplivi, ne med Slovenci, in narodnost se ne da naučiti.“

Sedaj komponiram Gregorčičeve Predsmrtnice za en glas in klavir ter večjo zbirko Bierbaumovih pesmi, ki izide v nemški založbi. V skici imam tudi neko reč za godalni orkester, toda počakati bo še treba, da ga najprej dobimo.“

„Kako delate?“

„Jaz delam ... Čakajte! Tiste besede g. Foersterja: ‚Kdor komponira pri klavirju, ni skladatelj,‘ kakor Vam je rekel pri obisku, se mi zde le deloma resnične. Ko fantaziram pri klavirju, mi pride včas domislek; tedaj vstanem in ga zapišem. Včas mi pride domislek na izprehodu; tedaj si ga spotoma notiram. Skladbo nato izdelam pri pisalniku, toda opilim jo navadno še pri klavirju; sicer uide skladatelju marsikateri efekt, zlasti dandanes, ko imamo opraviti z zelo komplicirano harmoniko in tehniko.“

Bilo je že okrog osme ure, s ceste se je v okna razsvetljene sobe vpijala polovičarska velikomestna tema, ko je dr. Krek končal.

„Govoriti bi se dalo še veliko, toda bolje je tiho delati, da ljudje pridejo do novih misli, preden se tega zavedó. Bodočnost imamo. Na šolah je nekaj naših mladeničev, ki bodo še lepo delali in živeli samo umetnosti, ne kakor mi, ki se ves dan pečamo z drugim heterogenim delom in komponiramo zvečer, ko pridemo trudni iz urada.“

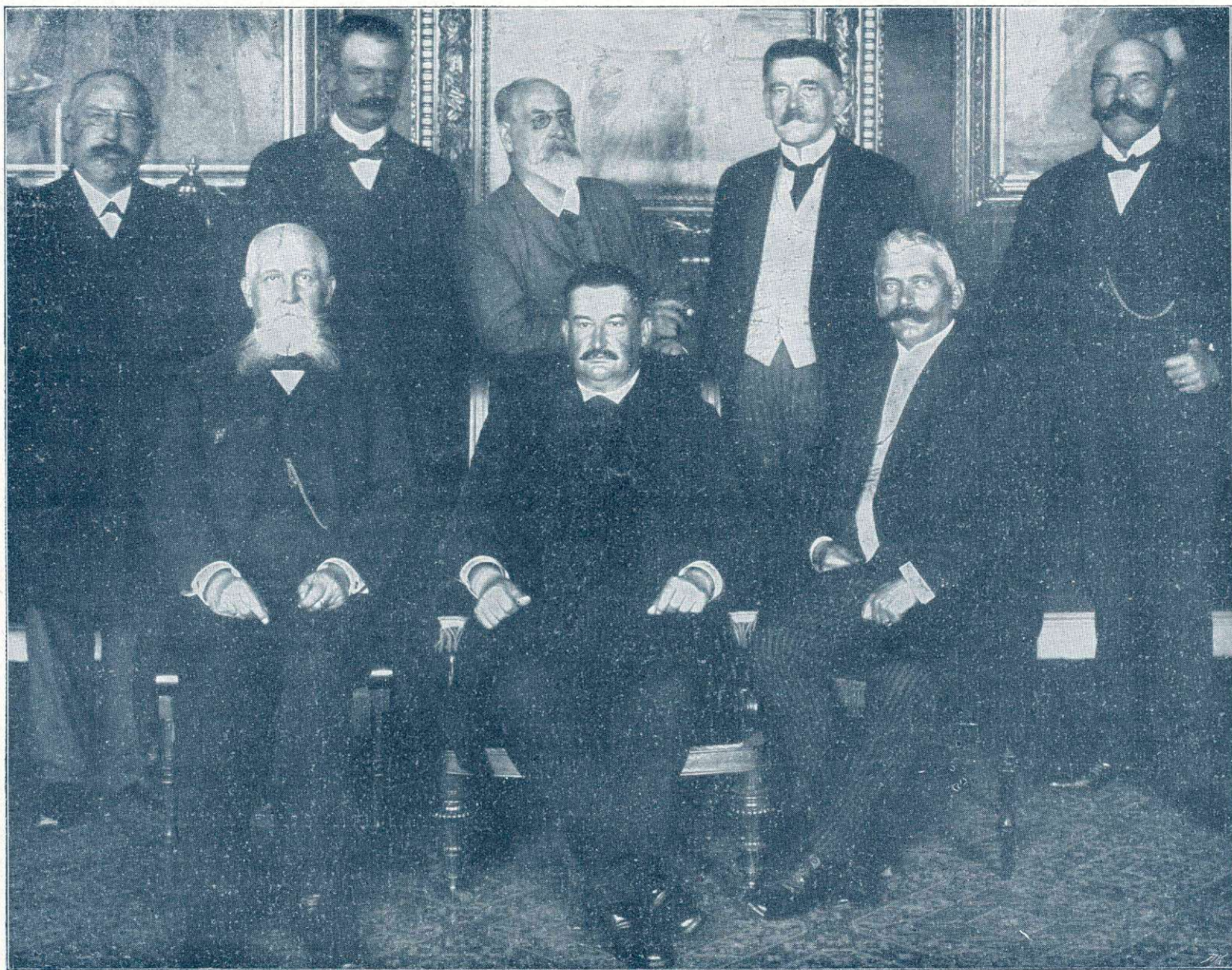
(Dalje.)

Književnost.

Zbirka ljudskih iger. Lepo se razvijajoča organizacija izobraževalnih društev je ustvarila tudi narodno dramatiko. Na stotine imamo izobraževalnih društev po Slovenskem, ki imajo svoje središče v „Slovenski krščansko-socialni zvezi“ v Ljubljani. V

posameznih pokrajinah obstoje podzveze, ki skrbijo za razvoj društvenega življenja. Glavni namen te organizacije je ljudska izobrazba. Pa tudi za zabavo je dovolj preskrbjeno. Pevski in tamburaški zbori oživljajo društvene prireditve, in večkrat dá tudi kaka

NOVO PREDSEDSTVO DRŽAVNEGA ZBORA

Od leve na desno: Sedé: Podpredsednik Romanczuk (Rusin), predsednik dr. Julij Sylvester (nemški nacionalc), podpredsednik Jožef Pogačnik (Slovenska Ljudska Stranka). — Stojé: Podpredsedniki: Dr. Enrico Conci (katoliški Italijan), Karol Jukel (nemški krščanski socialc), Engelbert Pernerstorfer (nemški socialni demokrat), dvorni svetnik dr. Ludomil German (Poljak), Jožef Ždarský (Čeh)

dramatična predstava članom društva priložnost, da nastopijo na odru kot igralci. S tem se je v naš kulturni razvoj uvedel nov važen moment, ki ga tudi leposlovje ne sme podcenjevati.

Dramatična umetnost se more razvijati le tedaj, če je zrasla iz domačih tal in je prožeta od domačega ljudskega duha. Tega smo pa doslej pogrešali. Slovensko gledališče je bilo slabotna, obledela reprodukcija nemških, ponavadi ne najboljših odrov. Niti repertoar, niti gledališko oboje, in v veliki meri tudi občinstvo ni imelo nič skupnega s pravim slovenskim ljudstvom. Ljubljana se ni izkazala dovolj svežo in krepko, da bi ohranila dramatično umetnost propada, morala je priti na pomoč dežela, ki se je zbudila h krepkemu življenju.

Društveni odri na deželi so zahtevali iger, in tej zahtevi se je ugodilo. „Zbirka ljudskih iger“, ki jo izdaja „Katoliška Bukvarna“, je dospela že do 17. zvezka in je priobčila doslej 51 iger. Razmeram na deželi primerno so igre deloma samo z moškimi, deloma samo z ženskimi vlogami.

Zadnja dva zvezka obsegata sledeče igre: Šestnajsti snopič: „Mojstra Križnika božični večer“. Božična igra v dveh dejanjih. Prevel in priredil J. Kranjc. Ta igra je pripravna za božičnice po rokodelskih, pa tudi po drugih mladeniških društvih. — „Svoje glavna Miñka“. Igra v štirih dejanjih. Predelal Fr. Ks. Steržaj. Trmasta deklica, ki neče doma ubogati, mora med tuje ljudi, poskusit, kako se drugod kruh služi. Izkušnje v dveh službah jo izpametujejo, da pride skesana domov.

Sedemnajsti snopič: „Dimež, strah kranjske dežele“. Ljudska igra v šestih slikah. A. C. Danilo. Prva slika nam kaže mladega Janeza Siherla na domu in njegov spor z očetom, vsled katerega gre z doma in postane — Dimež. Dimež ni navaden ropar in zločinec, ampak je načelnik upornikov proti obstoječemu redu. Biriče, bogatine in sodnike sovraži; lopova pa, ki stori ubožcu krivico, ustrelji z lastno roko sredi svoje družbe. Več slik tega tolovajskega življenja se vrsti pred nami, v katerih se izkaže Dimež kot zviti in predrzen poveljnik razbojniške družbe. Slednjič ga dohiti kazen, „v svarilo in resen opomin vsem onim, ki hodijo po krivih potih“. Pisatelj je igro opremil s točnimi navodili za režijo in igralce. Danilo je doma na gledaliških deskah, zato je igra tudi pisana za oko in za uho ter bo na boljših odrih prav efektna. — „Oh, ta Polona!“ Burka v dveh dejanjih. Muhasta služkinja, ki spravi svojo sitno gospodinjstvo v veliko zadrego, bo tu zbudila mnogo smeha. — „Prisiljen stan je zaničevan.“ Veseloigra v treh dejanjih. Po nemškem priredil K. Supin. Kmetko dekle pride iz mestne šole domov in hoče biti izobrazena, napredna in nad vse fina gospodična. Vse ji je doma prekmetsko, le h gospodi jo vleče. Pa ta „prisiljeni stan je zaničevan“, in gospodična Mimi postane zopet, kar je bila — : Mica. Sedaj, ko imamo v Ljubljani „Ljudski oder“ in po raznih krajih toliko društvenih domov z lepimi dvoranami, bo tudi potreba ljudskih iger vedno bolj rasla. Zato je pa vsak snopič „Zbirke ljudskih iger“ dobrodošel. L.

Glasba.

Muzikalije „Glasbene Matice“ za društveno leto 1911/12 so izšle. Obsegajo prekrasno izvirno slovensko koncertno delo, Simon Gregorčičevo balado „Jeftejeva prisega“, ki jo je zložil odlični slovenski skladatelj g. P. H. Sattner in ki se je v treh koncertih „Glasbene Matice“ v Ljubljani in v Zagrebu izvajala z največjim uspehom. Delo, na katero smemo Slovenci ponosni biti in katero bodo koncertno glasbo goječa pevstva z veseljem in največjim uspehom tudi po manjših krajih bodisi s spremljevanjem orkestra ali s klavirskim, deloma harmonijskim spremljevanjem lahko izvajala, se dobiva pri „Glasbeni Matici“ v Ljubljani za ceno 5 K. Besedilo je podloženo tudi v hrvaškem prevodu.

Drugi del letošnjih muzikalij obsega 20 moških zborov v slovenskem narodnem značaju, zložil Fran Gerbič. Presrčno-ljubeznivi spevi, kakor najmilejše slovenske narodne pesmi, bodo ti zbori vsem pevskim društvom dobrodošli in se bodo kmalu udomačili, kakor so se udomačile lepe Ipavčeve pesmi. Z veseljem jih bodo izvajala pevstva po mestih

in deželi. Dobe se tudi pri „Glasbeni Matici“ za ceno 3 K. Člani „Glasbene Matice“ dobe obe izdaji skupno za znižano ceno članarine, ki znaša na leto 6 K. —

O Sattnerjevi „Jeftejevi prisegi“ je naš list že lansko leto o priliki prvega proizvajanja omenjenega dela prinesel daljšo strokovno oceno. (Glej „Dom in Svet“, 1910, št. 4., str. 189.)

Glede Gerbičevih zborov pa se usojamo opozoriti na nekaj tiskovnih pomot, ki si naj jih cenjeni čitatelji blagovolijo v partituri popraviti. Pri št. 19, str. 15., v zadnjem taktu poje mali es drugi in ne prvi bas.

Pri št. 20. je v 2. taktu 4. sistema v drugem tenoru prva osminka es, v predzadnjem taktu 5. sistema pa v prvem basu na tretji dobi e in ne c. Zadnji takt I. sistema na strani 17. se

itd. V drugem taktu II. sistema na strani 17. naj mora glasiti: v drugem tenoru na drugi dobi stoji h (h).

To in ono.

Sedma razstava v umetniškem paviljonu R. Jakopiča se je otvorila prošli mesec. Razstavilo je pet mladih umetnikov, tako da nam nudi ta razstava mnogo čisto novega. Zlasti plastika iznenadi po svoji množini. Razstavljenega je preveč, nekoliko manj bi bilo bolje. Štefci Anton, ki se je v Zagrebu učil pri Valdecu in Frangešu, je razstavil, kar sedemindeset predmetov, menda vse, kar je ustvaril v svoji šolski dobi. Cela vrsta boljših in slabših aktov nam kaže učenca Štefica. Umetnik Štefic ti bil razstavil samo par stvari. Sicer se pa mora priznati Šteficu vsaj velika pridnost. Plastika sta na razstavi še Lojze Dolinar in stavbni tehnik Anton Sever. Dva slikarja poživljata z barvami razstavo: Marko Rašica je razstavil zopet novih slik iz Dalmacije in Pavel Gustinčič kraške pokrajine.

Corrige! V oceni Iv. Grafenauerjeve Slovstvene zgodovine je ostalo v 9. številki Dom in Sveta nekaj tiskovnih napak: Str. 360 čitaj: „naj so oni duhovniki bili res tako nevedni“, mesto: nevarni; ibid. čitaj: „take pikre opazke“ m. hitre; str. 362 čitaj: „ako bo g. pis. obrusil vse“ mesto odvrnil.

Naše slike.

Kaulbachova velika slika „Razdejanje Jeruzalema“ (str. 413) krasi stopnišče novega muzeja v Monakovem. Ta velika kompozicija kaže v občudovanja vredni risbi pretresljivi svetovnozgodovinski dogodek. Na levi je goreči tempelj, v katerega plamenu se vidijo od lakote in orožja pomorjene množice, od desne zgoraj pa prihaja zmagovita rimska armada. V sredi slike je veliki duhovnik, ki v obupu umori sebe in svojo rodbino, na levo spodaj beži v svet večni Jud, ki se bo odslej potikal med vsemi narodi, preganjan od slabe vesti, na desni pa v miru odhajajo kristjani, spremljani od angelov.

RUSKI MINISTRSKI PREDSEDNIK STOLYPIN

umorjen od nihilista med slavnostno predstavo v navzočnosti carjevi

Plastična slika starega Rima (str. 420 in 421) je delo francoskega arhitekta in zgodovinarja Bigota. Relief, ki ga vidimo pred sabo, nam predstavlja vsaj glavni del

Rima, kakršen je bil ob času cesarja Konstantina Velikega, ko je zunanji blesk dosegel vrhunec pred propadom. Relief je izdelan v dolžini 11 m in širini 6 m, v razmerju 1 : 400. Na levi polovici pade oko najprej na elipsasto zgradbo

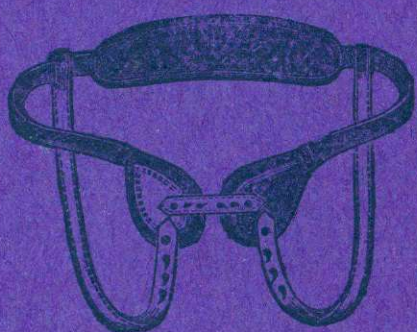
VLADIMIR NIK. KOKOVCOV
naslednik Stolypina

Koloseja, podolgasta zgradba nad njim je Circus Maximus. Tedaj je bil Rim silno bogat javnih poslopij: 7 velikih cirkov, 13 amfiteatrov in gledališč, 18 bazilik, 11 term, 36 slavolokov iz marmorja, 13 obeliskov, 423 templjev, 2 kolosalna kipa (Avgustov in Neronov), 22 spomenikov na konjih, 80 pozlačenih božanstvenih podob in 77 marmornatih, 1000 bronastih spomenikov in ravno toliko marmornatih, ki so stali skoro vsi pod milim nebom, tako da so bili trgi in ulice pravi umetniški muzeji — vse to je bilo v tedanjem Rimu poleg 1790 palač in 46.602 navadnih hiš. Bigotov relief je izvršen z največjo natančnostjo in se nahaja sedaj na svetovni razstavi v Rimu.

Slavni iznajditelj Tomaž Alva Edison (str. 425), ki nam je iznašel gramofon in sto drugih stvari, je prošli mesec obiskal Evropo. Edison živi edinole svojim študijam. Ne prenehoma poizkuša v svojem laboratoriju, da bi iznašel zopet kaj novega. Edisonove iznajdbe so duhovite in vse namenjene za uporabo v praktičnem življenju.

Vojska med Italijo in Turčijo za Tripolis je izbruhnila nanagloma. Italija je kršila mednarodno pravo. Nenadoma je napovedala Turčiji vojno in napadla turške ladje v Jadranskem morju, ki niti vedele niso še nič o vojski in so po mornarskem običaju pozdravljale Italijane. Mesto Tripolis se je seveda takoj vdalo, ker ni bilo pripravljeno na brambo, a dežele si Italijani ne bodo tako lahko prisvojili. Posledice tega italijanskega napada so pa še druge. V Turčiji je padla dosedanja vlada, novi kabinet pa kliče na pomoč posredovanje velevlasti. Čemu pa so bile vse mirovne konference? Italija je tudi v Avstriji zbudila skrajno opreznost. Bolj kot Tripolis mika Italijo Albanija. Vojvoda Abruški se že ni mogel krotiti in je prišel na našo stran Jadranskega morja ter obstreljeval Prevezo. Le odločnemu nastopu Avstrije se je zahvaliti, da se je predrzni Italijan vrnil na Laško. Tako ima ta vojska razne mednarodne nevarnosti. — Prihodnjič več o Tripolisu!

Zunanja naročila se točno,
hitro in diskretno dpošiljajo
po najnižjih cenah.

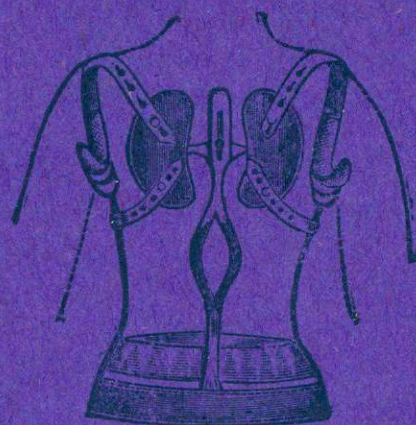
Izdelovanje kirurških in medicinskih instrumentov
Atelijé za ortopedične aparate in bandaže

Br. Hlavka

Ljubljana, Prešernova ulica št. 5.

Vse bandaže se izdelujejo pod strogim
nadzorstvom po odredbah gg. zdravnikov.

Galvanični poniklovalni zavod
z motornim obratom.

Kamnoseški izdelki iz marmorja za cer-
kvene in pohištvene oprave, spo-
minki iz marmorja, granita ali
sijenita, živo in ugašeno apno

se dobi pri

Alojziju Vodniku

kamenarskem mojstru

Ljubljana, Kolodvorska ulica

Domača tvrdka

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernova ulica 9.

Najstarejša in največja
trgovina z izgotovljeno obleko

Priporoča se prečastiti duhovščini
v naročila za izvršitev raznovrstne

duhovniške obleke

Iz zjamčeno dobrega, trpežnega blaga
razne kakovosti, katerega imava prav
mного v zalogi. Postreževa na željo
z vzorci ter sva v stanu vsled naku-
povanja v množinah in obširne trgo-
vine postreči z istinito dobrim blagom
in natančno izvršitvijo po najnižji ceni.

V zalogi imava

izgotovljene obleke

za gospode, dečke, go-
spe in deklice po naj-
novejšem kroja in lepih
vzorcih.

Zaloga

srajc, ovratnikov in
kravat za gospode.

Ilustrirani ceniki so
franko na razpolago.

Največja in najstarejša
tovarna lončenih peči in
raznih lončenih izdelkov

Av gust Drelse, Ljubljana

(mnogokrat odlikovana)

Priporoča se slavnemu občinstvu in pre-
častiti duhovščini v naročila na

štedilna ognjišča in peči

preproste in najfinejše, izvršene v poljubnih
modernih barvah in vzorcih kar najbolj stro-
kovnjaško, zanesljivo in trpežno, po najnižjih
cenah. Župniščem, samostanom in šolam do-
voljujem znaten popust. Ilustrirani ceniki so
na razpolago.

Tovarna dežnikov in solnčnikov

L. MIKUSCH

v Ljubljani, Mestni trg šte v. 15

priporoča svojo veliko zalogo

dežnikov in solnčnikov

preprostih in elegantnejših, solidno, tr-
pežno izdelanih, po najnižjih tvornih cenah.

Prevleke in poprave se izvrše
dobro in poceni.

Podobarski in pozlatarski atelijé

Andr. Rovška naslednik

Ivan Pengov

Ljubljana, Kolodvorska ulica šte v. 20

se priporoča prečastiti duhovščini in cer-
kvenim predstojništvom v naročila za iz-
vrševanje vsakovrstnih strogo umetniško
izvršenih oltarjev v raznih slogih, kipov
in svetniških soh iz lesa, gipsa, mar-
morja in cementa itd.

Priznalna pisma na razpolago. Domača tvrdka.

Teodor Korn

pokrivalec streh in klepar
ter vpeljavec vodovodov

Ljubljana

Slomškova ulica št. 3 in 10

priporoča se p. n. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih

kleparskih del ter pokrivanje streh

z angleškim, francoskim in tuzemskim škrljem, z asbest-cementnim škrljem „Eternit“, patent Hatschek, dalje z izbočeno in ploščnato opeko, lesnocementno in strešno lepenko. Vsa stavbinska in galanterijska kleparska dela v priznani solidni izvršitvi. Poprave točno in ceno. Proračuni brezplačno in poštnine prosto.

Obenem naznanjam, da sem kupil že 36 let obstoječo trgovino trdnice Jos. Stadler v Ljubljani in bom islo nadalje vodil pod njegovim osebnim vodstvom ter vodstvom spretnih in zanesljivih kleparjev in monterjev v hiši Stari trg št. 9 kot podružnico. Istotako priporočam svojo podružnico v Trstu, Via Miramare št. 65, ki jo vodi poslovodja Franjo Jenko.

Najsigurnejša prilika za štedenje!

Vzajemno podporno društvo v Ljubljani

sprejema vsak delavnik od
8. do 12. ure dopoldne hra-
nilne vloge ter jih obrestuje

po 4³/₄ 0/0

brez odbitka, to je: daje za
100 K čistih 4.75 K na leto.

Redni davok plača hranilnica sama.

reg. zadruga z omejenim poroštvom

Kongresni trg št. 19

Preloč Karlo Andrej L. r., predsednik.

Kačevnik Sušnik Janez L. r., podpredsednik.

Dr. Fran Dolžak L. r., zdravnik v Ljub-
ljani, podpredsednik.

Druge hranilne knjižice se spre-
jemajo kot gotov danar, ne da
bi se njih obrestovanja prekinilo.

Daje tudi svojim članom predjame
na osebni kredit, vračljiv v 7½ leta
(90 mesecev) v tedenskih, oziroma
mesečnih obrokih, kakor tudi po-
sojila na zadožnice in menice.

Največja zaloga zlatnine in srebrnine

H. Suttner, Ljubljana

Mestni trg in Sv. Petra cesta 8

Tovarniška znamka

IKO

Lastna tovarna ur v Švici.

Zahtevajte novi cenik

kateri je ravno sedaj izšel
zastonj in poštnine prosto.

Tovarniška znamka

IKO